

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน
ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

PARTICIPATION OF PEOPLE IN DEVELOPMENT OF COMMUNITY
WELFARE FUND, KLONGCHINDA SUBDISTRICT,
SAMPHRAN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

พระมหาเฉลิมชัย จานลิรี (เล็กจินดา)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน
ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

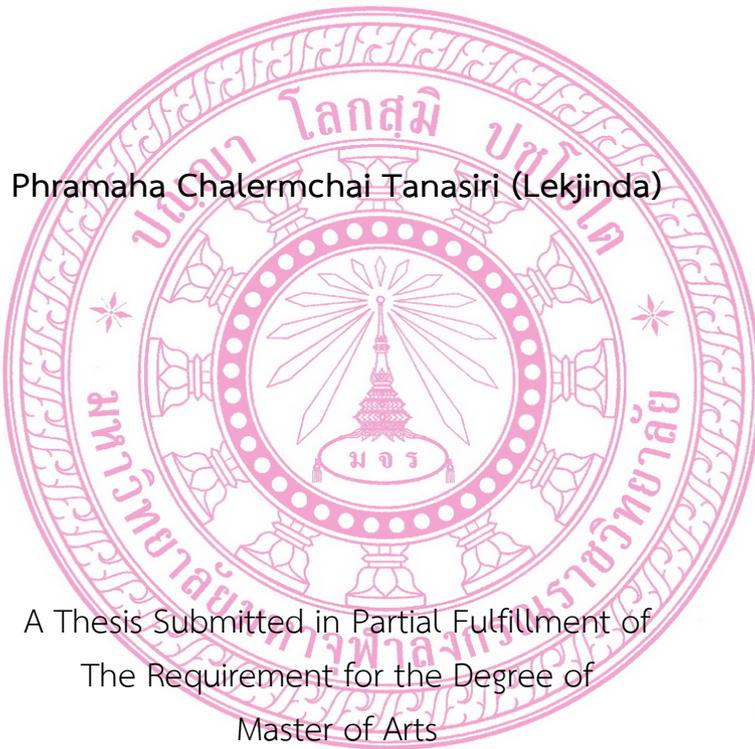

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

PARTICIPATION OF PEOPLE IN DEVELOPMENT OF COMMUNITY
WELFARE FUND, KLONGCHINDA SUBDISTRICT,
SAMPHRAN DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

Phramaha Chalermchai Tanasiri (Lekjinda)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts

(Social development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2013

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา
อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

.....
(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ. ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสกาโร, ดร.)

.....กรรมการ

(รศ.นงลักษณ์ วัฒนสิงหะ)

.....กรรมการ

(อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร.)

.....กรรมการ

(ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ, ดร. ประธานกรรมการ

ผศ.ประสิทธิ์ ทองอ่อน

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

.....

(พระมหาเฉลิมชัย ฉานสิริ)

ชื่อวิทยานิพนธ์ : การส่วนมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัย : พระมหาเฉลิมชัย ฐานสิริ (เล็กจินดา)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

: พระมหาสม กลยาโณ, ป.ธ. ๕ พธ.บ., M.S.W., Ph.D. (Social Work)

: ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น, ป.ธ. ๕ พ.ม., พธ.บ., M.Ed.

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๖ มีนาคม ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๓๒๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามและแบบสอบถามการมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยวิเคราะห์ค่าร้อยละและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับระดับการมีส่วนร่วม ใช้สถิติ คือ ค่าที (t - Test) สำหรับทดสอบกับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และทดสอบค่าเอฟ (F - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า ๒ ค่า เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยทดสอบภายใต้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ข้อมูลจากการบันทึกภาคสนามใช้การวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technique)

ผลการวิจัย

๑. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

๒. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวม พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ จึงเป็นการยอมรับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนน้อย อยู่ในช่วงสูงวัย ขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เพราะคิดว่าเป็นหน้าที่ของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน และขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง ขาดเงินสนับสนุนจากรองการส่วนปกครองท้องถิ่น ดังนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือโครงการและรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายช่องทาง เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา ต่อไป

Thesis Title : Participation of People in Development of Community Welfare Fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province

Researcher : Phramaha Chalermchai Tanasiri (Lekjinda)

Degree : Master of Arts (Social development)

Thesis Supervisory Committee

: Phramaha Som Kalyano, Pali V, B.A., M.S.W., Ph.D. (S.W.)
 : Asst. Prof. Prasit Thong-un, Pali V, B.A., M.Ed.

Date of Graduation : 16 March 2014

ABSTRACT

This study consisted of three main objectives, namely, 1) to study level the participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province, 2) to compare the participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province, classified by personal factors, and 3) to study the problems, obstacles and proposals about the participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province. The mixed methodology research was employed in this study like quantitative research using survey technique, the Questionnaire as the tool collection and qualitative research using In-depth interview as tool collection. The sample comprised 320 members of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province. The gathered data were analyzed by using statistical techniques such as frequencies, percentage, mean and standard deviation. To test the hypotheses, t-test and F-Test (One Way Analysis of Variance) were employed. A mean difference of the pair was conducted by a Least Significant Different (LSD). The data collected from In-depth Interview were analyzed by Content Analysis technique.

The findings of this study were concluded as follows:

1. The overall participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province, was found at the moderate level with mean score equal to 3.13. When considered in each aspect, it was also noted at the moderate levels in all aspects.

2. With regard to comparison of participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province, classified by personal factors, it was found that sex, age, level of education, monthly income, occupation and status have no significant difference even at 0.05 level of confidence, therefore rejecting the formulated hypotheses.

3. For problems, obstacles and suggestions to improve the participation of people in development of community welfare fund, Klongchinda Subdistrict, Samphran District, Nakhonpathom Province, the study revealed that most people earned less monthly income, lived in aging period, lacked knowledge and understanding and paid no attention to develop community welfare fund by thinking that it was the duties of community welfare fund committee, lacked all-round public relations and adequate supporting fund for local administrative organizations.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้ สำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ด้วยความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากผู้มีพระคุณหลายท่านที่ได้เมตตาช่วยเหลือในการให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา งานงานลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วย อาจารย์ พระมหาอำนาจ อัสสุการ์, ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบ รศ.นงลักษณ์ วัฒนสิงหะ ผู้ทรงคุณวุฒิ อาจารย์ พระมหาสม กลยาโณ,ดร., กรรมการตรวจสอบ และผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น กรรมการและเลขานุการ

ขอขอบคุณ อาจารย์พระมหาสม กลยาโณ, ดร. และขอขอบคุณ ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และผศ.ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ที่ช่วยให้คำชี้แนะแนวทางในการเขียนวิทยานิพนธ์ จนได้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ที่ครบถ้วนบริบูรณ์

ขอขอบคุณ พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ. รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ ขอขอบคุณ ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช อาจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง และ ผศ.วราญา ทองอุ่น คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จอย่างสมบูรณ์ กราบขอขอบคุณ พระครูเกษมสารวัณน์ เจ้าอาวาสวัดปรีดาราม ได้เมตตาสนับสนุนทุนการศึกษา และพระมหามานพ พุทธิริสี ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปรีดาราม ที่คอยให้คำปรึกษาและเป็นสหธรรมิกที่ดีเสมอมา

ขออนุโมทนาขอขอบคุณ นายกำธร เนียมแสง ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม และสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนทุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านข้อมูลของกองทุนสวัสดิการชุมชน ทำให้ผู้วิจัยมีความกระฉ่างชัด สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้ และขอขอบคุณเพื่อนสหธรรมิกทุกรูป/คนที่ศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ ผู้ประสานงานหลักสูตร ให้ช่วยเหลือเกี่ยวกับข้อมูลการทำวิทยานิพนธ์ และพระมหาประกาศิต สิริเมโธ ที่ให้กำลังใจและสนับสนุนในทุกๆ เรื่อง ทำให้ผู้ทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้รับประโยชน์จากการวิจัย และมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จได้ตามเจตนารมณ์

อานิสงส์บุญใดที่บังเกิดจากการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย ถวาย เป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชา ขอบูชาคุณหลวงพ่อดาวไร่ชิง หลวงพ่อพุทธชินสีห์ศรัทธาธรรมคุณบิดา มารดา ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ และพุทธศาสนิกชนทั้งหลาย ตลอดถึงผู้มีอุปการคุณทุกท่าน ที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ จนสำเร็จลุล่วงตามประสงค์ ขอบุญกุศลจงส่งผลให้ทุกท่านที่กล่าวมาในข้างต้นมีความสุขความเจริญยิ่งขึ้น ด้วยเทอญฯ

พระมหาเฉลิมชัย ฉานสิริ (เล็กจินดา)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฎ
สารบัญภาพ	ฏ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๖ สมมติฐานการวิจัย	๕
๑.๗ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับการวิจัย	๗
บทที่ ๒ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๘
๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๘
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา	๒๖
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓๒
๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	๓๘
๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๔๓
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๐
๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	๕๐
๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา	๕๗
๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกองทุนสวัสดิการชุมชน	๖๐
๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๒

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินวิจัย	๖๓
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๖๓
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๓
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๗
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๗๐
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๗๑
๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๗๓
๔.๓ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๗๘
๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๘๗
๔.๕ บทสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	๙๐
๔.๖ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย	๙๒
บทที่ ๕ บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	๙๔
๕.๑ สรุปการวิจัย	๙๔
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย	๙๘
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๐๔

สารบัญตาราง

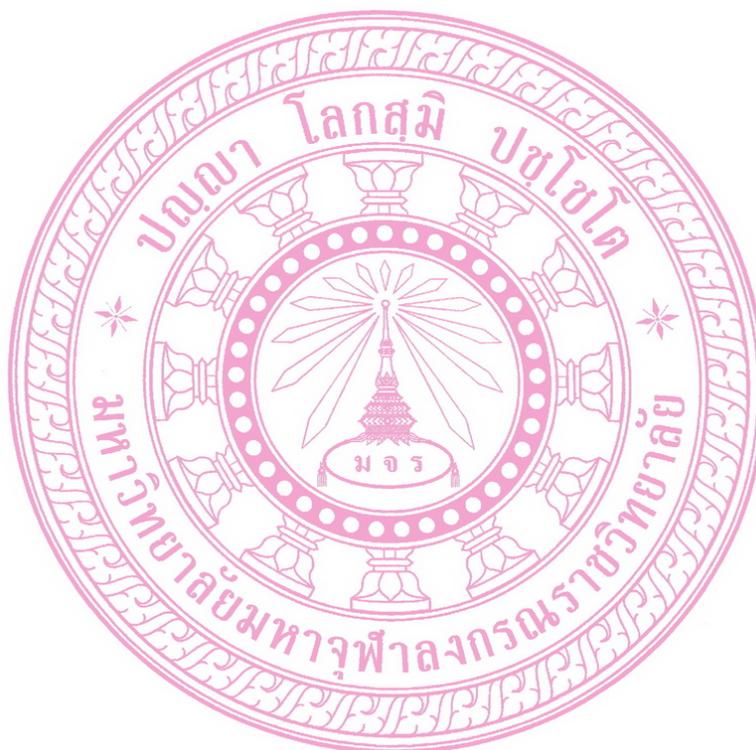
ตารางที่	หน้า
๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของ สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในการวิจัย	๖๔
๔.๑ จำนวนร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๗๑
๔.๒ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมทุกด้าน	๗๓
๔.๓ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ	๗๔
๔.๔ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ	๗๕
๔.๕ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์	๗๖
๔.๖ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการประเมินผล	๗๗
๔.๗ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ	๗๘
๔.๘ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ	๗๙
๔.๙ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา	๘๐
๔.๑๐ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามรายได้	๘๑
๔.๑๑ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอาชีพ	๘๒

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ ด้านการปฏิบัติการ	๘๓
๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ ด้านการรับผลประโยชน์	๘๔
๔.๑๔ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ	๘๕
๔.๑๕ สรุปผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ตามสมมติฐานที่ ๑ - ๖	๘๖
๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	๘๖

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
๒.๑ แสดงระดับการมีส่วนร่วม	๒๑
๒.๒ วงจรสวัสดิการชุมชน	๓๓
๒.๓ กรอบแนวคิดการวิจัย	๖๒
๔.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย	๙๒

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
๑. สัมภาษณ์ พระครูเกษมสาธุวัฒน์ (สมชาย สุภาจาโร)	๑๕๖
๒. สัมภาษณ์ พระมหามานพ พุทธิริสี	๑๕๖
๓. สัมภาษณ์ นายกำธร เนียมแสง	๑๕๗
๔. สัมภาษณ์ นางสาวสุกัญญา ตั้งสุขฤทัย	๑๕๗
๕. สัมภาษณ์ นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์ และนางสาวกนกรัตน์ ทองชัยเดช	๑๕๗

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ด้วยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นถือเป็นหลักคิดสำคัญในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาสังคมในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนได้เป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาและอนาคตของชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิต ความต้องการที่แท้จริงของสมาชิกในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ การมีส่วนร่วมของประชาชน ยังมีความแตกต่างกันอยู่มาก เช่นมีประชาชนจำนวนไม่น้อย รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนยังเข้าใจว่าการทำประชาพิจารณ์เป็นวิธีเดียวของการมีส่วนร่วมของประชาชน หรือเข้าใจว่าการทำประชาพิจารณ์ คือ การทำประชาคมติ รวมทั้งยังเข้าใจไปว่ากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือกระบวนการจัดการหรือแก้ไขข้อขัดแย้งที่ได้เกิดขึ้นแล้ว ในขณะที่เป้าหมายสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการช่วยป้องกันหรือหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้หากขาดการมีส่วนร่วม

ดังนั้นการมีส่วนร่วมจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตสิ่งที่มีชีวิตของทุกอย่างที่มีอยู่บนพื้นโลกใบนี้ ต้องมีบทบาทการทำหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวาระโอกาสที่มาถึง และบทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากการยอมรับ บทบาทหน้าที่ที่สร้างขึ้นด้วยตนเองเช่นการรับหน้าที่เป็นพ่อแม่เป็นหัวหน้าครอบครัวเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน เป็นพระบรมศาสดาครูผู้สอนทั้งหลายและมนุษย์ทั้งหลายคือบทบาทอันสูงสุดของพระพุทธองค์ ความสำคัญของบทบาทหน้าที่การงานต้องมีกฎระเบียบและองค์การที่มั่นคงคอยช่วยรับนโยบายให้สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมนั้นรวมถึงการร่วมด้วยช่วยกันในด้านความคิดเห็น การบริหารจัดการ ตลอดจนการเสียสละเวลาอาคารสถานที่ ปัจจัยอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย^๑

ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีการหลั่งไหลของวัฒนธรรมเมืองเข้าสู่สังคมชนบทอย่างรวดเร็ว สมาชิกในชุมชนต่างพากันปรับตัวให้เข้ากับลัทธิวัตถุนิยมสมัยใหม่ตามกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ถือว่าเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตรูปแบบความเป็นอยู่และภูมิปัญญาพื้นบ้านเริ่มหมดความสำคัญ ประชาชนต่างมุ่งหน้าไขว่คว้าหาเงินทองเพื่อใช้ในการจับจ่ายซื้อความทันสมัยแบบคนเมืองจนลืมความสัมพันธ์แบบดั้งเดิม สวัสดิการที่เคยมีให้กันระหว่างประชาชน จึงถูกทดแทนโดยภาครัฐ ซึ่งเข้ามาดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีและมุ่งสร้างความมั่นคงปลอดภัยให้เกิดแก่ประชาชน แต่เนื่องจากความไม่สมดุลกันระหว่างจำนวนประชากรกับงบประมาณด้านสวัสดิการสังคมของรัฐ ทำให้ต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิได้รับสวัสดิการสังคมดังกล่าว โดยจะต้องผ่านการทดสอบความจำเป็น

^๑ยุพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”, ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕).

(Mean-test) เพื่อแสดงให้เห็นถึงเศรษฐกิจและความจำเป็นที่จะต้องได้รับสวัสดิการสังคมที่รัฐจัดให้ โดยมีการกำหนดเกณฑ์ชีวิตที่แสดงให้เห็นถึงความด้อยโอกาสที่จะต้องได้รับสวัสดิการสังคม^๒

ดังนั้น เครือข่ายองค์กรชุมชน จึงตระหนักร่วมกันถึงความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมพัฒนา ระบบการคุ้มครองทางสังคมด้วยการฟื้นฟูสวัสดิการที่เป็นหลักประกันความมั่นคงในการดำรงชีวิตบน พื้นฐานของการพึ่งพาตนเองและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตายที่เป็นการ จัดสวัสดิการของชาวบ้าน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน เกิดเป็นการให้อย่างมีคุณค่าและเป็นการรับ อย่างมีศักดิ์ศรี อาศัยการอยู่ร่วมกันของคน ชุมชน และธรรมชาติอย่างเคารพซึ่งกันและกัน กระบวนการดำเนินการจะต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของท้องถิ่น หลักศาสนาและการมี ส่วนร่วมของคนอย่างกว้างขวาง จึงได้จัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนในรูปแบบกองทุนสวัสดิการ ชาวบ้านขึ้นซึ่งสวัสดิการชาวบ้านนี้ หมายถึงการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของชาวบ้าน เป็น ระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในท้องถิ่น มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทำให้ชีวิตความเป็น อยู่ดีขึ้นทั้งในรูปแบบสิ่งของ เงินทุน น้ำใจ การฟื้นฟูธรรมชาติเพื่อเกื้อหนุนให้มีการพึ่งพากัน ระหว่างคนกับธรรมชาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลเหล่านี้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ผล ของการจัดสวัสดิการจะก่อให้เกิดรายได้และลดรายจ่าย สร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชนนำไปสู่ การแก้ปัญหาความยากจนในที่สุด^๓

ในส่วนของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้น เกิดจากการรวมตัวกันของประชาชนใน พื้นที่หนึ่งๆ ด้วยความสมัครใจและมีความประสงค์จะดูแลซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความเอื้ออาทร ต่อกัน โดยประชาชนในชุมชนมาร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างระบบ ร่วมกันบริหารจัดการและร่วมกันรับ ผลประโยชน์ กองทุนสวัสดิการชุมชนจึงเป็นกองทุนที่ “ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ” ดังนั้นเงินกองทุน จึงได้มาจากการร่วมสมทบของสมาชิกในรูปแบบที่กองทุนแต่ละแห่งกำหนดขึ้นมา ส่วนเรื่องการเข้า ร่วมเป็นสมาชิกของกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้น โดยหลักการแล้วจะต้องมีแกนนำในการก่อตั้งกองทุน โดยอาจประสานงานหรือหารือร่วมกันระหว่างผู้นำจากกลุ่มองค์กรต่างๆ ในพื้นที่แล้วมาทำงานและ วางกฎกติการ่วมกัน พร้อมทั้งระดมเงินสมทบจากสมาชิกหรืออาจเป็นเงินสมทบในลักษณะอื่น ซึ่งใน ระยะก่อตั้งอาจดำเนินการไม่ครบทุกหมู่บ้านก็ได้ จากนั้นจึงค่อยๆ พัฒนาขบวนการออกไปให้ กว้างขวางยิ่งขึ้น พร้อมกับประสานหน่วยงานท้องถิ่นให้มาทำงานร่วมกัน ซึ่งกองทุนสวัสดิการชุมชน นั้นควรจะมีโครงสร้างและการบริหารที่เป็นระบบ มีการกำหนดกฎเกณฑ์และกติกาที่ชัดเจน อีกทั้งยัง ควรจะต้องมีฐานสมาชิกที่กว้างมากพอ และมีการประสานกับองค์กรท้องถิ่นให้มาทำงาน เน้นการ บริหารงานโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกและมีความโปร่งใสเป็นหลัก การเข้าร่วมเป็นสมาชิกนั้น ประชาชนในชุมชนจะต้องเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ รวมทั้งสมาชิกต้องเข้าร่วมกิจกรรมกับกองทุน สม่าเสมอ เพียงเท่านี้ก็จะได้รับสวัสดิการตามระเบียบของกองทุน^๔

^๒สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, กลุ่มออมทรัพย์ธนาคารชุมชนเพื่อการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

^๓สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, กลุ่มออมทรัพย์ธนาคารชุมชนเพื่อการพัฒนา, หน้า ๕๐.

^๔คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี สร้างสวัสดิการสังคมฉบับที่ ๑ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๕.

ความสำเร็จในการรวมตัวกันจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนของภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชน ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้ภาครัฐหันมาให้ความสนใจและให้การสนับสนุนการจัดสวัสดิการโดย ภาคประชาชนมากขึ้น นำไปสู่การกำหนดนโยบายสนับสนุนสวัสดิการโดยชุมชนผ่านกฎหมาย พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีสาระสำคัญคือ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ นอกจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแล้ว ภาครัฐยังตราพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑ ที่กำหนดให้สถาบัน พัฒนาองค์กรชุมชน มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งและพัฒนากิจการของสภา องค์กรชุมชนตำบล เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะและสามารถพึ่งพา ตนเองได้อย่างยั่งยืน และยังได้กำหนดนโยบายการดำเนินงานและมาตรการสร้างความเข้มแข็งของ หุ่นส่วนทางสังคมส่งเสริมศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดทำแผนชุมชนโดยเฉพาะในการจัด “สวัสดิการชุมชน” ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย^๕

กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นกองทุน สวัสดิการเล็กๆ โดยการรวมตัวกันของประชาชนหมู่ที่ ๙ ก่อตั้งขึ้นขึ้นและใช้ชื่อว่า “สวัสดิการชุมชน หมู่ ๙ คลองจินดา” มีสมาชิก ๑๑๓ คน แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนชื่อจาก “สวัสดิการชุมชน หมู่ ๙ คลองจินดา” มาเป็น “กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม” ซึ่งมีสมาชิกเพิ่มขึ้นเป็น ๑,๙๐๖ คน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้นำกองทุน ประชาชนที่เข้าร่วม สมัครเป็นสมาชิกกองทุน และบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยกันพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนให้เป็น กองทุนสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็งและสร้างประโยชน์แก่ชุมชนได้อย่างแท้จริงโดยมีสวัสดิการในด้าน ต่างๆ ตั้งแต่ เกิดจนถึงตาย เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่า กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลอง จินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยการรวมตัวของกลุ่มคนเพียงไม่กี่คนในครั้ง แรก และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนในด้านต่างๆ คือ ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision-Making) ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วม ด้านการประเมินผล (Evaluation) ดังนี้ ประชาชนมีความเข้าใจและรับรู้ความสำคัญของกองทุน สวัสดิการชุมชนมากน้อยเพียงใด และผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยคาดว่าจะสามารถนำไปใช้เป็น แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลอง จินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม อันจะก้าวไปสู่ความยั่งยืนได้ในที่สุด รวมถึงป้องกันความ ล้มเหลวที่จะเกิดขึ้นกับกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศชาติ และเพื่อความอยู่เย็นเป็นสุขของประชาชนในชุมชนสืบไป

^๕ คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี สร้างสวัสดิการสังคมฉบับที่ ๑ พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔, หน้า ๒๗.

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” มีการกำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารการวิจัยที่ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยศึกษาตามกรอบแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ โคเฮนจอห์น และ นอร์แมน (Cohen, John & Norman T.Uphoff) ประกอบด้วยพื้นฐานการมีส่วนร่วม ๔ ด้าน คือ

- ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision-Making)
- ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation)
- ๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits)
- ๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation)^๒

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

๑) ตัวแปรต้น (Independent Variables) ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ

๒) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision-Making) ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วม ด้านการประเมินผล (Evaluation)

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านประชากร

ในการทำวิจัยครั้งนี้ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยได้แก่ สมาชิกกองทุนสวัสดิการตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑,๘๐๖ คน^๓ จะทำการเก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยเลือกกลุ่มตัวอย่าง ๓๒๐ คน ซึ่งได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปเครซีและมอร์แกน

^๒John M. Cohen and Uphoff Norman T., (1980), “Participation in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity.” *World Development*, Vol. 8, p. 219.

^๓ข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พ.ศ.๒๕๕๔, (อัดสำเนา).

(Krejcie and Morgan) และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ ประธานกองทุนฯ ๑ ท่าน รองประธานกองทุนฯ ๒ ท่าน เภรณัฐิกฯ ๑ ท่าน และที่ปรึกษากองทุนฯ ๒ ท่าน รวมจำนวน ๖ ท่าน

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษา คือ ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๓.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนกรกฎาคม พ.ศ.๒๕๕๖ ถึงเดือน มกราคม พ.ศ.๒๕๕๗ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบล คลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐมแตกต่างกัน อย่างไรบ้าง

๑.๔.๓ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุน สวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนมีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนมีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนมีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุน สวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนมีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนมีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๖ ประชาชนมีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุน สวัสดิการ ชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลคลองจินดา เข้าไปมีบทบาทในการมีส่วนร่วมคิดวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมกันรับผลประโยชน์ และร่วมกันติดตามประเมินผล แก่ไขการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา ดังนี้คือ

๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลคลองจินดา ร่วมกันวางแผนกำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญของแผน ต่อจากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการตัดสินใจนี้ เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการตามแผนและการตัดสินใจปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ตลอดถึงการติดตามประเมินผล

๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลคลองจินดาเข้าร่วมดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน การดำเนินงานการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนตามแผนหรือนโยบาย และการให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะแก่สมาชิกในกองทุนสวัสดิการชุมชน

๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลคลองจินดา ได้รับ ผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามกิจกรรมหรือโครงการต่างๆที่เกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ไม่ว่าจะเป็น ความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การมีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนที่ดีขึ้น รวมทั้งการที่ประชาชนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในทุกด้าน

๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล หมายถึง การที่ประชาชนในตำบลคลองจินดา ร่วมกันตรวจสอบ ติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ได้ดำเนินการเสร็จสิ้น เพื่อวิเคราะห์ปัญหาหรืออุปสรรคในการที่จะนำไปพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนสืบไป

๑.๖.๒ ประชาชน หมายถึง สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๓ การพัฒนา หมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง สถานที่ราชการเชิงปฏิบัติการ องค์กรและชุมชนโดยมีการเรียนรู้ถึงปัญหาการจัดการและการแก้ไขปัญหาพร้อมกับชุมชนทั้งหมดถึง ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านกายภาพ และสันติภาพเพื่อปรับปรุงคุณภาพ ทางสังคมวัฒนธรรม ภายในชุมชนและยังต้องเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกในจึงจะเรียกว่า การพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดามีคุณภาพที่ดีขึ้น

๑.๖.๔ สวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงแก่สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน รวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการเป็นอยู่ที่ดีขึ้นทุกๆ ด้าน อาจอยู่ในรูปแบบสิ่งของ เงินทอง และน้ำใจการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญคือก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของประชาชนในชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๖.๔ กองทุนสวัสดิการชุมชน หมายถึง กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของประชาชนที่มาพร้อมกันคิด ร่วมกันสร้างระบบสวัสดิการชุมชน ร่วมกันบริหารจัดการ ร่วมกันรับผลประโยชน์ และร่วมกันตรวจสอบความโปร่งใส ซึ่งจะส่งผลให้กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา เป็นกองทุนที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของ ร่วมกันรับผิดชอบ และร่วมกันพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนสืบไป

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นองค์ความรู้ที่จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ในทุกๆ กองทุนสวัสดิการชุมชน ต่อไป

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน
- ๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- ๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
 - ๒.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา
 - ๒.๖.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกองทุนสวัสดิการชุมชน
- ๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

๒.๑ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

๒.๑.๑ ความหมายการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับความหมายการมีส่วนร่วม ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้แนวคิดและความหมายการมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

ชินชฎา ศรีนนท์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมจะมีความสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการในการบริหารขององค์กร เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรก คือการวางแผนไปจนถึงขั้นตอนสุดท้าย คือการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมที่จะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องประกอบด้วยปัจจัย เงื่อนไขและความพร้อมเพียงในการมีส่วนร่วม เช่น การมีอิสระในการมีส่วนร่วม มีความสามารถและมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วม การมีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่กระทบต่อหน้าที่การงาน และไม่เสียค่าใช้จ่าย มีความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา และมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เป็นต้น การมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ขั้นตอนแรกคือการวางแผนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าจะส่งผลให้กระบวนการบริหารเป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามความต้องการที่แท้จริงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เพราะหากว่า ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนแล้ว การบริหารงานอาจไร้ทิศทาง และไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ อาจทำให้สูญเสียทรัพยากรในการบริหาร

อย่างไร้ประโยชน์ เนื่องจากการดำเนินการนั้นมิได้เป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชน^๑

เดย์ (Dye) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กิจกรรมที่ประชาชนพยายามมีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ หรือ หมายถึง การกระทำโดยตัวปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มต่างๆ ได้มีการพยายามกดดันต่อชนชั้นนำ หรือ กลุ่มบุคคลเล็กๆ ที่สนใจในกิจกรรมสาธารณะ เช่น การเขียนจดหมายถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การมีส่วนร่วมกันในการออกบัตรและการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้สมัคร การวิ่งเต้นกับสำนักงานราชการ การมีส่วนร่วมในการเดินขบวนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรือแสดงพลังทางการเมือง การประท้วง การร่วมประชุมทางการเมือง การร่วมฟังปาฐกถาทางการเมือง และการระดมพล^๒

อดิน รพีพัฒน์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การที่ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้ดำเนินการเองทุกอย่างไม่ใช่เป็นการกำหนดจากคนภายนอกว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ทุกอย่างต้องเป็นการคิดขึ้นเองของประชาชน^๓

สมพร แสงชัย ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมไว้ว่า (Participation) เป็นทั้งวิธีการและเป้าหมายที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาชุมชนเป็นการแสดงการยอมรับศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันของผู้ที่เข้าร่วมในกิจกรรม/กิจการที่มีผลได้ผลเสียต่อตัวของเขาเอง และชุมชนที่เขาสังกัดทำให้เกิดความรู้สึกเป็นมิตร เป็นเพื่อน เป็นญาติและเป็นคนในชุมชนเดียวกันรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมและทรัพยากรร่วมกัน เกิดการรับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม (ชุมชน) รู้และตระหนักกว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องเข้าไปรับผิดชอบดูแลจัดการให้ได้อยู่เสมอ เพราะตนเองและคนในชุมชนจะได้ประโยชน์ร่วมกันตลอดไป และจะส่งผลให้สังคมที่ใหญ่กว่าได้รับผลดีเชื่อมโยงกันไปด้วยซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั่นเอง^๔

ลิสก์ (Lisk) ได้อธิบายถึงการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปร่วมอย่างจริงจังในกระบวนการดำเนินการตัดสินใจทุกระดับ ทุกรูปแบบในแต่ละกิจกรรม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของกระบวนการวางแผนซึ่งมีการกำหนดรูปแบบการทำงาน กำหนดแนวคิดการมีส่วนร่วมที่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่างกว้างขวางในการเลือก การบริหาร การประเมินผลของแผนงานแต่ละโครงการที่จะนำมาซึ่งการยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น^๕

^๑ วนิชฐา ศรีนนท์, “การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนย่อยต่อการวางแผนพัฒนา”, ปัญหาพิเศษปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒).

^๒ T.R. Dye, Politics in America (3 ed.), Upper Saddle River, (New Jersey : Prentice-Hall, 1999), p. 236.

^๓ อดิน รพีพัฒน์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย” ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, (ม.ป.ท. : ๒๕๒๙), หน้า ๓๒๐.

^๔ สมพร แสงชัย, การวางแผนและโครงการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๐), หน้า ๔๕.

^๕ Lisk Franklyn, Popular Participation in Planning for Basic needs: Concepts, Methods and Practices, (Hants, Gower. 1985), p.15.

มณีรัตน์ นุตเจริญ คำว่า การมีส่วนร่วม^๖ นั้น ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับอ็อกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า เป็นการมีส่วนร่วม ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง คำว่า การมีส่วนร่วมโดยมาก มักจะใช้ในความหมายตรงกันข้ามกับคำว่า การเมินเฉย ฉะนั้น คำว่า การมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึงการที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าจะเข้าไปได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจัง หรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมี ทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใย ก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วม^๖

กฤษณะชัย ลีมบุญแดง ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ กระบวนการที่ให้ประชาชน ไม่ว่าจะเป็นส่วนบุคคล หรือกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมในการดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอน การร่วมกันคิด การวางแผน การลงมือปฏิบัติงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ การร่วมกันติดตามผล และการประเมินผลการดำเนินงานในกิจกรรมนั้นๆ^๗

ถนอม ม่วงกลม ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึงการให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าปัญหา สาเหตุของปัญหา ความต้องการของประชาชน ร่วมตัดสินใจในการเลือกทางเลือกเพื่อแก้ปัญหา ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้นในการดำเนินงาน การพัฒนาและร่วมในการประเมินผลด้วย^๘

ชินรัตน์ สมสืบ กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกันของกลุ่มต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยการร่วมมือ การร่วมใจ โดยการกระทำดังกล่าวนั้นอยู่ในห้วงของเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะเวลา และเหมาะสมกับกิจกรรมที่กระทำด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์เชื่อใจได้^๙

สุนทร กองทรัพย์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มคนเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการในรูปกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งด้วยความสมัครใจ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตั้งใจอันเป็นประโยชน์ต่อตัวบุคคล ต่อกลุ่มคน รวมทั้งต่อส่วนรวม โดยที่ประชาชนต้องเป็นคนตัดสินใจในกระบวนการมีส่วนร่วมด้วยตนเองและรับผิดชอบในผลที่เกิดขึ้น^{๑๐}

^๖มณีรัตน์ นุตเจริญ, “การมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง”, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๐).

^๗กฤษณะชัย ลีมบุญแดง, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕).

^๘ถนอม ม่วงกลม, การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วน ตำบล : ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระบือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓).

^๙ชินรัตน์ สมสืบ, ทฤษฎีและหลักการรัฐประศาสนศาสตร์, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑.

^{๑๐}สุนทร กองทรัพย์, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหาร ส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี, ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘).

บุญส่ง แก้วอินทร์ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การที่บุคคลได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งในด้านการแสดงความคิดเห็นและการปฏิบัติกรที่มีส่วนร่วมที่จะช่วยการสร้างพลังให้เกิดความร่วมมือกันในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเดียว นอกจากนี้การมีส่วนร่วมจะช่วยกระตุ้นให้บุคคลสนับสนุนเป้าหมายตลอดจนวัตถุประสงค์ร่วมขององค์การด้วย จากความหมายดังกล่าวจะเห็นว่าการมีส่วนร่วมในปฏิบัติงานขององค์การนั้นจะประกอบด้วย สาระสำคัญ ๓ ประการคือ

- ๑) การมีส่วนร่วมในด้านการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
- ๒) การมีส่วนร่วมในด้านการยอมรับในเป้าหมายร่วมกัน
- ๓) การมีส่วนร่วมในด้านความสำนึกในหน้าที่ที่รับผิดชอบร่วมกัน^{๑๑}

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบทั้งตัวประชาชนเอง^{๑๒}

ยุพาพร รูปงาม ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันระหว่างองค์ความรู้ ที่มีความสัมพันธ์กับด้านจิตใจ และอารมณ์และของแต่ละบุคคล ที่มาเสนอแนวคิดร่วมกันในสถานการณ์เดียวกัน เป็นกลุ่มของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจ ให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกิจกรรมนั้นทั้งทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันทั้งหมดของการมีส่วนร่วม (Participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องต้องกันในเรื่องของความต้อองและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ควรจะต้องมีการตระหนักว่าปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมด ที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้นกระทำผ่านองค์การ (Organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้^{๑๓}

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่แท้จริงว่า การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ สังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคมและได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปของการตัดสินใจ การกำหนดชะตาชีวิตของตนเองอย่างเป็นตัวของตัวเอง^{๑๔}

^{๑๑}บุญส่ง แก้วอินทร์, “การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ๒๕๔๙).

^{๑๒}ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, *หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖), หน้า ๒๐.

^{๑๓}ยุพาพร รูปงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”, *ภาคินพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (คณะสังคมศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕).

^{๑๔}ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗), หน้า ๒.

ทศพล กฤตยพิสิฐ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สิ่งที่เน้นในรูปกลุ่ม/องค์กรหรือชุมชนและหมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล กลุ่มหรือชุมชน มีความเห็นพ้อง ต้องกันเรื่องที่มีผลกระทบใดๆ ต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง แล้วมีการแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของตน จนมาสู่การตัดสินใจกระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆ มีความร่วมมือและรับผิดชอบในกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ มีกลุ่มหรือองค์กรชุมชนรองรับประชาชนที่เข้ามาร่วมมือการพัฒนาภูมิปัญญาและมีการรับรู้ สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจเพื่อกำหนดการดำเนินชีวิตของตนเองได้ ประชาชนหรือชุมชนได้พัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการควบคุมการใช้ และการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม^{๑๕}

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมสามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

๑. ลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Genuine Participation) ได้แก่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ถ้าหากไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจไม่ถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในทุกขั้นตอน

๒. การมีส่วนร่วมไม่แท้จริงเช่น (Non - Genuine Participation) การร่วมลงแขก ร่วมลงแรงในการทำโครงการร่วมบริจาคเงิน หรือสิ่งของอื่น ๆ บางส่วน หรือร่วมบำรุงรักษา โดยไม่ได้ร่วมขั้นตอนการตัดสินใจ^{๑๖}

สมพร ธงศรี กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งสภาพปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีแล้ว จำเป็นต้องยอมรับปรัชญาว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของคนอื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับโดยบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและคำชี้แนะที่ถูกต้อง^{๑๗}

บุญตั้ง อุ่นแก้ว ได้สรุปการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของเดวิด (David) ไว้ดังนี้

๑. จะต้องมีเวลาเพียงพอเพื่อสร้างเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วม

^{๑๕} ทศพล กฤตยพิสิฐ, “การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาบัณฑิต**, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘).

^{๑๖} สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ, **การวิเคราะห์สังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดวิธีการ**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การคลังสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๓), หน้า ๓๗.

^{๑๗} สมพร ธงศรี, “การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในจังหวัดพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๒).

๒. การมีส่วนร่วมจะต้องไม่ฝ่าฝืนค่านิยมเศรษฐกิจของมวลสมาชิก ผู้ร่วมงานไม่อาจใช้เวลาทั้งหมดในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกเรื่องได้

๓. หัวข้อของการมีส่วนร่วมจะต้องสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในองค์การหรือบางหัวข้อที่เวลาสมาชิกมีความสนใจร่วมกันหรืองานที่มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ

๔. ผู้มีส่วนร่วมจะต้องมีความรู้ ชยันหมั่นเพียรและมีความรู้ในเรื่องการมีส่วนร่วม^{๑๔}

สรุปว่า จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม คือ การร่วมกันของประชาชนในการตัดสินใจในทุกระดับการลงมือปฏิบัติ เข้ามาร่วมกันบริหารจัดการเพื่อพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นสู่การแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

๒.๑.๒ ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้แนวคิดและความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ ดังนี้

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

๑) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจแก้ไขปัญหาตนเอง ร่วมให้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญ ร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

๒) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออก ซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงออกซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญและแสดงออกซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

๓) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำสนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งรูปของบุคคล กลุ่มคน ชุมชน สมาคม มูลนิธิ^{๑๕}

ประชัย ศรีจามร ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในแนวทางการพัฒนา โดยผ่านทางกระบวนการส่งเสริม ชักนำ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้ การริเริ่มในการคิด ร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาร่วมแก้ไขและวางแผนปฏิบัติ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือทรัพยากรทางการบริหาร ตลอดจนอำนาจในการตัดสินใจในการกำหนดกิจกรรม แนวทางการดำเนินกิจกรรมของตนเองให้เกิดขึ้นภายในชุมชนด้วยความเต็มใจและเต็มความสามารถของตนเอง เพื่อเพิ่ม

^{๑๔}บุญตั้ง อุ่นแก้ว, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของโรงเรียนของคณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๓๗).

^{๑๕}ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, **หลักการพัฒนาชุมชน**, (ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๙๓.

และพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรตลอดจนปัจจัยการผลิต ในสังคมอันจะนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง^{๒๐}

ยูวัฒน์ วุฒิเมธี ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในความคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อถึงตัวประชาชน^{๒๑}

ปรัชญา เวสารัชช ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมายถึง การที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการใช้ความหมาย หรือใช้ทรัพยากรบางอย่างส่วนตัวในกิจกรรมซึ่งมุ่งสู่การพัฒนาของชุมชน นอกจากนี้ **ปรัชญา เวสารัชช** ยังกล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่อาจกำหนดเป็นคำที่มีความหมายเดียวที่ครอบคลุมได้ อาจมีความแตกต่างกันออกไปของแต่ละประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจได้ง่ายแล้ว การนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเฉพาะเจาะจงในประเด็นของระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองหนึ่งๆ เท่านั้น การให้คำนิยามควรครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ ดังนี้

๑. ครอบคลุมถึงการสร้างโอกาสที่ให้สมาชิกทุกคนของชุมชนและของสังคมได้ร่วมกิจกรรมซึ่งนำไปสู่และมีอิทธิพลต่อกระบวนการพัฒนาและ เอื้อให้ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโดยเท่าเทียมกัน

๒. สะท้อนถึงการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยในการกำหนดนโยบาย การวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและ การแบ่งสรรผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา

๓. การพิจารณาในมิติดังกล่าว การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างใน ส่วนที่ประชาชนลงทุน (แรงงาน ทรัพยากร) เพื่อการพัฒนา กับประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน

๔. การมีส่วนร่วมของประชาชน อาจมีความแตกต่างกันไปตามสภาพโครงสร้างการบริหาร นโยบาย และลักษณะเศรษฐกิจ สังคมของประชากร การมีส่วนร่วมของประชาชนมิได้เป็นเพียงเทคนิควิธีการแต่เป็นปัจจัยสำคัญในการประกันให้เกิดการพัฒนาที่มุ่งประโยชน์ต่อประชาชนใน มิติดังกล่าวได้มุ่งเน้นการพัฒนาที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกันในด้านการ ตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย วางแผนปฏิบัติ การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ การแบ่งสรรผลประโยชน์ อย่างเป็นธรรม การมีส่วนร่วมจึงมีความหมายของการปลดปล่อยประชาชนจากการเป็นผู้รับผลการ พัฒนาเป็นผู้กระทำในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สภาวะทันสมัยเพราะเป็นการแสดงออกของ ประชาชนในสิทธิ เสรีภาพ ที่จะกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง^{๒๒}

^{๒๐} ประชัย ศรีจามร, "การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ : กรณีศึกษา ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย", *ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๙).

^{๒๑} ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, *หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท* (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย), พ.ศ. ๒๕๒๖, หน้า ๒๕๓.

^{๒๒} ปรัชญา เวสารัชช, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท", รายงานการวิจัย, (สถาบันไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๕.

วิลเลียม ดับบลิว รีตเตอร์ (William W. Reeder) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมในการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ซึ่งรวมทั้งการมีส่วนร่วมของปัจเจกบุคคลและการมีส่วนร่วมของกลุ่ม^{๒๓}

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา ได้สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ดังนี้

๑. การปฏิบัติให้คล้อยตามความเชื่อพื้นฐาน หมายถึง การเลือกแบบวิธีการปฏิบัติที่สอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

๒. มาตรฐานคัมค่า การปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานของตนเอง

๓. เป้าหมาย การที่บุคคลและกลุ่มที่จะส่งเสริม ปกป้อง และรักษาเป้าหมายของตนเอง

๔. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา

๕. ความคาดหวัง การประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่า จะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น และชอบที่จะปฏิบัติต่อผู้อื่น ในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน

๖. การมองแต่ตนเอง การกระทำสิ่งต่างๆ ตามอุปนิสัยที่ชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

๗. การบีบบังคับ การกระทำต่างๆ ด้วยความรู้สึกว่าตนถูกบีบบังคับให้กระทำ

๘. นิสัยและประเพณี การกระทำสิ่งต่างๆ ตามอุปนิสัยที่ชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ

๙. โอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวน และชนิดของโอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้น เท่าที่พวกเขาได้รับรู้มา

๑๐. ความสามารถ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างที่ท่านเองมองเห็นว่าสามารถให้สิ่งที่ต้องการ ให้เขาทำในสถานการณ์เช่นนั้น

๑๑. การสนับสนุน การเริ่มปฏิบัติเมื่อเขารู้สึกว่า ได้รับการสนับสนุนที่ตีพอให้กระทำเช่นนั้น^{๒๔}

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไป หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องการมากที่สุดนั้น จะต้องได้รับการตอบสนองและมีความเป็นไปได้มากขึ้นว่า สิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการแท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วมทุกคนจะได้รับผลประโยชน์เสมอหน้ากัน โดย **วันรักษ์** ได้ระบุถึง

^{๒๓} William W. Reeder, , *Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State*, (New York : Cornell University, 1978), p.39.

^{๒๔} ฉอาน วุฒิกรรมรักษา, “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคุ้มพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖).

กระบวนการพัฒนาชนบทว่า มี ๕ ขั้นตอน ฉะนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริงจึงควรจะหมายถึงการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนโดยครบถ้วน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน เพื่อนำไปสู่การค้นหาปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ตลอดจนการจัดลำดับของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับ ก่อนหรือหลังตามความสำคัญของปัญหา ชาวบ้านต้องรู้ถึงปัญหาของเขาเอง มิใช่ให้คนภายนอกมาชี้ปัญหา

๒. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา

๓. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีและวางแผนในการแก้ไขปัญหา

๔. การมีส่วนร่วมดำเนินการตามแผน เช่น การเสียสละแรงงาน และทรัพยากรต่าง ๆ

๕. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล^{๒๕}

สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกันไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นตามความต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานหรือการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล หรือคือการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจช่วยปฏิบัติการเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตน ร่วมกันกระทำในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกัน ตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชนในชุมชน/กลุ่ม/องค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชน ที่ร่วมกันระดมความคิดอย่างสุดขีดความสามารถ

๒.๑.๓ ขั้นตอนและรูปแบบของการมีส่วนร่วม

สมยศ ทุงหว่า กล่าวถึงขั้นตอนในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ไว้ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ชุมชนและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด ขั้นตอนนี้จะรวมไปถึงการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและการคัดเลือกปัญหาที่จะแก้ไขตามลำดับก่อนหลัง โดยมีนักพัฒนาทำหน้าที่เป็นกระจกเงาผู้คอยสะท้อนภาพหรือคอยซักถามกระตุ้นให้ประชาชนได้พิจารณาสภาพรอบตัวและปัญหาต่างๆ และให้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหาด้วยตนเอง

๒. การมีส่วนร่วมในการเลือกวิธีการวางแผนการดำเนินกิจกรรม การวางแผนการดำเนินกิจกรรมจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจะให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกวิธีการใด

๓. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามแผนการดำเนินงานตามแผนนี้แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ การลงทุนและการปฏิบัติงาน เช่น การบริจาคทรัพย์และการใช้แรงงาน

^{๒๕}วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, การพัฒนาชนบทไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑-๑๕.

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ทำให้รู้ว่าการที่ดำเนินการผ่านไปแล้วนั้น ได้ผลดีหรือได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร ช่วยให้ผู้คนที่อยู่ในกลุ่มกิจกรรมรู้จักค้นหาข้อบกพร่องของการทำงาน สามารถที่จะปรับปรุงแก้ไขข้อขัดข้องและอุปสรรคได้^{๒๖}

สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ ได้แบ่งรูปแบบ หรือระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น ๖ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑ ร่วมรับรู้ หมายถึง รัฐได้ให้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการหรือกิจกรรมแก่ประชาชน เมื่อรัฐมีความคิดริเริ่มหรือมีนโยบายที่จะให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ แล้วเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้โดยการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชน หรือให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของราชการที่มอบให้แก่ประชาชนนั้น นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เนื่องจากข้อมูลข่าวสารจะบอกถึงโครงการหรือกิจกรรมที่กำลังจะเกิดขึ้น ความจำเป็นและความสำคัญที่จะต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้น รวมถึงการดำเนินการและมาตรการต่างๆ ที่จะนำมาใช้เพื่อการป้องกันแก้ไขปัญหาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมจากโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารนี้ถือว่าเป็นสิทธิประการหนึ่งของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับที่ ๒ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น หมายถึง เมื่อประชาชนได้ร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากรัฐแล้วประชาชนก็จะร่วมค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ความจำเป็นและความต้องการที่ต้องให้มีโครงการหรือกิจกรรมนั้นพร้อมร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหน่วยงาน เจ้าของโครงการหรือกิจกรรม หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจนำไปใช้ประกอบการพิจารณาต่อไป

ระดับที่ ๓ ร่วมพิจารณา ร่วมตัดสินใจ หมายถึง ร่วมพิจารณาเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับโครงการหรือกิจกรรม การเลือกพื้นที่ตั้งโครงการ โดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ที่จะตั้งโครงการ ควรจะมีส่วนร่วมพิจารณารับหรือปฏิเสธไม่ให้โครงการตั้งในพื้นที่หากเห็นว่ามาตรการที่จะใช้ในการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบไม่ชัดเจนและไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมตรวจสอบด้วย

ระดับที่ ๔ ร่วมดำเนินการ หมายถึง ร่วมในการลงทุน ร่วมในการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงาน หรือร่วมปฏิบัติงานเอง ในระดับการมีส่วนร่วมนี้อาจจะทำได้ในทุกประเภทของโครงการเช่น หากเป็นโครงการที่จำเป็นต้องใช้ผู้มีความรู้เฉพาะด้านผู้ชำนาญการหรือเทคโนโลยีขั้นสูงแล้ว บางครั้งเป็นความยุ่งยากที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมปฏิบัติงานได้แต่หากเป็นโครงการหรือ กิจกรรมระดับท้องถิ่น เช่น การจัดการป่า ลุ่มน้ำหรือทรัพยากรอื่นที่ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านได้ ชาวบ้านหรือประชาชนในท้องถิ่นก็เข้าร่วมดำเนินการได้ หรือเป็นการร่วมดำเนินการด้วยการลงทุนถือหุ้น ก็ย่อมถือว่ามีกรร่วมดำเนินการได้

ระดับที่ ๕ ร่วมติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล หมายถึง การร่วมตรวจสอบและติดตามการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมนั้นๆ ว่าเป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แล้วได้นำมาตรการลดผลกระทบมาใช้หรือไม่ มีการใช้ระบบการติดตามตรวจสอบเพื่อป้องกันปัญหาเกิดขึ้นหรือไม่ การมีส่วนร่วม

^{๒๖} สมยศ พุ่มหว่า, การพัฒนาชนบท, ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ, (สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔), หน้า ๒๒๐ - ๒๒๑.

ร่วมของประชาชนในระดับนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะประชาชนจะทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังและเตือนภัย (Watch Dog) การดำเนินงานโครงการเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงทีก่อนที่จะมีผลร้ายเกิดขึ้น และเมื่อมีการดำเนินการตามโครงการหรือกิจกรรมแล้ว ก็ต้องมีการประเมินผลว่าการดำเนินการนั้นๆ บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด มีการนำมาตรการการป้องกันแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือไม่ และผลของการดำเนินการเป็นอย่างไร เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการพิจารณานำเอามาตรการที่เหมาะสมมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ ๖ ร่วมรับผล หมายถึง การดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินไปแล้วย่อมได้มาซึ่งผลประโยชน์และผลกระทบทั้งที่เป็นผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบทั้งต่อประชาชนและต่อสิ่งแวดล้อม โดยที่ประชาชนหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องรับเอาผลที่เกิดขึ้นมานั้น

การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้ง ๖ ระดับนั้นหากประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยทุกระดับแล้วย่อมถือว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่สมบูรณ์ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน^{๒๗}

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่าแบ่งเป็น ๕ ระดับ คือ

๑. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล ของตน/ครอบครัว/ชุมชนของตน
 ๒. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
 ๓. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย โดยแบ่งเป็น ๓ กรณีแล้วแต่กิจกรรมในตนอยู่ในขั้นตอนใดต่อไปนี้
 - ๓.๑ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
 - ๓.๒ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
 - ๓.๓ ตนมีน้ำหนักตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
 ๔. การมีส่วนร่วมทำ คือร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
 ๕. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำแต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือในด้านอื่นๆ
- นอกจากนี้ **นรินทร์ชัย พัฒนพงศา** ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

๑. ร่วมค้นปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
๒. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
 - ๒.๑ ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหา เพื่อจะแก้สิ่งใดก่อนหลัง
 - ๒.๒ วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องๆ
 - ๒.๓ ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่างๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อแก้ไขปัญหาตามที่วางแผนไว้นั้น
 - ๒.๔ ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
 - ๒.๕ ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ

^{๒๗} สุณีย์ มัลลิกะมาลย์, รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๕๗ - ๖๒.

๒.๖ ร่วมคิดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน

๒.๗ ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน^{๒๘}

ปรีดี เกษมทรัพย์ กล่าวถึงลักษณะของระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นระดับ (Degree) ของการมีส่วนร่วมจากน้อยไปหามากดังนี้

ระดับที่ ๑ ถูกบังคับให้ร่วม ประชาชนที่เข้ามาร่วมโครงการเพราะถูกบังคับโดยไม่มีทางเลือกเลย ตัวอย่างเช่น ผู้เช่านาทำกินถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ต้องปลูกป่าคืนตามโครงการแม่บทพลังงานทดแทน มิฉะนั้นแล้วเจ้าของที่ดินจะยึดไปให้ผู้อื่นเช่าแทนที่คนนี้ กลายเป็นประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการนี้

ระดับที่ ๒ ถูกหลอกให้ร่วม ลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ในรูปแบบของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริงๆ แล้วเป็นการหาเสียงของนักการเมือง ผู้หยิบบัญชีโครงการมาหลอกล่อเท่านั้น

ระดับที่ ๓ ถูกชักชวนให้ร่วม การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ส่วนมากเป็นโครงการที่ทางราชการคิดขึ้นเองเรียบร้อยแล้วพยายามชักชวนประชาชนให้ร่วมมือทุกรูปแบบโดยอาศัยระบบการโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดี ขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

ระดับที่ ๔ สัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ ลักษณะการมีส่วนร่วมชนิดนี้จะปรากฏว่าปัญหาความต้องการและเสียงเรียกร้องของประชาชนจะได้รับการเอาใจใส่ขึ้นบ้าง กล่าวคือ ผู้ที่วางโครงการจะสำรวจปัญหาความต้องการด้านต่างๆ ของชาวบ้านด้วยการเรียกประชุม สอบถาม สัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจว่าปัญหาของชาวบ้านคืออะไร ควรจะแก้ไขด้วยวิธีใด จะวางแผนอย่างไรและจะปฏิบัติตามแผนอย่างไร แต่ยังคงเป็นเรื่องของทางราชการ

ระดับที่ ๕ มีโอกาสเสนอความเห็น ประชาชนจะเริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการเสนอความเห็นที่เกี่ยวข้องกับการวางโครงการและการดำเนินการตามโครงการ แต่ด้านการตัดสินใจยังคงเป็นของส่วนราชการอยู่

ระดับที่ ๖ มีโอกาสเสนอโครงการ ในระดับนี้ทางราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ไขได้อย่างไร วิธีใดที่ดีที่สุดจนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการและเข้าร่วมปฏิบัติด้วย

ระดับที่ ๗ มีโอกาสตัดสินใจ ในระดับนี้ประชาชนจะเป็นหลักสำคัญของการตัดสินใจในทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน จนถึงการปฏิบัติตามแผนและการประเมินผลโครงการ

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรหรือเครือข่ายต่างๆ เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมจะเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนาเครือข่าย และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่าย ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนเครือข่ายที่ดีที่สุด^{๒๙}

^{๒๘} นรินทรชัย พัฒนพงศา, การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง, (กรุงเทพมหานคร : ๕๙๘ Print, ๒๕๕๖), หน้า ๑๗-๑๘.

^{๒๙} ปรีดี เกษมทรัพย์, ประชาธิปไตยกับชนชั้นกลาง, (กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๓๖), หน้า ๒๑-๒๒.

โกวิท พวงงาม ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในการพัฒนาควรมี ๔ ขั้นตอน คือ

๑. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะประชาชนชาวบ้านจะไม่เข้าใจ และมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการดำเนินงานเหล่านั้น

๒. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านทราบดีถึงวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่างๆ มาใช้ในการวางแผน

๓. การมีส่วนร่วมในการลงทุน และการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถของตนเองที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงาน จะช่วยให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนการดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด

๔. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและการประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมและชาวบ้านย่อมไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดี และได้ประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกัน โอกาสต่อไปจึงอาจประสบความล้มเหลว^{๓๐}

อลาสแตร์ ที ไวท์ Alastair T, White ได้กล่าวถึงรูปแบบการมีส่วนร่วม ว่า การมีส่วนร่วม คือพฤติกรรมการมีส่วนร่วมแบ่งออกได้เป็น ๔ มิติ ดังนี้

มิติที่ ๑ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรควรทำและทำอย่างไร

มิติที่ ๒ มีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนาและลงมือปฏิบัติการตามที่ตัดสินใจ

มิติที่ ๓ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

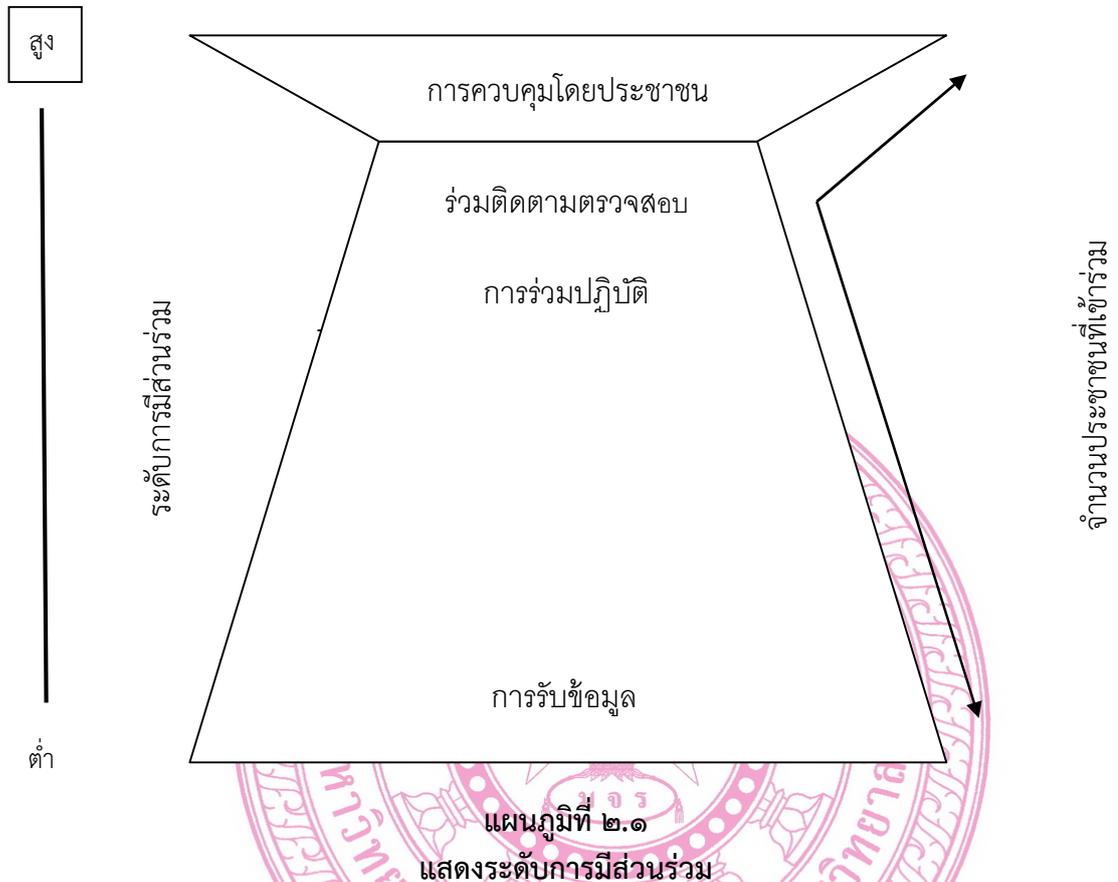
มิติที่ ๔ มีส่วนร่วมในการประเมินผล^{๓๑}

ถิลลวดี บุรีกุล^{๓๒} ได้แบ่งระดับขั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า จำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมในแต่ละระดับ จะเป็นปฏิภาคกับระดับของการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ถ้าระดับการมีส่วนร่วมต่ำจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมจะมาก และยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้นเพียงใดจำนวนประชาชนที่เข้ามีส่วนร่วมก็จะลดลงตามลำดับ ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนเรียงตามลำดับจากต่ำสุดไปสูงสุด ได้แก่ระดับการให้ข้อมูล ระดับการเปิดความคิดเห็นของประชาชน ระดับการปรึกษาหารือ ระดับการวางแผนจนถึงระดับการตัดสินใจร่วมกัน ระดับการร่วมปฏิบัติ ระดับการติดตามตรวจสอบ จนสูงสุดคือระดับการควบคุมโดยประชาชน ดังภาพ

^{๓๐}โกวิท พวงงาม, การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน, (ม.ป.ท. : ๒๕๔๕), หน้า ๘.

^{๓๑}White Alastair T., Why, Community Participation?, A Discussion of the Argument go, (Community Participation : Current Issue and Lesson Learned. n.p. United Nations Children's Fund, 1982), p.18.

^{๓๒}ถิลลวดี บุรีกุล, ทศวรรษ:ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี, (กรุงเทพมหานคร :สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐), หน้า ๒.

๑) ระดับการรับข้อมูล เป็นระดับที่ต่ำที่สุดและเป็นวิธีการที่ง่ายที่สุดของการดำเนินการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นการให้ข้อมูลกับประชาชนเพื่อประกอบการตัดสินใจ แต่ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นสะท้อนกลับมา แนวทางในระดับนี้มีหลายวิธี เช่นการแถลงข่าว การแจกข่าว การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

๒) ระดับเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เป็นระดับขั้นที่สูงกว่าระดับแรกกล่าวคือ มีการเริ่มรับข้อมูลสะท้อนกลับจากประชาชนเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาแสดงความคิดเห็น แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นการสำรวจความคิดเห็น และการบรรยายให้ความรู้ โดยมีการซักถามได้ในประเด็นที่มีความสงสัย

๓) ระดับของการให้คำปรึกษาหารือ เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้น เป็นการเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการเจรจาอย่างเป็นทางการ เพื่อประเมินความก้าวหน้า และระบุประเด็นหรือข้อสงสัย ต่างๆ สำหรับแนวทางในการดำเนินการในระดับนี้เช่น การจัดประชุม การจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

๔) ระดับการวางแผนร่วมกัน เป็นระดับการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นจากระดับของการให้คำปรึกษาหารือ ซึ่งมีขอบเขตไปถึงการร่วมกันวางแผนการดำเนินการ และการรับผิดชอบผลการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจะพบว่ามีประเด็นความซับซ้อนและมีข้อโต้แย้งมากมาย สำหรับแนวทางในการ

ดำเนินการในระดับนี้ เช่น การใช้กลุ่มที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งร่วมกัน เป็นต้น

๕) ระดับการร่วมปฏิบัติ เป็นระดับที่สูงกว่าระดับการวางแผนร่วมกัน กล่าวคือ เป็นระดับที่ผู้ดำเนินการกับประชาชนร่วมกันดำเนินโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้

๖) ระดับการร่วมติดตามตรวจสอบ ประเมินผล เป็นระดับที่มีประชาชนเข้าร่วมน้อยแต่มีประโยชน์ต่อการดำเนินงานเป็นอย่างมาก แนวทางในการดำเนินการในระดับนี้ คือ การจัดตั้งคณะกรรมการติดตามและประเมินผลที่มาจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

๗) ระดับการควบคุมโดยประชาชน เป็นระดับสูงสุดของการมีส่วนร่วมโดยประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่ทั้งหมด เช่นการลงประชามติ เป็นต้น

กาญจนา แก้วเทพ ได้ให้ทัศนะระดับการมีส่วนร่วมไว้ว่า เนื่องจากการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้น กระทำได้ในหลายระดับ และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลายๆ แบบ ในที่นี้ จะขอจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนเอาไว้ ๓ ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับที่น้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุดดังนี้ ก) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร ข) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง ค) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในแต่ละระดับนี้จะเรียกชื่อประเภทของกิจกรรมและเงื่อนไขต่างๆ แตกต่างกันดังที่จะกล่าวถึงในรายละเอียดดังนี้

ก. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับล่างที่สุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสาร ไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามสิ่งที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ ๑) ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสาร ให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน (Right to know/Right to be inform) และนอกจากนั้น สิทธินี้ยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (Right to inform) ๒) จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร ทั้งในช่วงขาเข้า (Input) และในช่วงขาออก (Output) เช่นในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือเปล่า และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ๓) ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ก็คือ ช่องทางข่าวสาร (Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีกรณีรัฐมนตรีสัญญาหรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัดและมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน จะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าวจะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้ มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (Addition of Channel) เป็นสิ่งที่จำเป็น

ข. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง

เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มเติมหรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่าๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

๑) **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-Production Stage)** อันได้แก่ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิต สื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่างๆ การคัดเลือกฉากและตัวแสดง ฯลฯ

๒) **ขั้นการผลิต (Production Stage)** ได้แก่ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของวิดีโอ โทรทัศน์/ภาพยนตร์ ฯลฯ

๓) **ขั้นหลังการผลิต (Post-Production Stage)** ได้แก่ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่างๆ ฯลฯ ชุมชนอาจจะเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนอาจจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เช่น หากต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิต ก็จำเป็นต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เสียก่อน อย่างไรก็ตาม จะเป็นการต่ออย่างยั้งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับชุมชน แม้ว่าชาวบ้านอาจจะไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้การใช้เครื่องมือได้อย่างชำนาญจนถึงขั้นการลงมือผลิตได้ด้วยตัวเองก็ตาม อันที่จริงการใช้เครื่องมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของการมีส่วนร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ เช่นในขั้นตอนก่อนการผลิต การให้ชาวบ้านเป็นคนเลือกประเด็น/วิธีการที่จะนำเสนอ เลือกหาสถานที่ที่จะใช้เป็นฉากถ่ายทำ และหลังจากที่ถ่ายทำออกมาแล้ว ก็นำมาฉายให้ชาวบ้านชมก่อน เพื่อแสดงความคิดเห็นพูดคุยแลกเปลี่ยนทัศนคติกัน

ค. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ได้สังเกตเห็นว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถจะเข้ามามีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็ยังมีตัวแทนบางคนเท่านั้น จากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย การใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึงการวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของชุมชน กล่าวในระดับกว้าง อาจจะหมายความถึงการวางแผนและกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุกประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน (วิทยุ หนังสือพิมพ์หมู่บ้าน) สื่อเฉพาะกิจ (วิดีโอ โปสเตอร์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย) สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้นจะเป็นการสร้างเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการฟังรายการวิทยุที่เสนอสารคดีเรื่องการปรับปรุงดิน ด้วยวิธีการแบบชีวภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการสื่อสารของชุมชน ก็อาจจะติดต่อขอแปลดังกล่าวมาออกอากาศผ่านหอกระจายข่าว เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงให้แก่ชาวบ้าน หรืออาจจะส่งต่อให้โรงเรียนจัดทำออกมาเป็นโปสเตอร์เพื่อให้เป็นสื่อที่คงทนถาวร เหมาะสำหรับการศึกษามากขึ้นเป็นต้นส่วนในระดับที่แคบลงมา อาจหมายถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน ตัวอย่างที่กำลังจะเกิดขึ้นในสังคมไทย คือ การทำวิทยุชุมชนที่ในโครงสร้างของการดำเนินงานจะมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอน คือ ทั้งระดับคณะ

กรรมการบริหารวิฑู ทั้งระดับการผลิต กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน^{๓๓}

สุวรรณ พินตานนท์ ได้เสนอวิธีการจำแนกพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาออกเป็น ๑๐ แนวทาง คือ

๑) จำแนกตามขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ๕ ขั้นตอน คือ

- การมีส่วนร่วมในขั้นริเริ่มโครงการ
- การมีส่วนร่วมในขั้นวางแผนโครงการ
- การมีส่วนร่วมในขั้นดำเนินการ
- การมีส่วนร่วมในขั้นรับผลที่เกิดจากโครงการ
- การมีส่วนร่วมในขั้นประเมินผลโครงการ

๒) การจำแนกตามระดับความเข้มของการมีส่วนร่วมมี ๓ ระดับ คือ การมีส่วนร่วมเทียม การมีส่วนร่วมบางส่วน การมีส่วนร่วมแท้จริง

๓) การจำแนกตามประสิทธิผลของการมีส่วนร่วม ประสิทธิผลของการมี ส่วนร่วม พิจารณาจากความพยายามที่บุคคลทุ่มเทให้แก่การทำงานในโครงการจนโครงการนั้นประสบผลสำเร็จ โดยวัดจากการรับรู้ของสังคมอื่นๆ ในลักษณะของสังคมมิติ ว่าการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอน มีบุคคลใดบ้างที่ทุ่มเทความพยายาม จนการดำเนินโครงการในแต่ละขั้นตอน ประสบผลสำเร็จ

๔) การจำแนกตามระดับความถี่ของการมีส่วนร่วม ความถี่ของการมีส่วนร่วมมี ๒ ระดับ คือ ระดับบุคคล พิจารณาจากจำนวนครั้งที่บุคคลเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ และระดับชุมชนพิจารณาจากจำนวนของผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วม

๕) การจำแนกตามพิสัยของกิจกรรมที่เข้าไปมีส่วนร่วม กล่าวคือ พิจารณาว่าการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมมีตลอดช่วงระยะเวลาที่กิจกรรมดำเนินอยู่หรือไม่ ทั้งนี้เพื่อให้ภาพของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมชัดเจน มากกว่าการพิจารณาเฉพาะความถี่ของการมีส่วนร่วมแต่เพียงอย่างเดียว

๖) การจำแนกตามระดับความสมัครใจในการเข้าไปมีส่วนร่วม มี ๓ ระดับ คือ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ การมีส่วนร่วมโดยการชักนำ การมีส่วนร่วมโดยการบังคับ

๗) การจำแนกตามระดับขององค์การที่เข้าไปมีส่วนร่วม มี ๓ ระดับ คือ การมีส่วนร่วมในระดับล่างขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับกลางขององค์การ การมีส่วนร่วมในระดับสูงขององค์การ

๘) การจำแนกตามประเภทของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม พิจารณาจากคุณลักษณะของผู้เข้าไปมีส่วนร่วม เช่น เพศ อายุ สถานภาพครอบครัว การศึกษา ชนชั้นทางสังคม ระดับรายได้ ระยะเวลาอยู่อาศัย ฯลฯ

^{๓๓} กาญจนา แก้วเทพ, สื่อเพื่อชุมชน, การประมวลองค์ความรู้, การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓), หน้า ๓.

- ๙) การจำแนกตามรูปแบบของการวางแผน มี ๒ ลักษณะ คือ
- การวางแผนแบบบนลงล่าง (Top-Down Planning) การมีส่วนร่วมจะน้อยเพราะอำนาจตัดสินใจจะอยู่ที่ชนชั้นนำระดับสูง
 - การวางแผนแบบล่างขึ้นบน (Bottom-Up Planning) การมีส่วนร่วมจะมากเพราะอำนาจในการตัดสินใจจะอยู่ในระดับล่าง
- ๑๐) การจำแนกตามรูปแบบของการมีส่วนร่วม มี ๒ รูปแบบ การมีส่วนร่วมโดยตรง และการมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม^{๓๔}

ฮันทิงตัน และ เนลสัน (Huntington and Nelson) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมโดยพิจารณาได้จากกิจกรรม เช่น ด้านการเมืองพิจารณาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การประท้วง เป็นต้นและด้านการบริหารโครงสร้างขององค์กรใดองค์กรหนึ่งซึ่งจะต้องมีสายบังคับบัญชา ดังนั้น การมีส่วนร่วมสามารถพิจารณาได้ในแนวราบทุกแผนกทุกฝ่าย โดยจะมีความเสมอกันในตำแหน่ง ซึ่งการมีส่วนร่วมในแนวราบนี้เป็นการมีส่วนร่วมแบบหลวมๆ ไม่จริงจัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีสถานะหรือตำแหน่งเท่ากัน ส่วนในแนวตั้งเป็นการมีส่วนร่วมตามสายการบังคับบัญชา เช่น มีหัวหน้ามีลูกน้อง มีฝ่ายแผนกต่างๆ ลดหลั่นกันไป และการปฏิบัติมีการตรวจสอบตามลำดับชั้น การแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองหรือผู้อื่นจะได้รับการตรวจสอบจากผู้บังคับบัญชา การมีส่วนร่วมทั้งในแนวราบและแนวตั้งนั้นบางครั้งจะต้องปฏิบัติงานร่วมกับผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานในแผนกอื่นๆ ผู้ปฏิบัติงานจึงต้องแสดงบทบาทตามสถานภาพของตนเองตามแนวราบและแนวตั้ง^{๓๕}

สไนท สุธนต์ ได้กล่าวว่า ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละระดับ แบ่งออกเป็นลักษณะ ๔ ระดับ ได้แก่

๑. การมีส่วนร่วมระดับปัจเจกบุคคล คือ การร่วมพิจารณา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผล ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง
๒. การมีส่วนร่วมระดับกลุ่ม หรือชุมชน คือ ร่วมคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ร่วมทำสิ่งที่ต้องการร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติกิจกรรม ร่วมวิเคราะห์วินิจฉัยแก้ไขปัญหา ร่วมประเมินผลข้อดีข้อเสีย ร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งที่เป็นส่วนรวมและส่วนตน
๓. การมีส่วนร่วมระดับการพัฒนาชุมชน เป็นการพัฒนาที่ยึดศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งที่คนในชุมชนต้องการเป็นการพัฒนาชุมชนเพื่อชุมชน
๔. การมีส่วนร่วมระดับนโยบายสังคม ร่วมเรียกร้อง ร่วมผลักดัน ร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมเสนอแนะในการกำหนดนโยบายตามที่ตนเองต้องการให้มี หรือให้เป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ทั้ง

^{๓๔} สุวรรณ พิณตานนท์, ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร : อสารศึกษาดินแดน, ๒๕๔๖), หน้า ๔๖-๔๗.

^{๓๕} S.P. Huntington, and J.M. Nelson, No Easy Choice : Political Participation in Developing Country, (Cambridge Massachusetts, 1975), pp.12-13.

รูปแบบ วิธีการปฏิบัติ ขั้นตอน กระบวนการต่างๆ เพื่อตอบสนองตามความต้องการที่แท้จริงของตน หรือของกลุ่ม ชุมชน สังคมที่ตนอาศัยอยู่^{๓๖}

สรุปว่า จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการแสดงความคิดเห็น หรือการรักษาสิทธิต่างๆ ของตน เพื่อการแก้ไขปัญหาที่เป็นปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ ที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริง และทำให้เกิดการคิดริเริ่มที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมของประชาชนมากขึ้น ทำให้เกิดการร่วมด้วยช่วยกันในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ของประชาชนที่อยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ มากขึ้น เพื่อการรักษา หรือการทำให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชนหรือท้องถิ่นของตน ตรงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชุมชนหรือท้องถิ่นต้องการ

๒.๒ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

๒.๒.๑ ความหมายของการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่าน ได้ให้แนวคิดและความหมายของการพัฒนาที่หลากหลายไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า “การพัฒนา” ในภาษาไทยมาจาก “วฑฺฒน” ในบาลี และ “วรฺธน” ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ^{๓๗}

สนธยา พลศรี ได้สรุปแนวคิดของนักวิชาการต่างๆ ที่ได้กล่าวถึงความหมายของ “การพัฒนา” ว่า

- ๑) การทำให้ดีขึ้น เจริญก้าวหน้าขึ้นโดยไม่หยุดนิ่ง
- ๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพที่ไม่พอใจ ไปสู่สภาพที่น่าพอใจอย่างมีระบบ
- ๓) การกระจายรายได้ของบุคคลไปสู่ชุมชน
- ๔) กระบวนการเจริญเติบโตในทางเศรษฐกิจ
- ๕) กระบวนการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของชนบท ทั้งด้านเศรษฐกิจและ สังคม
- ๖) กระบวนการจัดการองค์การทางสังคมที่สามารถไปสู่สภาพที่ดีกว่า
- ๗) การปรับปรุงระบบสังคมให้ทันสมัย
- ๘) การเพิ่มขีดความสามารถของสังคมอย่างสูงสุด
- ๙) การเปลี่ยนแปลงในระบบทั้งคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม
- ๑๐) การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทาง หรือวางแผนไว้ล่วงหน้า
- ๑๑) การสร้างความเสมอภาคด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และระหว่างชุมชน ต่างๆ

^{๓๖} สนิท สุทนต์, “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๔).

^{๓๗} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗๗๙.

๑๒) การปรับปรุงเงื่อนไขต่างๆ ที่สังคมไม่พึงปรารถนาและแบ่งแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ออกได้เป็น ๓ กลุ่มลักษณะดังนี้กลุ่มที่ ๑ มีความคิดเห็นว่า “การพัฒนา” หมายถึงความเจริญเติบโต (Growth) คือ เป็นการเพิ่มผลผลิต ซึ่งกระทำโดย ระบบสังคมร่วมกับสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตข้าว เพิ่มขึ้น การสร้างถนน สะพาน เขื่อน เป็นต้น กลุ่มที่ ๒ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบกระทำการ เช่น มีการเปลี่ยนแปลงระบบสังคม ระบบการเมือง และ ระบบการบริหาร กลุ่มที่ ๓ มีความคิดเห็นว่า การพัฒนาเป็นการเน้นถึงวัตถุประสงค์หลักถ้าเป็นการบริหาร ก็ต้องบริหารด้วยวัตถุประสงค์ คือ การทำงานที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์เป็นหลัก กล่าวคือ การพัฒนาต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และความต้องการที่ได้รับความเห็นชอบหรือ การสนับสนุนจากบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง^{๓๘}

สนธยา พลศรี ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า “การพัฒนา” มาจากคำภาษาบาลี ว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็นสองส่วน คือการพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับ การพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การก่อสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ สะพาน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น จึงเป็นเรื่องของการเพิ่มพูน ขยายทำให้มากขึ้น หรือทำให้โตขึ้นในทางวัตถุ และได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่า “การพัฒนา” หรือคำว่า “เจริญ” นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้นเพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวนั้นแต่มีความหมายว่า รก เช่น น สียา โลกวทมนโน แปลว่าไม่ควรเป็นคนรกโลกอีกด้วย ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริงๆ คือไม่เกิดปัญหาตามมาหรือไม่เสื่อมถอยลงไปกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลงก็ไม่ใช่เป็นการพัฒนา^{๓๙}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า การพัฒนาทุกอย่างต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นก่อนแล้วจะต่อมีสิ่งอื่นหรือมีลักษณะอื่นเข้ามาสมจึงจะเรียกการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ว่าการพัฒนา ลักษณะที่เพิ่มเข้ามาที่สำคัญนั้นคือทิศทางของการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดไว้ล่วงหน้า^{๔๐}

ไฉลิต ปันเปียมรัษฎ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาที่น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ^{๔๑}

๑. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านั้นได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่องของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒. การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความ

^{๓๘} สนธยา พลศรี, *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘.

^{๓๙} สนธยา พลศรี, *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, หน้า ๒.

^{๔๐} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *ทฤษฎีการพัฒนาสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็มเทรดดิ้ง, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓.

^{๔๑} ไฉลิต ปันเปียมรัษฎ์, *การพัฒนาประเทศไทย*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

มั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่และในการพัฒนาที่ต้องคิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓. การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึงความเป็นธรรมอีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาตามควร ดังนั้นการพัฒนาที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย

ทิตยา สุวรรณะชญ ได้อธิบายการพัฒนาไว้ว่า การพัฒนา คือการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางและมุ่งที่จะควบคุมอัตราการเปลี่ยนแปลงด้วยสภาวะการพัฒนาเป็นสภาวะสมาชิกของสังคมได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนได้เต็มที่โดยไม่มีสภาวะครอบงำ เช่นความบีบคั้นทางการเมือง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ หรือความไม่สมบูรณ์ในอนามัย ทุกคนสามารถที่จะนำเอาศักยภาพของตนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างเต็มที่ เช่น การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของไทยไม่สามารถจะใช้รถแทรกเตอร์แบบอเมริกาได้ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ได้ประดิษฐ์ “ควายเหล็ก” ขึ้นมาใช้ไถนาในสภาพแวดล้อมของสังคมไทย^{๕๖}

วิทยากร เชียงกุล กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่แท้จริงควรหมายถึงการทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมและจิตใจทางด้านต่างๆด้วย ความต้องการทั้งหมดนี้บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้ให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า^{๕๗}

จางง์ อติวัฒนสิทธิ์ อธิบายว่า ตามทฤษฎีของพระพุทธศาสนา การพัฒนาตรงกับคำว่า ภาวนา ซึ่งหมายถึงการทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หากพิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือวัฒนา คำนี้หมายถึงความเจริญก้าวหน้าหรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ หมายถึง ทำให้อายุยืนนาน อันหมายรวมไปถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดีไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้ คำว่า วัฒนะ หมายถึงรุกรุงรัง ไม่มีระเบียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า น ลียา โลกวฑฺฒโน หมายถึง เป็นคนรกรโลก เป็นสิ่ง/เป็นคนที่โลกไม่ต้องการ อย่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่าและตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาต้องดำเนินไปพร้อมๆ กัน ๔ ทางคือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจ และการพัฒนาทางด้านปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการ

^{๕๖}ทิตยา สุวรรณะชญ, “สังคมวิทยา” ในวิทยาศาสตร์สังคม, (กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗), หน้า ๑๘๗ - ๑๘๘.

^{๕๗}วิทยา เชียงกุล, การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉับแกระ, ๒๕๒๗), หน้า ๑๗-๑๘.

เปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเองและสังคมรอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวอยู่กับกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นสำคัญ^{๔๔}

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม สรุปได้ว่า มี ๔ แนวทาง^{๔๕} ดังนี้

๑. กายภาวนา คือการพัฒนาทางศักยภาพทางกายหรืออินทรีย์ภายในมิให้ก่อโทษแต่ให้เกิดประโยชน์สร้างสรรค์

๒. สีสภาวนา คือการพัฒนาด้านพฤติกรรมหรือการแสดงออกทางกายให้มีศีล มีระเบียบวินัยและเป็นมิตรกับสภาพสิ่งแวดล้อม

๓. จิตตภาวนา คือการพัฒนาด้านจิตใจให้เข้มแข็งมีคุณธรรมนำชีวิต มีสุขภาพจิตที่มีคุณภาพและบริสุทธิ์มีความตั้งมั่น ขยันหมั่นเพียร มีสมาธิ มีจิตเบิกบานอยู่เสมอ

๔. ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาด้านปัญญาความนึกคิด ไหวพริบ การแก้ปัญหาต่างๆ ของตนและคนอื่นด้วยเหตุผลเข้าใจต่อสถานะต่างๆ ตามความเป็นจริง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาไว้ในหนังสือ ทศวรรษธรรมทัศน์ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สรุปความได้ว่า^{๔๖} การพัฒนามี ๒ ความหมายโดยมีการพัฒนามนุษย์ (Human Development) และการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Sciences and Technology) ซึ่งเปลี่ยนแนวทางมาเป็นค้นหาความรู้ เพื่อให้มนุษย์ได้ความรู้ที่จะมาจัดความสัมพันธ์ให้มนุษย์อยู่กับธรรมชาติได้อย่างดี โดยเกื้อกูลซึ่งกันและกันและเทคโนโลยีก็ผลิตและให้พื้นฐานความคิดใหม่นั้นด้วยแรงจูงใจใหม่ที่ต่างไปอีกแบบหนึ่งเราก็มีวิทยาศาสตร์ได้ ที่เทคโนโลยีได้ แต่มีด้วยฐานความคิดที่ต่างออกไป ทั้งนี้การพัฒนาดังกล่าวมาเกิดขึ้นบนฐานที่ผิดพลาด ๓ ระดับ คือ

๑. เป็นไปตามกระแสการพัฒนาแบบไม่ยั่งยืนซึ่งมีรากฐานความคิดที่ผิดพลาดตามอย่างประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลาย

๒. ดำเนินการพัฒนาด้วยการกระตุ้นแรงจูงใจที่ไม่ถูกต้อง เนื่องจากผู้นำหรือผู้บริหารประเทศไม่เข้าใจเพียงพอต่อปัจจัยที่ทำให้เกิดการพัฒนาในประเทศที่พัฒนานำหน้ามาก่อน จับเหตุปัจจัยมาผิดพลาด

๓. ประชาชนเข้าร่วมกระบวนการพัฒนา โดยไม่มีการศึกษาที่จะเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเป็นปัจจัยที่ดีในกระบวนการพัฒนานั้น

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ กล่าวว่า การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกระทำให้เกิดขึ้นหรือมีการวางแผนกำหนดทิศทางไว้ล่วงหน้า โดยการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ถ้าเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่ดี ก็ไม่เรียกว่าการพัฒนา ขณะเดียวกัน การพัฒนามีได้หมายถึงการ

^{๔๔}จันทงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

^{๔๕}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๖๒๑.

^{๔๖}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๖-๗.

เพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าหรือรายได้ของประชาชนเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงการเพิ่มความพึงพอใจ และเพิ่มความสุขของประชาชนด้วย^{๔๗}

พัฒน์ บุญยรัตพันธุ์ ให้ความหมายไว้ว่า “การพัฒนาชุมชนเป็นขบวนการอย่างหนึ่งที่รัฐบาลนำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้นเตือน ยั่วยุ และส่งเสริมประชาชนในชนบทให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และเสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบอบประชาธิปไตย”^{๔๘}

อาร์เธอร์ ดันฮัม (Arthur Dunham) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาชุมชน คือ การรวมกำลังดำเนินการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนให้มีความเป็นปึกแผ่นและดำเนินการไปในแนวทางที่ตนต้องการ โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนในชุมชนนั้นในการช่วยเหลือตัวเองและร่วมมือกันดำเนินงาน แต่มักจะได้รับความช่วยเหลือทางด้านวิชาการจากหน่วยราชการหรือองค์การอาสาสมัครอื่นๆ^{๔๙}

สนธยา พลศรี กล่าวว่า เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่งและหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้^{๕๐}

๑. เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒. มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓. มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่งแต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

๔. เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลง ใดด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้นไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕. เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมืองการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

^{๔๗} วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๔๘} จำรัส นวลนิม, การศึกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๐), หน้า ๒๒๙.

^{๔๙} Dunham Arthur, “The Outlook for Community Development” in The Social Welfare Forum 1958 (Proceedings of The National Conference on Social Welfare), p. 3.

^{๕๐} สนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

๖. เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗. เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่างๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช้การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘. ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุขเพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙. มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ

สมบูรณ สุขสำราญ ได้กล่าวไว้ว่า สาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น เนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษา ความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนาธรรม และประสบการณ์ มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๕๑}

สรุปได้ว่า การพัฒนา คือการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านเศรษฐกิจสังคมการเมือง วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน สภาพสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่เจริญขึ้น ดีขึ้นอย่างมีทิศทางมีเป้าหมายด้วยคนของชุมชนนั้นๆ เริ่มต้นตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหาความต้องการของตนเอง โดยขอความช่วยเหลือจากภายนอกหรือจากภาครัฐบาลให้น้อยที่สุดการดำเนินการพัฒนาต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องพร้อมกับมีความที่เหมาะสมกับการพัฒนาชุมชนอาจทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อจะเปลี่ยนแปลงปรับปรุงคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาวัตถุโดยการใช้วิธีการที่เหมาะสมกับชุมชนนั้นๆ เป็น การกระทำที่ถูกต้องดำเนินการที่ต่อเนื่องอย่างเป็นระบบมีขั้นตอนและได้รับการยอมรับของส่วนรวมในชุมชน

^{๕๑} สมบูรณ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน

๒.๓.๑ ความหมายเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้แนวคิดและความหมายไว้ ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า กองทุน คือ เงินหรือทรัพย์สินที่เอามารวมกันเป็นก้อนเดียวกันเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง สวัสดิการ คือ สิ่งที่เอื้ออำนวยให้คนมีชีวิตและสภาพการทำงานที่ดีและสะดวกสบาย สวัสดิการชุมชน จึงหมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่เอามารวมกันเป็นก้อนเดียวกัน เพื่ออำนวยให้คนมีชีวิตและสภาพการทำงานที่ดีและสะดวกสบาย^{๕๒}

พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งปรับปรุงแก้ไขในปี **พ.ศ. ๒๕๕๐** ได้นิยาม สวัสดิการสังคมว่า (Social Welfare) เป็น “ระบบการจัดบริการสังคม ซึ่งเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม เป็นธรรม และให้เป็นไปตามมาตรฐานทั้งทางด้านการศึกษา สุขอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและการมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการทางสังคมทั่วไป โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิที่ประชาชนจะต้องได้รับและมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมทุกระดับ”^{๕๓}

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้กล่าวถึงสวัสดิการชุมชน คือ การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน ซึ่งหมายความรวมถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น อาศัยอยู่ในรูปสิ่งของ เงินทอง น้ำใจการช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ผลของการจัดสวัสดิการชุมชนที่สำคัญคือก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย เกิดความสัมพันธ์/มิตรไมตรีที่ดีของคนชุมชน รู้สึกมั่นคง ภาคภูมิใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข^{๕๔}

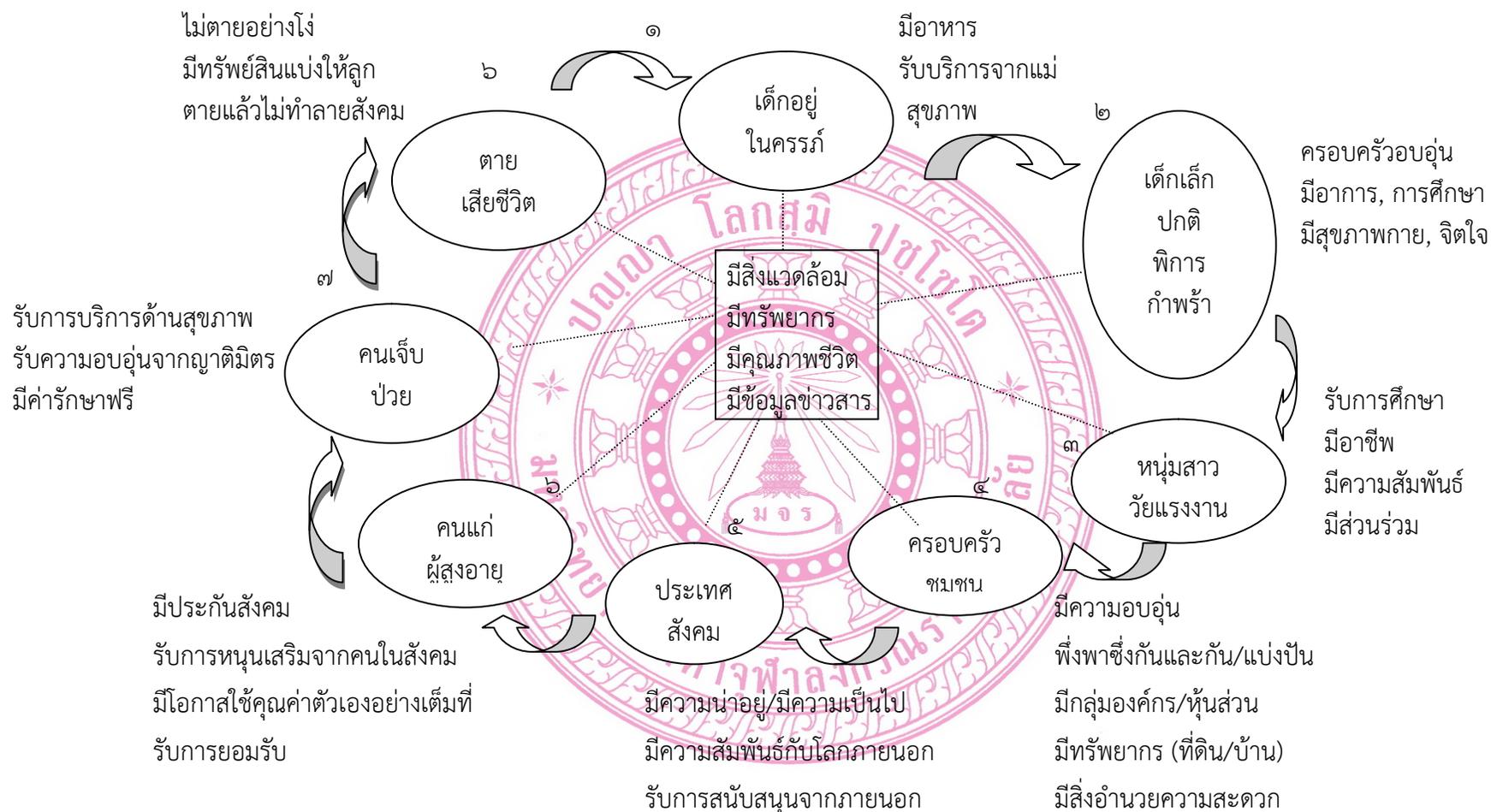
สวัสดิการชุมชนเป็นเรื่องที่ชาวชุมชนจะเป็นผู้ร่วมกันสร้างให้เป็นของชุมชนและเพื่อชาวชุมชนเอง ดังนั้น ชุมชนจึงควรเป็นผู้จัดการเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอก หนุนเสริมแบบเคียงบ่าเคียงไหล่ ไม่ใช่สัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการของชุมชนสามารถสอดแทรกไว้ในทุกกิจกรรม ริเริ่มแล้วต่อยอดกันเรื่อยไป ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง และผู้ที่ได้ประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้แก่ทุกคนในชุมชน^{๕๕} ดังแผนภูมิที่ ๒.๑

^{๕๒} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓๓๙.

^{๕๓} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, พระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖, (กรุงเทพมหานคร : มปท. ๒๕๔๖), หน้า ๓.

^{๕๔} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพพิชญวานิสัย, ๒๕๔๘), หน้า ๙.

^{๕๕} กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย, หน้า ๑๑.

แผนภูมิที่ ๒.๒ วงจรสวัสดิการชุมชน

๒.๓.๒ หลักสำคัญในการจัดสวัสดิการชุมชน

ระพีพรรณ คำหอม และคณะ ได้กล่าวว่า กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งมีภาระหน้าที่หลักในการช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนผู้ด้อยโอกาสให้สามารถมีชีวิตที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการสังคม แบ่งเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑) สวัสดิการกระแสหลัก หมายถึง สวัสดิการโดยรัฐ เป็นการจัดสวัสดิการภาคบังคับของรัฐที่จัดให้กับประชาชน โดยคำนึงถึงความครอบคลุม ทั่วถึง เป็นธรรมครบถ้วน รูปแบบที่จัดให้กับประชาชนได้แก่ การจัดบริการในรูปแบบของสถาบัน การจัดบริการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดสวัสดิการกระแสหลักนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการจัดโดยผ่านกลไกระบบการเงินการคลัง ระบบภาษีของรัฐ และโครงสร้างการบริหารงานขององค์กรเป็นหลัก เช่น รูปแบบสวัสดิการพื้นฐาน (ภาคบังคับ) รูปแบบสวัสดิการท้องถิ่น เป็นต้น

๒) สวัสดิการกระแสรอง หมายถึง สวัสดิการทางเลือกที่เกิดขึ้นจากศักยภาพความเข้มแข็งของภาคประชาชน และภาคพื้นถิ่น สวัสดิการในรูปแบบนี้จะเกิดขึ้นจากความสนใจ ความสมัครใจ ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย เป็นรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ การจัดระบบสวัสดิการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำหนดทิศทางสวัสดิการสังคมและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทยนั้นขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันประกอบด้วย

๒.๑ สวัสดิการพื้นถิ่น หมายถึง การสร้างหลักประกันผ่านช่องทางของวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน เป็นสวัสดิการที่เกิดขึ้นจากฐานคิดด้านประเพณี ด้านวัฒนธรรมเฉพาะถิ่น ด้านภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านศาสนา ด้านจิตวิญญาณ ด้านอื่นๆ เช่น ธนาคารข้าวประจำหมู่บ้าน

๒.๒ สวัสดิการชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ให้ความหมายสวัสดิการชุมชน หมายถึง การสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงของคนในชุมชน หมายถึง ทุกอย่างที่จะทำให้คนในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งในรูปแบบของสิ่งของ เงินทองน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น กองทุนสัจจะออมทรัพย์ กองทุนออมวันละบาท กองทุนสวัสดิการผู้นำชุมชน กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุในชุมชน เป็นต้น

๒.๓ สวัสดิการท้องถิ่น หมายถึง สวัสดิการโดยรัฐที่เกิดจากการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เป็นรูปแบบการจัดสวัสดิการร่วมระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยใช้แผน โครงการ กิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมที่ตอบสนองกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น^{๕๖}

๒.๓.๓ แนวนโยบายการให้การสนับสนุนของภาครัฐ

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้แสดงนโยบายการให้การสนับสนุนดังนี้

๑. ให้กระทรวง ทบวง กรม นำแผนปฏิบัติการไปจัดตั้งงบประมาณประจำปีรองรับ

^{๕๖}ระพีพรรณ คำหอม และคณะ, **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิชย์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑.**

๒. คณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำโครงการรองรับการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ฯ โดยนำเสนอคณะรัฐมนตรีอนุมัติงบประมาณเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

๓. ส่งเสริมให้มีการระดมทุนจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การบริจาคเงินเข้ากองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม การส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกองทุนของภาคประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และภาคธุรกิจในรูปแบบต่างๆ เช่น มูลนิธิ กองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการสังคมได้อย่างสะดวกและคล่องตัวขึ้น

๔. การจัดตั้งงบประมาณกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อใช้ในการสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการตามแนวทางการจัดสรรเงินกองทุนส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม ปีงบประมาณ ๒๕๕๐-๒๕๕๔^{๕๗}

๒.๓.๔ รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ระพีพรรณ คำหอม ได้กล่าวว่า การจัดสวัสดิการสังคม ขึ้นอยู่กับการให้ความหมาย โดยใช้ฐานคิดในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสังคมนั้นๆ โดยทั่วไปที่ปรากฏมีดังนี้^{๕๘}

๑. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมตามพื้นที่ (Area-based) การจัดสวัสดิการสังคมในรูปแบบของพื้นที่เป็นฐานโดยทั่วไป เป็นการจัดตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ พื้นที่การปกครองประเทศ เช่น ภาค จังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น ตำบล รูปแบบการจัดสวัสดิการลักษณะนี้หน่วยงานในพื้นที่จะต้องมาร่วมกันจัดบริการตามภารกิจ หน้าที่ขององค์กรสวัสดิการสังคมเพื่อให้เกิดความครอบคลุม ทั่วถึง เป็นธรรม และมีมาตรฐานที่ดีด้านคุณภาพบริการรูปแบบสวัสดิการตามพื้นที่จึงมีข้อจำกัดต่อการเข้าถึงแหล่งบริการของกลุ่มเป้าหมาย เพราะต้องแสดงหลักฐานสิทธิตามภูมิลำเนาของการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยเป็นหลัก ปัจจุบันรูปแบบนี้จึงควรพัฒนาโดยมิติอื่นๆ มาร่วม เช่น ใช้ทั้งพื้นที่เป็นฐาน (Area-based) ร่วมกับการใช้โครงสร้างการบริหารงานขององค์กรภาครัฐ (Functional-based) และการใช้การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ (Participation-based) เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการทั้งแนวตั้ง (การส่งการจากบนลงล่าง) และแนวราบร่วมกันที่สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ

๒. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมตามวิธีการ (Methods) รูปแบบนี้ให้ความสำคัญกับวิธีการทางสังคมสงเคราะห์ระดับจุลภาค เช่น เฉพาะราย กลุ่มชน และชุมชนซึ่งถือเป็นรูปแบบการจัดบริการโดยตรงกับกลุ่มเป้าหมาย ขณะที่การให้บริการโดยทางอ้อมระดับมหภาค เช่น การบริการงานองค์กรก็เป็นการสนับสนุนให้เกิดรูปแบบการจัดสวัสดิการใหม่ขึ้น แต่โดยทั่วไปรูปแบบการจัดสวัสดิการจะเน้นที่การให้บริการเฉพาะรายมาก จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดสวัสดิการในวิธีการอื่นๆ ถูกให้ความสำคัญน้อยกว่ารูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้ จึงต้องใช้ทั้งระดับจุลภาคร่วมกับระดับมหภาคและในปัจจุบันรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมตามวิธีการจึงต้องมีการพัฒนาหลายๆ วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ เน้นการบูรณาการร่วมกัน โดยเฉพาะการกระทำทางสังคม

^{๕๗} สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, เอกสารประกอบการสัมมนาข้าราชการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ๓ มกราคม ๒๕๔๖, (อัดสำเนา).

^{๕๘} ระพีพรรณ คำหอม, สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิกส์ จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๒๖-๒๗.

(Social Action) เช่นการรณรงค์ การผลักดันการต่อรองกับกลไกต่างๆ ทางสังคม เพื่อให้เกิดรูปแบบสวัสดิการใหม่ๆ ขึ้น

๓. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social Movement) รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมในลักษณะนี้เป็นการสร้างกระแสใหม่กระแสทางเลือกของสังคมต่อการจัดสวัสดิการที่เชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาสำคัญของสังคมที่เชื่อว่าจะต้องเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ให้รู้จักการปกป้องคุ้มครองสิทธิของตนเอง การเมือง และสังคมวัฒนธรรม การเคลื่อนไหวทางสังคมก็เพื่อสร้างความตระหนักของคนในสังคม ความรับผิดชอบทางสังคมร่วมกันด้านสวัสดิการสังคม เช่น การใช้เครือข่าย การใช้องค์กรชุมชน เคลื่อนไหวต่อรองกับอำนาจรัฐ เป็นต้น รูปแบบนี้จำเป็นต้องกำหนดแผนยุทธศาสตร์ เป้าหมาย กลไกการทำงาน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เหมาะสม

๔. รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมโดยสถาบัน (Institutional-based) เป็นการจัดสวัสดิการที่รัฐเชื่อว่า รัฐควรแทรกแซงการจัดสวัสดิการให้กับประชาชน โดยใช้โครงสร้างอำนาจของรัฐทำหน้าที่จัดระบบสวัสดิการสังคมในลักษณะต่างๆ เช่น สวัสดิการภาคบังคับ เป็นการจัดผ่านกลไกนโยบายทางสังคม เช่น บริการประกันสังคม บริการการศึกษาภาคบังคับ บริการประกันสุขภาพ บริการสถานสงเคราะห์ต่างๆ เป็นต้น แต่เนื่องจากบริการดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองกับความต้องการของคนทุกคนในสังคมได้ จึงทำให้เกิดรูปแบบการจัดบริการสวัสดิการที่ลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐลง (Deinstitutional-based) บริการในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นจากภาคส่วนของชุมชน ประชาชนที่มีศักยภาพ ความเข้มแข็งมีส่วนร่วมในการจัดบริการเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเสี่ยงจะออมทรัพย์ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ชุมชน บริการลักษณะนี้มีความเชื่อว่า รัฐควรลดบทบาทการแทรกแซงการจัดสวัสดิการลง แต่ปล่อยให้กลไกของชุมชน ประชาชนทำหน้าที่จัดสวัสดิการแทนรัฐ การจัดสวัสดิการสังคมของไทยควรใช้รูปแบบทั้งโดยสถาบัน (Institutional-based) และรูปแบบลดการพึ่งพาสถาบันของรัฐลง (Deinstitutional-based) มาเป็นรูปแบบสวัสดิการผสม (Mixed Model) ที่ใช้ทั้ง ๒ ลักษณะเข้าด้วยกัน จึงจะส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนโดยรวม

๒.๓.๕ ประวัติเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชนในประเทศไทย

สวัสดิการชุมชนเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนท้องถิ่นที่ร่วมกันสร้างระบบหลักประกันความมั่นคงของชีวิต เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีมีสุขของคนในชุมชนท้องถิ่นและสังคมมุ่งฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นให้มีการอยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร พึ่งพาอาศัย และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับวัฒนธรรม ตามหลักศาสนา และภูมิปัญญาของท้องถิ่นตั้งแต่เกิดจนตาย

ระบบสวัสดิการชุมชนในประเทศไทยเริ่มมีการขับเคลื่อนครั้งสำคัญ เมื่อวันที่ ๔-๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ในงานมหกรรม “สวัสดิการชุมชน คนไม่ทิ้งกัน” โดยเครือข่ายสวัสดิการชุมชน ได้ยื่นข้อเสนอของภาคประชาชนต่อรัฐบาล ประเด็นที่สำคัญคือ ขอให้รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมกองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นแห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนท้องถิ่นที่ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ให้ประชาชนมีบทบาทเป็นหลัก และเพื่อเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนฐานรากให้เกิดขึ้นทั่วประเทศโดยขอให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน และให้ทุกหน่วยงานของรัฐดำเนินงานตามนโยบายอย่าง

จริงจังและมอบหมายให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย^{๕๙}

หลังจากมทธรรม “สวัสดิการชุมชน คนไม่ทิ้งกัน” กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้แต่งตั้ง “คณะกรรมการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น” ขึ้นเมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ โดยมีผู้แทนเครือข่าย/องค์กรชุมชนด้านสวัสดิการชุมชนทั่วประเทศเป็นกรรมการและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น สันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน จึงถือเป็นการย่างก้าวที่สำคัญของงานสวัสดิการชุมชนที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการตนเองเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่โดยส่งเสริมบทบาทของครอบครัว ชุมชน ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม ตามที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้มี “ยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมไม่ทอดทิ้งกัน สังคมเข้มแข็งและสังคมคุณธรรม” ในขณะที่ภาคประชาชนได้มีการจัด “ระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น” ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล

เพื่อให้การจัด “ระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น” โดยภาคประชาชนที่มุ่งสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงด้วยระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลของคนในชุมชนท้องถิ่นให้มีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิต และ “ระบบโครงข่ายการคุ้มครองทางสังคม” (Social Safety Net) ในรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล มีการเชื่อมโยงขยายผลทั่วประเทศ และมีการประสานเรียนรู้ เชื่อมโยงระหว่าง “ระบบสวัสดิการของชุมชนกับระบบขององค์กรปกครองท้องถิ่นและระบบของหน่วยงานภาครัฐ” อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

๒.๓.๖ กลไกการดำเนินงานการจัดสวัสดิการชุมชนในภาครัฐ

รัฐบาลได้กำหนดกลไกในการทำงานการจัดสวัสดิการชุมชนไว้ ๓ ระดับ คือ

๑. ระดับชาติ มีคณะกรรมการส่งเสริมพัฒนาการจัดสวัสดิการชุมชนระดับชาติ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้แทนองค์กรสวัสดิการชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นคณะกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายส่งเสริมการจัดตั้งและพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และขยายผลให้ครอบคลุมชุมชนทั่วประเทศ

๒. ระดับจังหวัด/กรุงเทพฯ คณะกรรมการสนับสนุนการขับเคลื่อนสวัสดิการชุมชนจังหวัด มีผู้ว่าราชการจังหวัด/กรุงเทพฯ เป็นประธาน ผู้แทนส่วนราชการ ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิทำหน้าที่สนับสนุน เสริมสร้างการจัดตั้งและพัฒนาสวัสดิการชุมชนให้มีคุณภาพและครอบคลุมทุกตำบล จัดระบบการจัดการความรู้และการติดตามประเมินผลการจัดสวัสดิการชุมชนโดยมีส่วนร่วม

๓. ระดับตำบล/ท้องถิ่น เป็นกลไกสนับสนุนสวัสดิการชุมชนของประชาชนในพื้นที่จัดตั้งกันเอง ประกอบด้วยคณะกรรมการสวัสดิการชุมชนตำบล ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทการจัดสวัสดิการจากกลุ่มองค์กร/สมาชิกสวัสดิการจากหมู่บ้านต่างๆ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น วัด โรงเรียน สถานีนอามัย ฯลฯ มีหน้าที่จัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนจัดระบบ

^{๕๙} สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, สรุปรเชิงบริหาร การสัมมนากรมการจัดสวัสดิการโดยชุมชน “สวัสดิการชุมชน คนไม่ทิ้งกัน”, ระหว่างวันที่ ๔-๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ณ ห้องประชุมวิทยทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี, (อัสสเนา).

บริหารจัดการ จัดสวัสดิการ เชื่อมประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งรายงานผลการดำเนินงานต่อสมาชิกและสาธารณะ

สรุปได้ว่า การจัดตั้งกองสวัสดิการชุมชนขึ้นนั้น เพื่อเป็นการขยายโอกาสให้ชุมชนมีการบริหารจัดการสวัสดิการของชุมชนเพื่อชาวชุมชนเอง โดยรัฐหรือองค์กรภายนอกมีการสนับสนุนส่งเสริมในด้านทรัพยากรต่างๆ แต่ไม่ใช่มีความสัมพันธ์กันแบบผู้ให้กับผู้รับ ทั้งนี้ การจัดสวัสดิการของชุมชนสามารถยังสามารถสอดแทรกไว้ได้ในทุกกิจกรรม ภายใต้ความพร้อมและความเห็นชอบร่วมกันของชาวชุมชนเอง และผู้ที่ได้รับประโยชน์จากสวัสดิการชุมชน ได้แก่ ทุกคนในชุมชนนั้นๆ

๒.๔ ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

๒.๔.๑ ความหมายของทฤษฎีการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการหลากหลายท่านได้ให้ความหมายและแสดงทัศนะไว้ดังนี้

โคเฮนจอห์น และ นอร์แมน (Cohen, John & Norman T.Uphoff) ได้เสนอขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ๔ ขั้นตอน คือ^{๖๐}

๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอน คือ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร และการประสานขอความช่วยเหลือ

๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation)

นอกจากนั้น Uphoff ได้เสนอ กรอบคิดเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทว่ามี ๓ มิติ และ ๒ บริบท

มิติการมีส่วนร่วม (Dimensions) มี ๓ มิติ ประกอบด้วย

๑) มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชน จนเกิดโครงการระหว่างดำเนินการ (โครงการเริ่มทำ) และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน

๒) มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรที่ให้ทุน เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะทางประชากร สังคม เศรษฐกิจ ของผู้เข้ามามีส่วนร่วมในเรื่อง เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระดับชั้นในสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน เป็นต้น

^{๖๐} John M. Cohen and Uphoff Norman T. (1980), "Participation in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity." *World Development*, Vol. 8, p. 219.

๓) มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ มีส่วนร่วมในลักษณะพื้นฐานของ การมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น การเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านองค์กรของชุมชน ขนาดของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ลักษณะรูปแบบของการมีส่วนร่วม เช่น ความถี่ และระยะเวลาในการเข้าร่วม ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเพิ่มพลัง หรืออำนาจขององค์กร หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ธรรมดาเท่านั้น

บริบทของการมีส่วนร่วม (Contexts) มี ๒ บริบท ประกอบด้วย

๑) ลักษณะของโครงการ โดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งที่นำเข้ามา มี ความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (ความเร็ว ค่า ที่ได้รับผลประโยชน์) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการ ความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น

๒) สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

พัชรี พงษ์ศิริ ได้สร้างกรอบพื้นฐานการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision - Making) ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น

๒. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Implementation) เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

๓. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุทางสังคมหรือโดยส่วนตัว

๔. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมรวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

นอกจากนี้ได้กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

๑. การมีส่วนร่วมทางการเมืองจะเป็นเรื่องของกิจกรรม

๒. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นบทบาทของบุคคลธรรมดาที่ไม่ได้ทำงานหรือมีอาชีพทางการเมือง เช่น นักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง

๓. การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออกเพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

๔. การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่มีผลเปลี่ยนแปลงต่อการตัดสินใจของผู้นำหรือรัฐบาลแต่อย่างใด เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะมีผลเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับอำนาจทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วม ซึ่งมักมีอำนาจทางการเมืองไม่มากนัก และไม่สามารถผลักดันการตัดสินใจของรัฐบาลได้ตลอดเวลา^{๖๑}

^{๖๑}พัชรี พงษ์ศิริ, “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการการเจ้าหน้าที่”, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑).

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร ได้กล่าวว่า หลักสำคัญของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนมี ดังนี้

๑. หลักการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างทางราชการกับประชาชน โดย ยึดถือความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อหน่วยงาน หรือ ต่อบุคคล

๒. หลักการขจัดความขัดแย้ง ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ และเรื่องความคิด จะมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานพัฒนาเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้งานหยุดชะงักและล้มเหลว

๓. หลักการสร้างอุดมการณ์และ ค่านิยมในด้านความซื่อสัตย์ ความอดทน การร่วมมือ การซื่อสัตย์ และการพึ่งตนเอง เพราะอุดมการณ์เป็นเรื่องที่จะจูงใจประชาชนให้มีความร่วมมือสนับสนุนนโยบายและเป้าหมายการดำเนินงานและอาจก่อให้เกิดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

๔. การให้การศึกษอบรมอย่างต่อเนื่องเป็นการส่งเสริมให้คนมีความรู้ความคิดของตนเอง ช่วยให้ประชาชนมั่นใจในตนเองมากขึ้น การให้การศึกษอบรมโดยให้ประชาชนมีโอกาสทดลองคิดปฏิบัติ จะช่วยให้ประชาชนสามารถคุ้มครองตนเองได้รู้จักวิเคราะห์เห็นคุณค่าของงาน และนำไปสู่การเข้าร่วมในการพัฒนา

๕. หลักการทำงานเป็นทีม สามารถนำไปใช้แสวงหาความร่วมมือในการพัฒนาได้ดี

๖. หลักการสร้างพลังชุมชน การรวมกลุ่มกันทำงานจะทำให้เกิดพลังในการทำงาน และทำให้งานเกิดประสิทธิภาพ^{๖๒}

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้เป็น ๔ ขั้นตอนดังต่อไปนี้ คือ

๑) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

๒) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม

๓) การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน

๔) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน^{๖๓}

ติน ปรัชญพฤทธิ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีการมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามไว้ว่า ทฤษฎีนี้ได้รับความสนใจจากนักวิชาการส่วนใหญ่น้อยมาก เนื่องจากนักวิชาการคิดว่าหากองค์การมีภาวะผู้นำที่ดี ก็จะไม่พลอยมีภาวะผู้ตามดีไปด้วย เป็นการมองค่อนข้างแคบ เพราะนอกจากจะมองปรากฏการณ์เพียงด้านเดียว การที่นักวิชาการให้ความสำคัญแก่การมีส่วนร่วมหรือภาวะผู้ตามนั้น พอสรุปสาเหตุหลายประการด้วยกัน คือ ประการแรก นักวิชาการบางคนอาจจะไม่แน่ใจว่าองค์การมีความจำเป็นมากน้อยเพียงใด ที่จะต้องให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมคืออะไรกันแน่ ประการที่สอง หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามเหล่านั้นได้แก่ใครบ้างผู้ตามทั้งหมดหรือเฉพาะผู้ตามที่ใกล้ชิดสนิทสนมกับผู้นำเท่านั้น และประการสุดท้าย หากผู้นำยอมให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมแล้ว ผู้ตามควรจะเข้าไปมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด และลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมเช่นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและผู้ตามอย่างไรบ้าง

^{๖๒}ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๒), หน้า ๓๖๒.

^{๖๓}เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง, การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๕), หน้า ๑๑.

ทฤษฎีการมีส่วนร่วมอาจมีอยู่มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ คือ ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) และทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)

- ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง/ถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้เน้นเฉพาะการวางโครงการสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น เช่น การเลือกตั้งทั่วไป การเลือกตั้งโดยนับคะแนนลับและประชุมปรึกษาหารือประจำปี จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมตามนัยของทฤษฎีนี้ มิได้เปิดโอกาสให้ผู้ตามได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์การอย่างแท้จริง และผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่ บรรดาผู้นำต่างๆ ที่เสนอตัวเข้าสมัครรับการเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงแค่มัคคุเทศก์เท่านั้น

- ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามแนวความคิดทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วมมีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแต่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือ ถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ทฤษฎีนี้ ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษและพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคม ที่มีความรับผิดชอบ นั่นก็คือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมนับว่าเป็นการคุกคามตามเสรีภาพของผู้ตาม^{๖๔}

อดิน รพีพัฒน์ ได้กล่าวถึงทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมไว้ว่ามี ๕ ทฤษฎี โดยสรุปไว้ดังนี้

๑. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion) Maslow (มาสโลว์) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือ และการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน และถ้าจะให้เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อม โดยเฉพาะในเรื่องความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่า ลำดับชั้นความต้องการ (Hierarchy of Need) คือความต้องการของคน จะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด ๕ ระดับ ดังนี้

๑.๑ ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (Survival Need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่มที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

๑.๒ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (Safety and Security Needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกรังแกร้ายร่างกาย หรือถูกขโมยทรัพย์สินหรือความมั่นคงในการทำงาน และการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

๑.๓ ความต้องการทางด้านสังคม (Social Needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

๑.๔ ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (Self-esteem Needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้

^{๖๔}อดิน รพีพัฒน์, ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม, เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕), หน้า ๖๒.

เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเอง ในเรื่องความสามารถ และความสำคัญของบุคคล

๑.๖ ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (Self-actualization Needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

๒. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (National Morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจ ถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดี ผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากว่า ขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่างๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดี ต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาเรียดเอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตาม ถ้าคนทำงานมีขวัญดี จะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่า ขวัญของคนเรา โดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดีย่อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ได้เช่นกัน

๓. ทฤษฎีสร้างความรู้สึกราชาตินิยม (Nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่น่าสู่การมีส่วนร่วม คือ การสร้างความรู้สึกราชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิจงรักภักดี ผูกพันต่อท้องถิ่น

๔. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้ เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคน จูงใจไปยังเป้าประสงค์ โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดี เรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (Positive Leader) ผู้นำพลวัติ คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (Dynamic Leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (Negative Leader) ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำ จึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น การสร้างผู้นำที่ดีย่อมจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ด้วยดีนั่นเอง

๕. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administration and Method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือ เป็นวิธีหนึ่งที่ยั่งยืนเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผน เป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตาม ผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้การบริหาร เพราะธรรมชาติของคน ถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับ ก็ทำงานด้วยความรัก แต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบบริหาร เป็นการปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์^{๖๕}

^{๖๕} อุดิน รพีพัฒน์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย”, (กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๗-๘.

สรุปว่า จากทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้างต้นนั้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมนั้นจะต้องมีหลักในการมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ ๓) การมีส่วนร่วมด้านรับผลประโยชน์ ๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล เพื่อที่จะเสริมสร้างระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและทำให้เกิดการพัฒนาของหน่วยงานสืบไป

๒.๕ ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๕.๑ ความหมายของทฤษฎีการพัฒนาสังคม

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนาสังคม ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการพัฒนาสังคม ซึ่งมีทฤษฎีที่สำคัญจำแนกได้ ดังนี้

๑. **ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่** มีสาระสำคัญคือ สังคมทุกสังคมจะต้องมีการปรับตัวอยู่เสมอเนื่องจากปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หากสังคมไม่ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงสังคมก็จะเสื่อมสลายไป

การปรับตัวของสังคม ได้แก่ การจำแนกแรงแบบทบาทเพื่อให้มีหน่วยสังคมที่อิสระแก่คนมากขึ้นการทำให้สังคมมีเหตุผลมากขึ้น การผสมผสานทางวัฒนธรรม การสร้างความจำเป็นเฉพาะด้านมากขึ้น เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการปรับตัวของสังคมก็จำเป็นต้องรักษาดุลยภาพระหว่างการเปลี่ยนแปลงด้วย

ตัวชี้วัดสำหรับ บ่งชี้ความสามารถของสังคมในการปรับตัว ได้แก่ การมีบทบาทหรือหน่วยสังคมที่อิสระและมีความสามารถในการผสมผสานทางวัฒนธรรมได้มากขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามรูปแบบของสังคมที่พัฒนาแล้วและมีความสามารถในการปรับตัวไม่จำเป็นต้องมีลักษณะที่เหมือนกัน

๒. **ทฤษฎีการแพร่กระจาย** มีสาระสำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งโดยมีองค์ประกอบของกระบวนการแพร่กระจายที่สำคัญ คือ นวัตกรรม การสื่อสาร เวลา และการเข้าสู่สมาชิกของสังคมใดสังคมหนึ่ง

องค์ประกอบที่สำคัญ คือ นวัตกรรม หรือ ความคิด วัตถุ สิ่งของ รวมทั้งรูปแบบวิธีการและแนวปฏิบัติที่บุคคลคิดว่าเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งการยอมรับนวัตกรรมที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมีขั้นตอนเกี่ยวกับการตัดสินใจ ๕ ขั้นตอนดังนี้

๒.๑ ขั้นที่ ๑ ความตระหนักในการรับนวัตกรรม หรือทราบว่ามีนวัตกรรมประเภทหรือชนิดนั้นๆ เกิดขึ้น

๒.๒ ขั้นที่ ๒ เกิดความสนใจในนวัตกรรม เห็นได้จากการแสวงหาความรู้ในเรื่องนั้นเพิ่มเติม

๒.๓ ขั้นที่ ๓ ประเมินค่านวัตกรรม เป็นการประเมินข้อมูลที่ได้รับว่าสมควรจะรับหรือไม่ อย่างไร หากนวัตกรรมไม่มีคุณค่าก็จะถูกละทิ้งไป

๒.๔ ขั้นที่ ๔ ทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการประเมินได้รับการตัดสินใจว่ายอมรับแล้วก็จะเกิดการทดลองใช้นวัตกรรม หากผลการทดลองไม่เป็นที่พอใจ การตัดสินใจรับนวัตกรรมจะยุติลง

๒.๕ ขั้นที่ ๕ ถ้าปรากฏผลการทดลองเป็นที่พอใจ กระบวนการรับนวัตกรรมก็จะเกิดขึ้น

๓. **ทฤษฎีความขัดแย้ง** มีสาระสำคัญคือ การพัฒนาสังคมมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่ความผาสุกของสมาชิกในสังคม หรือนัยหนึ่งคือเพื่อการเพิ่มโอกาสในชีวิตให้กับสมาชิกของสังคมนั้น โดยอาจแยกเป็นเป้าหมายก่อน เช่น ความเป็นธรรมเชิงเศรษฐกิจและความสะดวกสบายทางด้านวัตถุ การมีการศึกษาหรือความรู้ เป็นต้น แนวทางการพัฒนาตามแนวคิดนี้จะต้องพยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างขึ้นโดยให้ความสำคัญกับทรัพยากรเป็นปัจจัยสำคัญของการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากทรัพยากรเป็นสิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนปรารถนา ดังนั้น ทรัพยากรที่ไม่เพียงพอหรือขาดแคลนจึงเป็นตัวสำคัญที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการในสังคม

สำหรับตัวนำการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนา ตามแนวคิดนี้เห็นว่าควรเป็นผู้นำทางการเมือง เพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจ มีหน้าที่ในการวางแผนและกำหนดทิศทางของการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ตามแนวคิดนี้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาจะดำรงความพัฒนาหรือความเจริญไว้ได้นั้น จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนในสังคมด้วย การเปลี่ยนแปลงจิตใจของคนนี้ขึ้นอยู่กับโครงสร้าง ถ้าโครงสร้างสังคมมีลักษณะยืดหยุ่นโอกาสที่บุคคลเปลี่ยนจิตใจก็มีมาก

๔. **ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม** มีสาระสำคัญคือ มุ่งทำการเปลี่ยนแปลงลักษณะบุคคล โดยเฉพาะลักษณะจิตใจ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และแรงจูงใจ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงจะอาศัยกระบวนการสังคมที่ช่วยให้เกิดลักษณะบุคคลที่ต้องการ คือ การขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการทางที่มีขอบเขตกว้างขวางและยาวนาน แต่เป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในสังคมของมนุษย์^{๖๖}

๒.๕.๒ ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory)

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายทฤษฎีภาวะทันสมัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการพัฒนาไว้อย่างมากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและได้รวบรวมเรียบเรียงไว้ดังนี้

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยประกอบด้วย :

๑. การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตและเทคโนโลยีในการดำรงชีวิตจากแบบเรียบง่ายในสังคมจารีต ไปสู่การดำรงชีวิตที่อาศัยความรู้และเทคโนโลยีระดับสูง มีความเป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น

๒. เปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรกรรมแบบยังชีพ หรือการทำกรเกษตรในที่ดินแปลงเล็กเพื่อบริโภคในครัวเรือน เป็นการผลิตขนาดใหญ่เพื่อขาย มีการจ้างแรงงานภายนอกครอบครัวหรือชุมชนแทนการใช้แรงงานในครอบครัว

๓. มีระบบอุตสาหกรรมในโรงงานและการใช้เครื่องจักรกลเพิ่มมากขึ้น

๔. วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงจากความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการเป็นแบบเป็นทางการ

๕. เกิดเมืองเพิ่มขึ้นและมีการขยายตัวของสังคมเมือง

๖. มีการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สาธารณูปโภค โรงเรียน โรงพยาบาล

๗. เกิดชนชั้นกลางและผู้ประกอบการ (Entrepreneur) เพิ่มขึ้น

๘. มีการเปลี่ยนแปลงระบบความเชื่อของคนจากอำนาจเหนือธรรมชาติ ครอบครัวและชุมชนนิยม เป็นความคิดเชิงเหตุผล ปัจเจกชนนิยมและวัตถุนิยม

^{๖๖} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, “ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม”, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

๙. โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว

๑๐. สถาบันทางสังคมต่างๆ มีความสลับซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น

๑๑. การจัดระเบียบทางสังคมใช้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น แทนที่บรรทัดฐานและวิถีประเพณีที่ใช้กันในสังคมจารีต^{๖๗}

สุทิพย์พร โชติรัตนศักดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) กับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom Approach) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมที่ผ่านมาอยู่บนฐานความคิดของการพัฒนาสังคมกระแสหลักที่ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth-only Development Approach) โดยรวมศูนย์กลางการพัฒนาไว้ที่ส่วนกลาง ทิศทางในการพัฒนาส่วนใหญ่จึงถูกกำหนดจากรัฐบาลและเอกชนโดยอาศัยระบบทุนนิยมเป็นหลักและจากการที่แนวคิดการพัฒนากระแสหลักให้ความสำคัญเพียงการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure Development) แบบตะวันตก การพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) ที่มุ่งเน้นในเชิงปริมาณหรือการเติบโตทางวัตถุเพียงด้านเดียว ประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างประเทศโลกตะวันตกจึงเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวางในการกำหนดรูปแบบและทิศทางในการพัฒนา และถ่ายทอดแนวคิดดังกล่าวลงสู่ประเทศโลกที่สาม (The Third World) ซึ่งนับเป็นการเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาสังคมโลกเป็นอย่างยิ่ง และเป็นที่มาของการแพร่กระจายระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม^{๖๘}

ชนิดา รักษ์พลเมือง ได้กล่าวโดยสรุปกระบวนการสร้างความทันสมัยไว้ว่า กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization Process) มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. Modernization เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงปฏิรูป (Revolutionary Process) ของวิวัฒนาการทางสังคม

๒. Modernization เป็นกระบวนการที่สลับซับซ้อน (Complex Process)

๓. Modernization เป็นกระบวนการที่เป็นระบบ (Systemic Process)

๔. Modernization เป็นกระบวนการในระดับโลก (Global Process)

๕. Modernization เป็นกระบวนการที่ใช้เวลายาวนาน (Lengthy Process)

๖. Modernization เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน (Phased Process)

๗. Modernization เป็นกระบวนการสร้างความเป็นเอกพันธ์ (Homogenizing Process)

๘. Modernization เป็นกระบวนการที่ไม่ย้อนกลับ (Irreversible Process)

๑๐. Modernization เป็นกระบวนการก้าวหน้า (Progressive Process)^{๖๙}

^{๖๗} พัชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพฯ : สัมพร, ๒๕๓๑), หน้า ๙๒.

^{๖๘} สุทิพย์พร โชติรัตนศักดิ์, ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีภาวะทันสมัยกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://web.bsru.ac.th/~sutippom/works/Modernization-Theory.pdf> [๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

^{๖๙} ชนิดา รักษ์พลเมือง, แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา : กระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลง, เอกสารประกอบโครงการพัฒนาผู้นำด้านนโยบายการศึกษาและการพัฒนาขององค์กรสังคมพล กรุงเทพฯ, (คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สิงหาคม ๒๕๕๕), หน้า ๑๖.

ดังนั้น แนวคิดทฤษฎีภาวะทันสมัย จึงแบ่งสังคมออกเป็นสองรูปแบบ กล่าวคือ สังคมประเพณีที่ด้อยพัฒนากับสังคมทันสมัยที่พัฒนาแล้ว ดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization) เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะทางเดียว และเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ระบบต่างๆ ในสังคมมีโอกาสได้ปรับตัวไปพร้อมกับการรักษาสมดุลภาพ (Equilibrium) และความมั่นคง (Stability) ของสังคมซึ่งรูปจำลองของการพัฒนา (Development Models) ก็คือรูปแบบของสังคมเมืองที่ทันสมัย และพุ่งประเด็นไปที่เป้าหมายแรกของการพัฒนานั้นคือ ความเจริญทางเศรษฐกิจ (Development equates economic growth) โดยใช้ดัชนีชี้วัดที่สำคัญของการพัฒนา (Development Indicators) นั่นก็คือ รายได้ประชาชาตินั้นเอง สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแต่ เฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Change for the better) เท่านั้นจึงจะเรียกว่า การพัฒนา ซึ่งต้องเกิดมาจากการวางแผน และการกำหนดทิศทางการเปลี่ยนที่พึงประสงค์ และต้องสอดคล้องกับค่านิยมของสังคมด้วย การพัฒนาเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย กระบวนการสร้างความทันสมัย (Modernization Process) โดยมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นสองระดับ คือระดับสังคมและระดับบุคคล

การพัฒนาไปสู่ความทันสมัยนั้น อาจกล่าวได้ว่ามีทั้งข้อดีและข้อเสีย ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลจากการแผ่ขยายอำนาจของประเทศตะวันตก เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างรวดเร็ว เช่นถนนหนทาง สาธารณูปโภคต่างๆ โรงพยาบาล และโรงเรียน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนี้ไม่สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม และลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น ปัญหาที่ตามมาคือ ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือยและไม่เห็นคุณค่า การเกิดมลภาวะ ปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาสังคมต่างๆ อีกมากมาย

๒.๕.๓ ทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory)

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้แสดงให้เห็นเกี่ยวกับทฤษฎีพึ่งพา (Dependency Theory) ไว้อย่างมากมาย ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาและได้รวบรวมเรียบเรียงไว้ดังนี้

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้กล่าวสรุปนิยามแนวคิดการพึ่งพาทั้งหลายไว้ว่า ความด้อยพัฒนานั้นเกิดขึ้นจากการที่ประเทศส่วนใหญ่ของโลกที่สามถูกดึงเข้าร่วมในระบบทุนนิยมระหว่างประเทศ ในฐานะประเทศบริวารของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหลายและทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโลกที่สามเอื้ออำนวยต่อการถูกแสวงประโยชน์โดยประเทศพัฒนาแล้วดังกล่าว ยิ่งกว่านั้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมยังไม่ส่งเสริมการพัฒนาแบบทุนนิยมอีกด้วย ไดอิตอร์เซงทาส (Dieter Seenghaas) เรียกประเทศเหล่านี้ว่า “ทุนนิยมง่อย” ที่เรียกเช่นนี้ เพราะไม่มีสินค้าประเภททุน (Capital Goods) ที่ผลิตเองได้ต้องไปอาศัยประเทศพัฒนาแล้วโดยการนำเข้าจึงกลายเป็นตลาดสำคัญของสินค้าจากประเทศพัฒนาแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็ส่งวัตถุดิบไปให้ประเทศดังกล่าว ลักษณะเช่นนี้ยังเกิดขึ้นภายในประเทศด้อยพัฒนาระหว่างชนบทกับเมืองด้วย

การศึกษาทฤษฎีพึ่งพามีอยู่ ๓ แนวทางด้วยกัน และทุกแนวทางต่างมีท่าทีของการต่อต้านจักรวรรดินิยมอยู่ด้วยทั้งนั้น คือ

แนวทางแรก ได้แก่ การศึกษาแบบทุนนิยม โดยรวมเอาแนวโน้มต่างๆ เช่น ทิศนะของการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง ความเป็นชาตินิยม โครงสร้างนิยมและพัฒนานิยมเข้าด้วยกัน แม้จะมี

ลักษณะของการต่อต้านจักรวรรดินิยม แต่ก็ยังมองเห็นโอกาสที่จะพัฒนาตามแนวทางของทุนนิยมต่อไปได้ โดยการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองกับประเทศพัฒนาแล้วเสียใหม่ เพื่อมิให้ถูกเอาเปรียบทางผลประโยชน์หรือมูลค่าส่วนเกินไปมากนัก ทฤษฎีที่นำมาใช้วิเคราะห์ของแนวทางนี้ คือ ทฤษฎีโครงสร้างนิยม ซึ่งออสวัลโด ซังเกล (Oswaldo Sunkel) ได้ทำการศึกษาทั้งปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศและระบบทุนนิยมโลก เพื่อแสดงให้เห็นว่า ความพัฒนาและความด้อยพัฒนานั้น คือ แต่ละด้านของเหรียญเดียวกัน ดังนั้น การพัฒนา ความด้อยพัฒนา การพึ่งพา ความตกต่ำ และความแตกต่างทางพื้นที่ ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและอยู่ในกระบวนการขยายตัวของทุนนิยมโลกเดียวกัน การแก้ไขอยู่ในกระบวนการขยายตัวของทุนนิยมโลกนี้ ทำให้เกิดการแบ่งขั้วเป็นศูนย์กลางและบริวารทั้งระหว่างประเทศและภายในประเทศ มีการได้เปรียบแบบพึ่งพาเกิดขึ้น

แนวทางที่สอง คือ การศึกษาแบบมาร์กซิสต์ โดยเน้นความสำคัญของภาวะนามธรรม เพราะเชื่อว่าการทำความเข้าใจสภาพความเป็นจริงนั้น จำเป็นจะต้องกำหนดตัวแบบหรือสมมติฐานขึ้นมาก่อน แล้วจึงทำการรวบรวมตัวเลข ข้อมูล และหลักฐานต่างๆ ของสภาพที่เป็นจริงมาอธิบายเปรียบเทียบให้เห็นนักทฤษฎีคนสำคัญที่ได้ทำการศึกษาตามแนวมาร์กซิสต์นี้ ได้แก่ อังเดร จี. แฟรงค์ (Andre G. Frank) ซึ่งสรุปความคิดได้ดังนี้

๑) การพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละประเทศจะไม่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอนต่อเนื่องแบบเดียวกัน ประเทศด้อยพัฒนาขณะนี้ไม่ได้อยู่ในขั้นตอนที่ประเทศพัฒนาแล้วเคยผ่านมาก่อน และประเทศพัฒนาแล้วก็ไม่เคยด้อยพัฒนาแบบนี้มาก่อน แม้จะเคยเป็นประเทศที่ไม่พัฒนามาก่อนก็ตาม

๒) ความด้อยพัฒนามิได้สะท้อนถึงโครงสร้างของประเทศด้อยพัฒนา แต่เป็นผลทางประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับประเทศศูนย์กลางอันเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างการขยายระบบทุนนิยมโลกอันทำให้มีการแสวงประโยชน์จากแรงงานของประเทศบริวารผ่านทางการค้าที่ผูกขาด มีการทำลายระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เลี้ยงตัวเองได้ (Self-subsistence) ของประเทศด้อยพัฒนาและเปลี่ยนประเทศด้อยพัฒนาเป็นแหล่งการสะสมทุนของประเทศศูนย์กลางและการพัฒนาของประเทศศูนย์กลาง

โดย แฟรงค์ ได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาไว้ดังนี้

๑) สิ่งที่แตกต่างกันในการพัฒนาระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศด้อยพัฒนา ก็คือ ประเทศพัฒนาแล้วไม่เคยเป็นบริวาร แต่ประเทศด้อยพัฒนากำลังเป็นบริวารและมีข้อจำกัดหลายประการ

๒) ประเทศบริวารจะประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการพัฒนาอุตสาหกรรมแบบทุนนิยมดั้งเดิม ถ้ามีความผูกพันกับประเทศศูนย์กลางน้อยที่สุด

๓) ภูมิภาคที่ด้อยพัฒนาและมีลักษณะของสังคมศักดินามากที่สุดอยู่ในขณะนี้ก็เพราะเคยมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดมากกับเมืองหลักหรือประเทศศูนย์กลางมาก่อน และ แฟรงค์ ได้เสนอให้ประเทศในลาตินอเมริกาแยกตัวอย่างเด็ดขาดออกจากความสัมพันธ์แบบศูนย์กลางกับบริวาร โดยการปฏิวัติทางสังคมนิยม

แนวทางที่สาม คือ การศึกษาที่ใช้ทั้งแนวแรกและแนวที่สอง ใช้แนวทางโครงสร้างทุนนิยมสำหรับวิเคราะห์และอธิบายสถานการณ์ที่เป็นรูปธรรมของการพึ่งพา และใช้แนวทางมาร์กซิสต์

สำหรับกำหนดภาวะหรือตัวแบบนามธรรมของการพึ่งพา แนวคิดหลัก ก็คือ สภาพเฉพาะของสิ่งหนึ่ง จะถูกกำหนดเงื่อนไขโดยสภาพต่างๆ ไป และใช้แนวคิดนี้กำหนดลักษณะที่แตกต่างกันของการพึ่งพา ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลก (ลักษณะการพึ่งพาเป็นสภาพเฉพาะ ส่วนกระบวนการขยายตัวของระบบทุนนิยมโลกเป็นสภาพทั่วไป)

เนื่องจากทฤษฎีพึ่งพานี้มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกันเป็นกลุ่มๆ ยังไม่เป็นทฤษฎีที่เป็นแนวเดียวกันในหลายๆ ประเด็น แต่ก็พอจะกล่าวถึงแนวคิดร่วมได้ว่ามีลักษณะสำคัญอะไรบ้าง ดังนี้

ประการแรก ได้แก่ สภาพเศรษฐกิจของประเทศบริวารอยู่ในภายใต้สิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของทุนนิยมโลก การวิเคราะห์และทำความเข้าใจเศรษฐกิจของประเทศเหล่านี้ จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่มีกับประเทศศูนย์กลางด้วย ซึ่งมักจะเป็นความสัมพันธ์ที่เสียเปรียบ

ประการที่สอง ความสัมพันธ์ของชนชั้นนำในประเทศบริวารกับประเทศศูนย์กลาง นอกจากจะมีลักษณะในการกอบโกยผลประโยชน์จากประเทศบริวารแล้ว ชนชั้นนำยังมีผลประโยชน์ร่วมกัน และมีการเลียนแบบการดำรงชีวิตจากกันด้วย

ประการที่สาม ความไม่เท่าเทียมกันของประเทศสองกลุ่มจะมีมากขึ้น ทั้งในระดับประเทศระหว่างประเทศ ชนชั้น ภาค และกลุ่มชน คนรวยก็ยิ่งรวย คนจนจะจนมากขึ้น มีความแตกแยกและขัดแย้งกันภายในสังคม^{๗๐}

๒.๕.๔ ทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐาน (Theory of Satisfaction of Basic Needs)

พัชรินทร์ สิริสุนทร ได้กล่าวสรุปทฤษฎีความพอใจในความต้องการพื้นฐาน (Theory of Satisfaction of Basic Needs) ไว้ดังนี้

การที่ผู้รู้ได้หันมาใช้วิธีการใหม่ๆ ในการมองปัญหา ประกอบกับแนวคิดในเรื่องทฤษฎีพึ่งพาทำให้กรอบการพิจารณาและการอ้างอิงของทฤษฎีการพัฒนาแบบเดิมถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความคิดเกี่ยวกับความเจริญเติบโต แนวความคิดเกี่ยวกับการทำให้ทันสมัยและการพัฒนาแบบเก่าที่เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๖๐ โดยผู้สนใจในเรื่องการพัฒนาได้หันมาให้ความสำคัญกับความพอใจเรื่องความต้องการพื้นฐานตามแนวทางของ จาซอบ ไวนเนอร์ (Jacob Viner) เกี่ยวกับวิธีการที่ให้ความสำคัญกับมนุษย (Humanitarian approach) ซึ่งถูกปฏิเสธมาแล้วเมื่อ ๒๐ ปีก่อน เพราะไม่มีใครเชื่อว่าจะเป็นไปได้

แนวความคิดในเรื่องความต้องการพื้นฐานนี้ ถือว่าเป็นกลยุทธ์มากกว่าที่จะเป็นวิธีการวิเคราะห์แนวความคิดนี้จะตีความหมายข้อมูลที่หามาได้ในแนวทางที่แตกต่างไปจากวิธีที่เคยทำมาก่อนและเป็นแนวความคิดที่เกิดวิพากษ์ตัวเอง (self-criticism) ขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง องค์การแรงงานระหว่างประเทศและธนาคารโลก แนวความคิดนี้เป็นรูปร่างขึ้นมาได้โดยความพยายามของผู้รู้กลุ่มหนึ่ง ซึ่งประชุมกันที่เมืองโคโคโยค (Cocoyoc) ในประเทศเม็กซิโก ในปี ค.ศ. ๑๙๗๔ โดยถือว่าเป็นโครงการหนึ่งของกลยุทธ์ในการพัฒนาแบบดั้งเดิม จากประสบการณ์หลายปีในการทำงานตามโครงการดังกล่าว ทำให้เกิดความแน่ใจว่ากระบวนการทางเศรษฐกิจที่ใช้อยู่นั้น มีอาจทำให้ประเทศโลกที่สามสามารถพัฒนาให้ทันประเทศอุตสาหกรรม

^{๗๐} พัชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม, เอกสารประกอบการสอน สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔-๒๐.

ทั้งหลายได้ จากความแน่ใจดังกล่าวขององค์การระหว่างประเทศได้นำไปสู่การยอมรับว่า ไม่มีทางที่จะอุดช่องว่างระหว่างความร่ำรวยกับความยากจนได้ จึงควรลดวัตถุประสงค์ลงมาสู่ระดับที่ทำให้ประชากรส่วนใหญ่ที่ยากจนพอมีปัจจัยทางวัตถุที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตก่อน ดังนั้น กลยุทธ์ใหม่จึงมุ่งสู่ความพอใจในความต้องการพื้นฐาน ทั้งนี้ เพราะกลไกการตลาดที่มีอยู่นั้นสนองตอบเฉพาะความต้องการที่ได้มาจากการมีอำนาจซื้อเท่านั้น ไม่ได้สนองตอบความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าประกอบด้วย อาหาร สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การศึกษา สภาพการทำงาน และความมั่นคงทางสังคม

กลยุทธ์ของการพัฒนาดังกล่าวช่วยให้มีความสำนึกถึงสิทธิพื้นฐานของมนุษย์อันสอดคล้องกับหลักแห่งความมีศักดิ์ศรีของมนุษย์และช่วยให้มีผลในแง่สร้างสรรค์อีกหลายๆ อย่างที่ถูกมองข้ามไปบ่อยๆ ตามความเห็นของผู้สนับสนุนแล้ว กลยุทธ์นี้ไม่จำกัดตัวเองอยู่ที่การแก้ไขบางส่วนเท่านั้น เช่น ถ้ามาตรการช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาอยู่ที่โครงการช่วยเหลือประชากรส่วนที่ยากจนที่สุด การให้ช่วยเหลือควรจะต้องคำนึงถึงความต้องการของประชากรที่เกี่ยวข้องด้วย โดยให้เขาได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่มุ่งถึงความพอใจในความต้องการพื้นฐาน โดยที่นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า กลยุทธ์แห่งความต้องการพื้นฐานนี้จะต้องไม่เป็นที่เข้าใจอย่างอิสระแยกจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแบบพึ่งพา หากจะมีการนำเอาไปใช้จริง ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็คือ ถ้าใช้กลยุทธ์ใหม่นี้เป็นทางเลือกเพื่อใช้แทน ระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศแบบใหม่ (New International Economic Order) ซึ่งเรียกร้องให้มีโดยประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้น หรืออาจเปลี่ยนเป็นศูนย์บริการระหว่างประเทศของผู้ยากจน (International care service for the poor) การกระทำดังกล่าวอาจแก้ปัญหาความยากจนไปได้ แต่จะเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหนเพียงใดนั้น ยังเป็นปัญหายากที่จะบอกได้ เพราะกลยุทธ์อันนี้มีได้กล่าวถึงปัญหาหรือสาเหตุตลอดจนแนวทางแก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับความทุกข์ยาก การแสวงหาประโยชน์และความแปลกแยก (Alienation) ต่างๆ ทั้งหลายทั้งหมดที่มีอยู่ ดังนั้น กลยุทธ์ความต้องการพื้นฐานจึงอาจเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ทั้งหมดที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันและความเป็นธรรมระหว่างมนุษย์ในประเทศต่างๆ ในโลกนี้ ในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ของการแบ่งปันทรัพยากร เทคโนโลยี และผลผลิตทั้งหมด^{๗๑}

สรุปได้ว่า การพัฒนา ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงไปสู่การลดปัญหา และความขัดแย้งให้น้อยที่สุดในการสร้างความเจริญให้ชุมชน โดยมีการกำหนดแผนงานเพื่อนำไปสู่ความเป็นมาตรฐานในการนำไปปฏิบัติพร้อมทั้งให้คนในชุมชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา

^{๗๑} พิชรินทร์ สิริสุนทร, แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม, หน้า ๙๒.

๒.๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

พิกุล สัจจามรรค ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๔๐ – ๕๐ ปี สถานภาพสมรสแล้ว มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ประกอบอาชีพรับจ้าง มีรายได้เฉลี่ย ๕๗,๖๐๐ บาทต่อปี ส่วนใหญ่ไม่มีสถานภาพทางสังคมหรือไม่มีตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลนครลำปาง กิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลและ นายเทศมนตรี ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเห็นด้วยมากที่สุดคือ ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น และต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง^{๗๒}

เขมราษฎร์ ชัมภรัตน์ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลางและในเรื่องการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับการมีส่วนร่วมในด้านการประชุม ด้านการวางแผน ด้านการสนับสนุนส่งเสริม ด้านการดำเนินกิจการ และด้านการติดตามประเมินผลในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ของสมาชิกสภา อบต. การรับรู้ข่าวสาร และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม^{๗๓}

พระโกศล มณिरตนา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปตามเป้าหมายของแผนหรือไม่ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนหรือเป็นไปตามความต้องการของประชาชนหรือไม่^{๗๔}

^{๗๒}พิกุล สัจจามรรค, “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง”, การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘).

^{๗๓}เขมราษฎร์ ชัมภรัตน์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖).

^{๗๔}พระโกศล มณिरตนา “การมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

ชยันต อุณแก้ว ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตกอยู่ในระดับน้อย ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตกได้แก่ การจัดการศึกษาให้เด็กนักเรียนใกล้บ้าน มีนโยบายด้านการจัดการศึกษาที่ชัดเจน จัดสวัสดิการและให้ทุนการศึกษาแก่เด็กนักเรียนที่ยากจน การไม่เก็บค่าใช้จ่ายในการศึกษาเล่าเรียนและมีความพร้อมด้านงบประมาณในการจัดการศึกษา^{๗๕}

ชานี มะโร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่า ๑) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา อยู่ในระดับปานกลาง ๒) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ.๒๕๔๙-๒๕๕๑) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอ รัตภูมิ จังหวัดสงขลา ตามเพศมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .๐๑ ตามศาสนามีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ตามระดับการศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ตามระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน (หมู่บ้าน) มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ตามตำแหน่งทางราชการ/สังคมมีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๐๐๑ ตามวิธีการติดต่อสื่อสารกับองค์การบริหารส่วนตำบล มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ตามอาชีพ มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ตามรายได้ของครอบครัวต่อเดือน มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑^{๗๖}

^{๗๕}ชยันต อุณแก้ว, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”, การศึกษาอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐), หน้า ๕๙.

^{๗๖}ชานี มะโร, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา, รายงานการศึกษาอิสระปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.

กาญจนา พยัคฆพงษ์ ได้วิจัยเรื่อง “ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตจังหวัดนครปฐมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น” ที่พบว่า ประชาชนมีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน^{๗๗}

รัชดาวรรณ คำเอี่ยม ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ๑. สมาชิกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๔๐ – ๔๙ ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ๑ – ๓ ปี ๒. สมาชิกกลุ่มอาชีพมีความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ๓. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การตัดสินใจใน รองลงมาคือ การปฏิบัติงาน ส่วนการวางแผนดำเนินงานและการรับผลประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด ๔. ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์^{๗๘}

ทวีป คงเทียน ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริงอำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ลำดับที่ ๑ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามผลการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและการวางแผน และด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา ตามลำดับ^{๗๙}

สงวนศักดิ์ บุญเรืองศรี ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองกิ้ง อำเภอนองกิ้ง จังหวัดบุรีรัมย์” ที่พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน^{๘๐}

รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่ามีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

๑. โดยภาพรวมและรายด้าน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต

^{๗๗}กาญจนา พยัคฆพงษ์, "ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตจังหวัดนครปฐมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น", รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).

^{๗๘}รัชดาวรรณ คำเอี่ยม, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๗).

^{๗๙}ทวีป คงเทียน, “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต), ๒๕๕๘.

^{๘๐}สงวนศักดิ์ บุญเรืองศรี, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองกิ้ง อำเภอนองกิ้ง จังหวัดบุรีรัมย์", วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายได้ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วม การตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการประชาชนส่วนใหญ่เป็นผู้รับข้อมูลเพียงอย่างเดียว ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ทั้งการการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชน ข้อมูลต่างๆ ในชุมชนที่จะสะท้อนในการตัดสินใจในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ในชุมชน รวมถึงการรับทราบนโยบาย และการปฏิบัติงาน แผนงาน งบประมาณของคณะกรรมการชุมชน ประชาชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมไม่มากเท่าที่ควร และการจะมีบทบาทในการเข้าไปมีส่วนร่วมกิจกรรมและโครงการของชุมชนก็เป็นเพียงบางครั้งที่มีโอกาสเท่านั้น เมื่อมีบทบาทต่อชุมชนเป็นบางครั้งบางครั้งอาจทำให้การที่จะเข้าไปติดตามการปฏิบัติงานของคณะกรรมการชุมชนให้เป็นไปตามแผนและโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนจึงไม่มากนัก ทำให้ผลประโยชน์ที่จะได้รับจากกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนต่อประชาชนจึงมีอยู่ระดับปานกลางเท่านั้น และอีกประเด็นที่สำคัญปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองเนื่องจากปัจจัยด้านอาชีพ ประชาชนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพจึงไม่ค่อยมีเวลาในการเข้าไปมีส่วนร่วมมากเท่าที่ควร ซึ่งหลายคนใช้เวลาว่างที่เหลือจากการประกอบอาชีพเข้าร่วมแต่อีกหลายคนใช้ความสำคัญของกิจกรรมและโครงการต่างๆ อันเป็นผลประโยชน์ต่อตนเองเป็นประเด็นสำคัญในการเข้าร่วม ซึ่งพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่ามี ๑ ข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๔๘) คือ คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการพื้นฐานที่ดี เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ เนื่องจากว่าประชาชนในชุมชนได้รับความสะดวกสบาย จากกิจกรรมหรือโครงการพื้นฐานที่ดี เช่น ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ จึงทำให้ประชาชนรับผลประโยชน์ นอกจากนี้ยังพบว่าโครงการต่างๆ ในชุมชนได้รับการพัฒนาให้มากขึ้น เช่น กิจกรรมการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม กิจกรรมเสริมสร้างความสามัคคี สร้างความสัมพันธ์อันดีของประชาชนในชุมชนโดยมีหน่วยงานของรัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้วย เมื่อพิจารณาด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ยังพบว่าประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการในการพัฒนาชุมชน มีการคัดเลือกผู้นำชุมชนกันอย่างมาก ถึงอย่างไรก็ตามยังพบอีกว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนบางประเด็นมีค่าเฉลี่ยค่อนข้างน้อย โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานกองทุนหมู่บ้านของชุมชน การรับทราบนโยบายแผนงานและการใช้จ่ายงบประมาณของชุมชน และการมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานการพัฒนาของชุมชน เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง

๒. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

๒.๑ โดยภาพรวม ได้แก่ ปัจจัยด้านอาชีพ ผลการวิจัยปรากฏว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า ประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพประกอบอาชีพรับจ้าง ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน เนื่องจากว่าผู้ที่ประกอบอาชีพรับราชการที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ถือเป็นชนชั้นนำของชุมชน มีการศึกษาในระดับที่สูง จึงได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในการเข้าไปมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาชุมชน และมีความน่าเชื่อถือต่อการสร้างความมั่นคงและในการบริหารงานของชุมชนมากกว่ากลุ่มประชาชนอาชีพอื่นๆ

๒.๒ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ ซึ่งพบว่า กลุ่มอายุ ๕๐-๕๙ ปีและ ๖๐ ปีขึ้นไป มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า กลุ่มที่มีอายุ ตั้งแต่ ๑๘ - ๒๘ ปี และกลุ่มอายุ ๒๙ - ๓๙ ปี เนื่องจากว่า ประชาชนที่ใช้เวลาประจำวันอยู่ในชุมชนมากที่สุดคือผู้สูงอายุ คือ กลุ่มอายุ ๕๐ ปีขึ้นไป โดยการใช้เวลาว่างจากงานครอบครัวแล้วมีโอกาสกระทำกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนมาก ส่วนกลุ่มประชาชนที่อยู่ในวัยทำงาน ก็คือ ๑๘ - ๓๙ ปี ต้องออกไปทำงานนอกบ้านและนอกชุมชน จึงทำให้เวลาในการร่วมกิจกรรมและโครงการต่างๆ ของชุมชนน้อยลงไปด้วยเช่นเดียวกันการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ย่อมตกอยู่ในกลุ่มที่มีส่วนร่วมกิจกรรมและโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ก็คือกลุ่มประชาชนที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปนั่นเอง

๒.๓ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งพบว่าประชาชนที่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและอนุปริญญา/ปวส. มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป เนื่องจากว่าประชาชนส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทั้งกิจกรรมและโครงการต่างๆ ภายในชุมชนคือกลุ่มประชาชนที่มีระดับการศึกษาที่น้อยกว่าปริญญาตรี และกลุ่มคนเหล่านี้จะทำงานอยู่ในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมและโครงการต่างๆ ที่เกิดขึ้นแก่ชุมชนย่อมได้รับอย่างเต็มที่แน่นอน

๒.๔ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร รายงานจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล ผลวิจัยปรากฏว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน^{๕๑}

จิปาถะ ทัดตะจร ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทางการศึกษามีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งในแง่ของการสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อันได้แก่ ความสำเร็จที่ได้รับจากการพัฒนาในอดีต ลักษณะทางความสัมพันธ์ทางสังคม วัฒนธรรมของหมู่บ้านและลักษณะของผู้นำชุมชน ทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมของชาวบ้านปราสาทใต้นั้นชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับขั้นตอนการรับรู้รัฐสิทธิกรรมและจินตนาการการรับผลประโยชน์ ส่วนจินตนาการตัดสินใจและเลือกกิจกรรมได้ถูกกำหนดมาก่อนล่วงหน้าแล้วโดยหน่วยงานของรัฐ

^{๕๑}รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๐-๑๑๓.

สำหรับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอย่างเป็นทางการ ภายใต้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ^{๕๒}

ปิยะ ประทีปกรมณี ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร" พบว่า ๑) กลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษามีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ๒) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ สถานภาพทางสังคม การเป็นสมาชิกกลุ่ม และการคาดหวังผลประโยชน์ ส่วนปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ รายได้ และ พื้นที่ถือครอง ๓) ปัญหาสำคัญที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน คือ การให้ความร่วมมือของประชาชน ผู้นำชุมชน ข้าราชการและการประชาสัมพันธ์และการสนับสนุนจากภาครัฐ^{๕๓}

เสริมพงษ์ อยู่โต ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด และด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ด้านการรับผลประโยชน์ รองลงมา เป็นด้านการตัดสินใจ และด้านที่มีส่วนร่วมของ ประชาชนน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ ประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพที่แตกต่างกันของประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ในด้านการตัดสินใจ และด้านการดำเนินงาน^{๕๔}

สุวัฒน์ บุญลา ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคมศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี" พบว่า กลุ่มประชาสังคมเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้าแต่ในระดับ การมีส่วนร่วม กลุ่มยังมีส่วนร่วมอยู่ในระดับการรับรู้เป็นหลักยังไม่เข้าสู่การมีส่วนร่วมระดับเสนอ ความคิดเห็นอย่างชัดเจน ขั้นตอนการมีส่วนร่วมนั้น กลุ่มประชาสังคมเห็นว่ากลุ่มยังมีส่วนร่วมอยู่ในขั้นของการเสนอปัญหา แต่ยังไม่เข้าไปร่วมในขั้นการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นโดยตรงนอกเหนือจาก ขั้นการตัดสินใจ และขั้นการติดตามประเมินผล ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่า ปัญหาอุปสรรค ในการมีส่วนร่วมที่สำคัญคือ การไม่ทราบถึงสิทธิในการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในกลุ่มประชาสังคม การมีโอกาสเข้ามามี

^{๕๒}จิราพร ทัดตะวร, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”, *ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตร*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๒).

^{๕๓}ปิยะ ประทีปกรมณี, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร", *ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖).

^{๕๔}เสริมพงษ์ อยู่โต, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร, *ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑).

ส่วนร่วมน้อย เนื่องจากปัญหาเวลาที่ต้องใช้ทำมาหากินของสมาชิกกลุ่มประชาสังคม และควรให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เรื่องสิทธิการมีส่วนร่วม^{๘๕}

พวงทอง โยธาใหญ่ ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่" พบว่า การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่ได้มีความพยายามที่จะปฏิบัติตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๑ แต่มีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนยังปฏิบัติไม่ครบกระบวนการตามที่ระเบียบกำหนด โดยเฉพาะในเรื่องการจัดทำแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ใน แผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบล ๕ ปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานยังไม่มี ความเข้าใจในเรื่องของระเบียบเท่าที่ควร สำหรับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น ประจำปี ๒๕๔๕ การศึกษาครั้งนี้พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นทั้งสองระดับไม่มีความแตกต่างกันในทุกประเด็น ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในการร่วมผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล^{๘๖}

นพพร ต้อนรับ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่จากสภาพข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นนั้นจะเห็นได้ว่าการดำเนินกิจกรรมของโครงการย่อมมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตโครงการทั้งสิ้น แต่เนื่องจากโครงการกำหนดให้ข้าราชการมีบทบาทสำคัญมากกว่าประชาชน จึงทำให้ประชาชนผู้เป็นเป้าหมายของความสำเร็จของโครงการไม่มีโอกาสได้เข้าร่วมในการดำเนินงานต่างๆของโครงการเท่าที่ควร ดังนั้นการศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาถึงโอกาสของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโครงการของประชาชน ภายใต้สมมุติฐานที่ว่า การไม่ประสบความสำเร็จในโครงการฯ เท่าที่ควรนั้น สืบเนื่องมาจากประชาชนในเขตพื้นที่โครงการมีส่วนร่วมในการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการย่อย ที่บรรจุในแผนปฏิบัติการประจำปีน้อย ซึ่งผลการวิจัยพบว่าในการดำเนินงานโครงการพัฒนาที่สูงเฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่มนั้น บทบาทสำคัญอยู่ที่ข้าราชการผู้ปฏิบัติงานและกำนันผู้ใหญ่บ้าน มากกว่าประชาชนที่เป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบต่อการทำงานโครงการโดยตรง และยังเป็นเป้าหมายของผลการสำเร็จโครงการในส่วนของการทำงานปฏิบัติการประจำปี ซึ่งเป็นแผนที่กำหนดกิจกรรมและงบประมาณในแต่ละปีนั้น การสนองตอบของโครงการต่อกิจกรรมหรือโครงการย่อย ที่ประชาชนเป็นผู้เสนอให้พิจารณานั้น มักไม่ได้รับความสนใจจากโครงการเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังไม่มีกิจกรรมที่จะ

^{๘๕} สุวัฒน์ บุญลา, “ทัศนะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๕).

^{๘๖} พวงทอง โยธาใหญ่, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่”, รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕).

มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการมากยิ่งขึ้นแต่ประการใด
ดังนั้น รูปแบบการดำเนินงานของโครงการจึงมุ่งให้ประชาชนในฐานะผู้รับปฏิบัติเพียงอย่างเดียว^{๕๗}

พนัส พฤกษ์สุนันท์, และคนอื่นๆ ศึกษาการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิก
ชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่ กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่ง
คณะทำงานได้นำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้จากภูมิ
ปัญญา และประสบการณ์ของกันและกัน ก่อให้เกิดความสนใจและความตระหนักถึงศักยภาพของ
ชุมชนเอง โดยเห็นได้จากผลการประชุมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง สมาชิกชุมชนจะตรวจสอบ หาความ
เข้าใจ เรียนรู้ชุมชนตนเอง และชื่นชมกับผลงานที่ร่วมกันคิด ตั้งแต่การย้อนอดีตของชุมชน จุดอ่อนจุด
แข็งของชุมชน วิสัยทัศน์ใน ๑๐ ปีข้างหน้า การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุสภาพปัญหา
ระบุทุนทางสังคม การจัดลำดับความสำคัญ การร่วมกันคิดกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือก
ปัญหา เพื่อกำหนดในแผนแม่บท ทำให้สมาชิกชุมชนได้รู้จักตนเองดีขึ้น ผลการศึกษาปรากฏว่า
สมาชิกชุมชนสามารถร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อน
จุดแข็ง การมองอนาคตชุมชนรู้ปัญหาและทุนของชุมชน สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนว
ทางแก้ไข ร่วมกันตัดสินใจในทุกขั้นตอน จนเกิดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่
เกิดการจัดตั้งสภาชุมชนและคณะกรรมการบริหาร เป็นเสมือนสัญญาประชาคม^{๕๘}

ระวิกันต์ แสนไชย ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน
กรณีศึกษาธนาคารขยะชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร ผลจากการศึกษาพบว่า

๑. รูปแบบการจัดการธนาคารขยะชุมชนวัดกลางเป็นการใช้การมีส่วนร่วมของสมาชิกใน
ชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นการจัดการแบบยั่งยืน เพราะมีความสัมพันธ์กัน
ระหว่างสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

๒. การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนจะต้องเกิดจากความสมัครใจ เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนคิด
ริเริ่มค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชน วางแผนดำเนินกิจกรรมลงทุนและปฏิบัติงานและ
ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน

๓. ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกในชุมชนวัดกลาง เข้ามีส่วนร่วมในโครงการธนาคารขยะ มี ๑๑
ประการ คือ รูปแบบของโครงการ การประชาสัมพันธ์ สื่อมวลชน ความพร้อมของประชาชนในชุมชน
การสนับสนุนจากภายนอก ผู้บริหารโครงการ ความเข้มแข็งของชุมชน ความต้องการแก้ไขปัญหาของ
ชุมชน ผลประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ความต้องการการยอมรับจากสังคมและความต้องการอนุรักษ์
ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ชนรุ่นหน้า^{๕๙}

^{๕๗} นพพร ต้อนรับ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาที่ราบสูง เฉพาะพื้นที่อำเภอ
แม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,
๒๕๓๖).

^{๕๘} พนัส พฤกษ์สุนันท์, และคนอื่นๆ, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน
นำอยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี, (กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย, ๒๕๔๕).

^{๕๙} ระวิกันต์ แสนไชย, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ธนาคารขยะชุมชนวัด
กลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”, การค้นคว้าอิสระ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
๒๕๔๔).

วิเชียร อุฐบุญ ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของกลุ่มประชาชน คณะกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับการมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยของการมีส่วนร่วมสูงสุดคือ ด้านการดำเนินกิจกรรม รองลงมาคือด้านการสนับสนุน ส่งเสริม ด้านการวางแผน และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ภูมิฐานะ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการโรงเรียนของประชาชน อบต. และขนาดชั้นของ อบต. ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ได้แก่ ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของประชาชน อบต.^{๙๐}

๒.๖.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนา ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

ยศ ฤกษ์แสน ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาชุมชนต่อศีลธรรมของเยาวชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เขต ๓” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาชุมชนของเทศบาลนครขอนแก่น เขต ๓ พบว่า มีความสำคัญ ๔ ประการ ได้แก่ (๑) บุคคลพึงพัฒนาตนเองทั้งในแง่ของพฤติกรรม (๒) สังคม (๓) อารมณ์ (๔) จิตใจ และการพัฒนาชุมชนในงานวิจัยนี้ เน้นถึงการพัฒนาตนโดยเศรษฐกิจแนวพุทธ และใช้กระบวนการพัฒนาชุมชน เช่น การเยี่ยมเยียนตามบ้านของสมาชิกในชุมชน การอภิปรายกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การสาธิตสินค้า นอกจากนั้น ชุมชน คือ การรวมตัวของบุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนของตนเอง โดยจะต้องมีหลักปรัชญาในการทำงานด้วย อีกทั้งจะต้องทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ พึ่งพาปัจจัยภายนอกให้น้อยที่สุด ส่วนเหตุของปัญหาเยาวชนในพื้นที่ เกิดจาก ๒ ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในมาจากตัวเยาวชนเองภายนอก เช่น เกิดจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมเมือง เพื่อนๆ และจากปัจจัยภายนอกอื่นๆ เช่น สถานเริงรมย์ ร้านเกมส์ ศูนย์สรรพสินค้าสะดวกซื้อต่างๆ จำนวนมาก ซึ่งผลของการพัฒนาชุมชน คือ การจัดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนตามบ้าน การสาธิต จัดนิทรรศการ รณรงค์ไม่สูบบุหรี่ และต่อต้านยาเสพติด ศึกษาไปดูงานในชุมชนอื่น และกิจกรรมการอ่านข่าวประชาสัมพันธ์เด็กและเยาวชนในชุมชน^{๙๑}

เฉลิม อุดตกฤษฎ์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระภิกษุในงานการพัฒนาชุมชน” ซึ่งทำการศึกษาจากรายงานการปฏิบัติศาสนกิจในส่วนภูมิภาคของพระภิกษุใน “โครงการอบรมพระภิกษุเพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น” ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๗๑-๒๕๗๙ ผลการวิจัย พบว่าพระภิกษุมีบทบาทในงานพัฒนาชุมชนในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ ๑. เรื่องการพัฒนาวัดนั้น พระภิกษุที่มีบทบาทมากที่สุด คือ การสร้างปรับปรุงที่อยู่อาศัย การคมนาคมภายในวัด ส่วนบทบาทที่น้อยที่สุด คือ การสร้าง การปรับปรุงป่าช้า เมรุเผาศพ แหล่งน้ำดื่ม น้ำใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย ๒. เรื่องการพัฒนาหมู่บ้าน พระภิกษุมี

^{๙๐}วิเชียร อุฐบุญ, “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี”, *ภาคินพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์*, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๓).

^{๙๑}ยศ ฤกษ์แสน, “ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาชุมชนต่อศีลธรรมของเยาวชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เขต ๓”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

บทบาทมากที่สุด คือ การปรับปรุงการคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด คือ การสร้างปรับปรุงห้องสมุด แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม สถานที่ประกอบกิจกรรมของหมู่บ้าน ๓. เรื่องการบริหารสังคม พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือ การสร้างปรับปรุงบริเวณโรงเรียนและจัดหาอุปกรณ์การศึกษา ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด คือ การบริจาคสิ่งของที่จำเป็นให้โรงพยาบาล และการสร้างโรงเรียน ๔. เรื่องการพัฒนาการศึกษา พระภิกษุมีบทบาทมากที่สุด คือ การอบรมศีลธรรมประชาชน การศึกษาด้านปริยัติธรรม ส่วนบทบาทที่มีน้อยที่สุด คือ การให้การศึกษาด้านสามัญศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรนักเรียน และอบรมพิเศษแก่ผู้ต้องขังของเรือนจำ^{๙๒}

กรณีการ์ โอมุณ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสร้าง อำเภอมือง จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่มีความสามารถและทรงคุณค่าในการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีทั้งนี้ เพราะในทัศนะของประชาชนมีความเห็นว่า พระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ประกอบไปด้วยความน่าไว้วางใจ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับประชาชนและความกระตือรือร้นในการทำงานพัฒนาท้องถิ่น การมีพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจยอมรับนับถือความเชื่อมั่นจากประชาชน จึงน่าจะมีการสนับสนุนให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำความคิด เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข่าวสารความรู้ ความคิดและนวัตกรรมอย่างเต็มที่ ก่อนอื่นรัฐบาลน่าจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสื่อบุคคลเพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาชุมชน และเพื่อที่พระสงฆ์จะได้กระทำหน้าที่นี้อย่างเต็มที่ รัฐควรจัดอบรมให้พระสงฆ์ได้มีความรู้ในหลักการพัฒนา นอกเหนือไปจากหลักธรรมที่ต้องศึกษาและให้ถือเป็นนโยบายว่า การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์จะเป็นกุศลมหาศาลได้เมื่อได้มีการเตรียมพระสงฆ์เพื่อสนับสนุนงานพัฒนาแล้ว นโยบายการใช้ทรัพยากรทางการสื่อสารของประเทศให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด ควรได้บรรจุพระสงฆ์ในฐานะสื่อบุคคลที่ทำได้ในท้องถิ่น แต่คำนวณค่ามิได้ในการส่งเสริมการพัฒนาชุมชน^{๙๓}

สรุปได้ว่า การพัฒนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์มาก เพราะมนุษย์เป็นผู้ดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม จึงควรมีระบบ ระเบียบในการดำเนินชีวิตให้อยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์สุขแก่มนุษย์ในสังคมทุกๆ กัน หากชุมชนมีการพัฒนาที่เต็มศักยภาพเต็มกำลังเมื่อใด ความเป็นอยู่ของประชาชนก็จะดีขึ้นและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ ส่งผลให้ชาติบ้านเมืองพัฒนาอย่างยั่งยืนและถาวร

^{๙๒} เฉลิม อุตตกฤษฎ์, “การศึกษบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”, วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑).

^{๙๓} กรณีการ์ โอมุณ, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น เฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสร้าง อ.เมือง จ.สุรินทร์”, วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖).

๒.๖.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลากหลายท่านได้ศึกษาค้นคว้าและเรียบเรียงไว้ดังนี้

เจตนาถ แซ่เจี๋ย ได้วิจัยเรื่อง “ประเภทและวิธีการจัดสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่ – ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการของเครือข่ายเริ่มจากการได้รับแนวคิดเรื่องกลุ่มออมทรัพย์ การสนับสนุนงบประมาณและการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กองทุนมิยาซาวา และกองทุนลงทุนเพื่อสังคมแล้วจึงเกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายออมทรัพย์ในปัจจุบันมี ๙ กลุ่ม ดำเนินการจัดสวัสดิการ ๖ ประเภท ได้แก่ สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการฌาปนกิจ สวัสดิการฌาปนกิจสมทบ สวัสดิการประกันเงินสะสม สวัสดิการประกันเงินกู้ และสวัสดิการผู้นำ โดยมีวิธีการจัดสวัสดิการจะเน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิก การระดมทุนจากสมาชิกโดยการออมทรัพย์รายบุคคล และนำผลกำไรจากการดำเนินการของกลุ่มมาสมทบเป็นทุนสำหรับจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกทั้งรายบุคคลและสมาชิกกลุ่ม ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการของเครือข่ายในระดับปานกลาง^{๙๔}

ชาญ รูปสม ได้วิจัยเรื่อง “ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.) ผลการวิจัยพบว่า การก่อเกิดและ พัฒนาการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองนั้นเกิดขึ้น เพราะรัฐไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอและทั่วถึง จึงทำให้ผู้นำนั้นมองเห็นปัญหารวมไปถึงหน่วยงานจากภายนอก มีการสนับสนุนให้ภายนอกมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และดูงานในสถานที่ต่างๆ จึงทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองขึ้น และการดูงานในสถานที่ต่างๆ นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนรับเอารูปแบบการดำเนินงานเข้ามาในชุมชน ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง โดยวัดจากประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน และวัดจากความพึงพอใจของสมาชิกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง กระบวนการบริหารจัดการมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนมากเกินไปทำให้สมาชิกมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย การระดมทุนนั้นมองเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังไม่มองไปถึงทุนทางสังคมและด้านการประชาสัมพันธ์ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เท่านั้น^{๙๕}

จิตสุภา จำปา ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชนคีรีวง โดยกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการบริหารงานสมัยใหม่ โดยมีโครงสร้างงานที่มีความยืดหยุ่นและเน้นคุณค่าความเป็นมนุษย์ ซึ่งหัวใจที่สำคัญในการบริหารการจัดการนั้นมีอยู่ ๓ ส่วน คือ คน งาน และเงิน การบริหารจัดการคน คือ การเสริมสร้างให้คนทำงานและร่วมมือร่วมใจทำงาน และการวางแผนการติดต่อสื่อสาร การจัดองค์กรและกฎระเบียบที่ครอบคลุมเรื่องงาน มีการบริการการจัดการเรื่องเงิน

^{๙๔}เจตนาถ แซ่เจี๋ย, “ประเภทและวิธีการจัดสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่ - ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร, *พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต*, (สาขาสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘).

^{๙๕}ชาญ รูปสม, “ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน : ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.), *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘).

อย่างชัดเจน โดยมีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ชุมชนคีรีวงยังมีความพิเศษในส่วนที่เป็นปัจจัยภายใน อันได้แก่ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุนทางมนุษย์ ทุนทางสังคม และวัฒนธรรม และทุนทางการเงิน ส่วนปัจจัยภายนอกคือ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงค์ สามารถดำเนินการมาได้กว่า ๒๕ ปี และสามารถจัดการสวัสดิการชุมชน สร้างความมั่นคงทางสังคมให้กับชุมชนคีรีวงได้อย่างต่อเนื่อง^{๙๖}

กองทุนสวัสดิการชุมชน หากพิจารณาจากการริเริ่มจัดตั้งกองทุน หมายถึงการมีแนวคิดหรือมีกองทุนในการจัดตั้งโดยเฉพาะกองทุนที่เป็นเงินตรา จะมีที่มาในการเริ่มก่อตั้งอยู่ ๓ แนวทาง ดังนี้

๑. ที่มาของกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยการริเริ่มหรือให้เงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานของทางราชการและรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมให้เกิดกองทุนต่างๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มเกษตรกรทำนา กลุ่มธนาคารโค-กระบือ ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ กองทุนหมู่บ้าน (กองทุนเงินล้าน) โครงการแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบท (กขคจ.) ฯลฯ กลุ่มต่างๆ เหล่านี้ จะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หน่วยงานทางราชการ และรัฐวิสาหกิจ อาจเป็นเงิน หรือวัว-ควาย พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ วัสดุสิ่งของ เป็นการประเดิมครั้งแรกแล้วชาวบ้านค่อยดำเนินการบริหารจัดการต่อไป

๒. ที่มาของกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยการริเริ่มหรือให้เงินทุนสนับสนุนจากหน่วยงานขององค์กรเอกชนภายนอกชุมชน องค์กรมหาชนต่างๆ ได้แก่ กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Sif) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สถาบันทางศาสนา มูลนิธิ องค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น การให้ความช่วยเหลือขององค์กรต่างๆ เหล่านี้ บางแห่งก็จะมีเงินประเดิมให้ในการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน บางแห่งก็สนับสนุนให้เกิดแนวคิดหรือเกิดกระบวนการ วิธีการในการจัดการทุนของชุมชน

๓. ที่มาของกองทุนสวัสดิการชุมชนโดยการริเริ่มหรือการร่วมมือกันคิดค้นขึ้นใหม่หรือต่อเนื่องจากการช่วยเหลือของทางราชการและองค์กรเอกชน เช่น กองทุนข้าวเปลือก กองทุนน้ำมัน ธนาคารหมู่บ้าน ฯลฯ

สรุปว่า กองทุนสวัสดิการชุมชน คือ กิจกรรมหรือระบบการจัดการของคนในชุมชน ที่นำเอาภูมิปัญญา วัฒนธรรม ทรัพยากร ทุน ทุกอย่างในชุมชนมาดำเนินการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงอย่างครบวงจรชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคตของคนในชุมชน และ กองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นคำเรียกรวมๆ ของกองทุนในรูปแบบต่างๆ ที่ทำให้เกิดคุณประโยชน์ต่อชุมชนในทุกด้าน และมีการดำเนินการอยู่ในชุมชน

^{๙๖}จิตสุภา จำปา, “กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงค์ อำเภอถานสงขลา จังหวัดนครศรีธรรมราช, สังคมสงเคราะห์ห่มหาบัณฑิต, (สาขาสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘).

๒.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

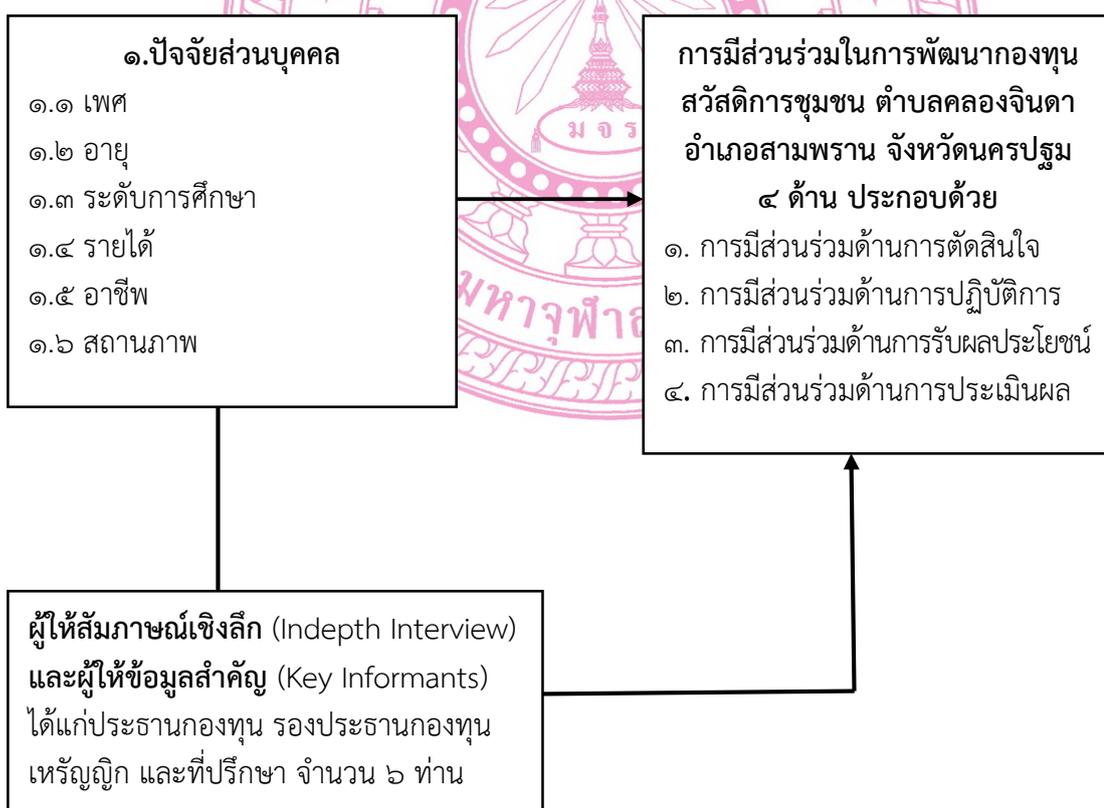
งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย ๒ ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยคือตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ดังนี้

๒.๗.๑ ตัวแปรต้น (Independent Variables) ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็นปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ

๒.๗.๒ ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ (Decision Making) ๒) การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ๓) การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔) การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation)

ตัวแปรต้น (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

แผนภูมิที่ ๒.๓
กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” โดยได้ค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย ที่ได้ทำการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

ก. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

๑. ประชากร คือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑,๙๐๖ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผู้กรอกแบบสอบถามซึ่งเป็นผู้แทนสมาชิกทั้งหมด โดยใช้วิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้จำนวน ๓๒๐ คน และทำการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างปรากฏรายละเอียดดังตารางที่ ๓.๑ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนในการวิจัย

สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม	
สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน	ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
๑,๙๐๖	๓๒๐

ข. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัยซึ่งเป็น ประธานกองทุน รองประธานกองทุน เภรัญญิก และที่ปรึกษากองทุน ดังนี้

๑. นายกำธร เนียมแสง	ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๒. นางสาวสุกัญญา ตั้งสุขฤทัย	รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๓. นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์	รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๔. นางสาวกนกรัตน์ ทองชัยเดช	เหรัญญิกกองทุนสวัสดิการชุมชน
๕. พระครูเกษมสารวัฒน์ (สมชาย สุภาจาโร)	ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน
๖. พระมหามานพ พุทธิริสี	ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อใช้ในการเก็บข้อมูลเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอนลักษณะการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๓.๓.๑ ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการและแนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนจากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
๔. สร้างเครื่องมือการวิจัย
๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
๗. ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือการวิจัย
๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓.๒ ลักษณะของเครื่องมือ

๑. แบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล รวมทั้งเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป โดยแบ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ว่าท่านเข้าไปมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติในระดับใดที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

คะแนน	๕	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ	มากที่สุด
คะแนน	๔	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ	มาก
คะแนน	๓	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ	ปานกลาง
คะแนน	๒	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ	น้อย
คะแนน	๑	หมายถึง	มีส่วนร่วมอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๒. แบบสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาค้นคว้าเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ ตามกรอบแนวคิดของการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” โดยการสัมภาษณ์ในประเด็นด้านต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทั้ง ๔ ด้าน คือ

๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ

^๑สิน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทจูนพับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๑๓๙ - ๑๔๐.

๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์
 ๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล
 และ ๕. ข้อเสนอแนะอื่นๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

๓.๓.๓ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือ ที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๒.๑ พระมหาบุญเลิศ อินทปถโม, รัต. ตำแหน่ง รองคณบดี ฝ่ายวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๒ ผศ.ดร.รัชชนันท์ อิศรเดช ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๓ อาจารย์ ดร.ยุพธนา ปราณีดี ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒.๔ อาจารย์ ดร.มนตรา เลี้ยวเส็ง ตำแหน่ง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทน ในโครงการพัฒนาขององค์การสหประชาชาติ (UNDP) องค์การสหประชาชาติ, นักวิจัย โครงการการพัฒนาหลักสูตรพุทธอาเซียนด้วยการบูรณาการความรู้พื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในประเทศไทยและกลุ่มประเทศ CLMV สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

๒.๕ ผศ.วราญา ทองอ่อน ตำแหน่ง ประธานโปรแกรมการบริหารธุรกิจ (การบริหารทรัพยากรมนุษย์) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้ และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability)

นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) แก่สมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองใหม่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach)^๒ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๕๙

๔. นำแบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้ในการวิจัย ต่อไป

^๒ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, หน้า ๑๙๑.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถาม/แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้

ก) การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research)

๑. ผู้วิจัยขอหนังสือจาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล ไปถึงประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ที่ใช้ในการวิจัย

๒. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามด้วยตนเองไปยังกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๒๐ ชุด โดยกระจายกลุ่มตัวอย่างจากการประชุมหมู่บ้านในแต่ละหมู่ที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยมอบหมายให้ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นผู้เก็บรวบรวม แบบสอบถามกลับคืนมา

๓. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนจากผู้กรอกแบบสอบถาม และตรวจสอบความสมบูรณ์ของคำตอบในแบบสอบถามที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ทั้งหมดจำนวน ๓๒๐ ชุด หรือคิดเป็นแบบสอบถามที่ได้รับคืนร้อยละ ๑๐๐.๐ ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

ข) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

๑. ในส่วนของการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน ๖ ท่าน ซึ่งบันทึกการสัมภาษณ์โดยการจดบันทึกเป็นเอกสารและบันทึกโดยเครื่องอัดเสียง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๓.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๓.๓ แปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย	๔.๕๐ - ๕.๐๐	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย	๓.๕๐ - ๔.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	มาก
ค่าเฉลี่ย	๒.๕๐ - ๓.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	๑.๕๐ - ๒.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อย
ค่าเฉลี่ย	๑.๐๐ - ๑.๔๙	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์	น้อยที่สุด

๓.๔ การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ ผู้วิจัยใช้สถิติคือ ค่าที่ (t - Test) สำหรับทดสอบกับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และทดสอบค่าเอฟ (F - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า ๒ ค่า เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยทดสอบภายใต้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

๓.๕ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยจะใช้วิธีการจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นที่กำหนดไว้ในแบบสอบถามปลายเปิด ที่แสดงให้เห็นถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ทั้ง ๔ ด้าน

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ทั้ง ๔ ด้าน โดยแต่ละด้านสัมภาษณ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ด้านการตัดสินใจ ด้านการปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ข้อเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis technique)

๓.๕.๓ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย

๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำเสนอโดยใช้ตารางประกอบด้วยค่าความถี่ และค่าร้อยละ

๒. ข้อมูลเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นข้อมูลมาตราส่วนประเมินค่า นำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบด้วยค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓. ข้อเสนอแนะจากคำถามปลายเปิด ในเรื่องความคิดเห็นถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม วิเคราะห์เนื้อหาสาระประเด็นสำคัญที่ใกล้เคียงกัน แล้วนำเสนอเป็นการเขียนแบบความเรียง

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๐ ชุด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ โดยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอออกเป็น ๖ ตอน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๔.๓ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๔.๕ บทสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

๔.๖ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้ศึกษาสรุปผลข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนร้อยละ ของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

(n = ๓๒๐)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑. เพศ		
ชาย	๑๒๔	๓๘.๗๕
หญิง	๑๙๖	๖๑.๒๕
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐
๒. อายุ		
ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๑๐	๓.๑๓
๒๐ - ๔๐ ปี	๑๐๙	๓๔.๐๕
๔๑ - ๖๐ ปี	๑๕๘	๔๙.๓๘
๖๑ ปีขึ้นไป	๔๓	๑๓.๔๔
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐
๓. ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๒๙๙	๙๓.๔๔
ปริญญาตรี	๑๘	๕.๖๒
สูงกว่าปริญญาตรี	๓	๐.๙๔
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐
๔. รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท	๒๑๗	๖๗.๘๑
๑๐,๐๐๐ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๘๗	๒๗.๑๙
๑๕,๐๐๑ - ๒๐,๐๐๐ บาท	๙	๒.๘๑
๒๐,๐๐๑ บาทขึ้นไป	๗	๒.๑๙
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐
๕. อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	๑๘	๕.๖๓
นักเรียนนักศึกษา	๔	๑.๒๕
เกษตรกร	๑๙๒	๖๐.๐๐
ค้าขาย	๓๗	๑๑.๕๕

รับจ้าง	๕๙	๑๘.๔๔
อื่นๆ	๑๐	๓.๑๓
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐
๖. สถานภาพ		
โสด	๘๘	๒๗.๕๐
สมรส	๒๐๐	๖๒.๕๐
หม้าย/อย่าร้าง/แยกกันอยู่	๓๒	๑๐.๐๐
รวม	๓๒๐	๑๐๐.๐๐

จากตาราง ๔.๑ การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ สามารถแจกแจงได้ดังต่อไปนี้ คือ

ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนมาก เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒๕ มีอายุอยู่ในช่วง ๔๑ – ๖๐ จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๘ มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๔๔ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๘๑ มีอาชีพเกษตรกรรวม จำนวน ๑๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ และมีสถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕๐

๔.๒ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมและรายด้านดังนี้ คือ

๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมทุกด้าน

(n = ๓๒๐)

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๑๐	๐.๔๐	ปานกลาง
๒.	การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๑๓	๐.๔๑	ปานกลาง
๓.	การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๑๖	๐.๓๔	ปานกลาง
๔.	การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๒	๐.๓๙	ปานกลาง
	ภาพรวม	๓.๑๓	๐.๒๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับได้ดังนี้ ด้านการรับผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๖ ด้านการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๓ ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๒ และด้านการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๐

ตารางที่ ๔.๓ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ

(n = ๓๒๐)

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑.	ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาชุมชนกับคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๐๕	๐.๖๘	ปานกลาง
๒.	ท่านมีส่วนร่วมปรึกษาหารือพิจารณาโครงการต่างๆ ที่อาจส่งผลต่อการพัฒนาและเกิดปัญหาต่อกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๐๙	๐.๗๑	ปานกลาง
๓.	ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นคัดค้านหรือโต้แย้งอย่างมีเหตุผล เมื่อคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตัดสินใจเลือกโครงการที่ไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชน	๓.๑๑	๐.๗๑	ปานกลาง
๔.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๐	๐.๗๒	ปานกลาง
๕.	ท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๔	๐.๗๓	ปานกลาง
๖.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในนโยบายแผนงานและการใช้จ่ายงบประมาณของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๓	๐.๗๐	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๑๐	๐.๕๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๐ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๔ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ

(n = ๓๒๐)

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๗.	ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๔	๐.๖๘	ปานกลาง
๘.	เมื่อกิจกรรมหรือโครงการที่ได้รับงบประมาณจากรัฐ ท่านเข้าร่วมปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างสม่ำเสมอ	๓.๐๘	๐.๗๓	ปานกลาง
๙.	ท่านมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นในด้านการปฏิบัติการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๔	๐.๗๒	ปานกลาง
๑๐.	ท่านมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๘	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๑.	ท่านมีส่วนร่วมในการเชิญชวนให้คนในชุมชนสมัครเข้าร่วมกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๑	๐.๗๓	ปานกลาง
๑๒.	ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์การปฏิบัติงานดำเนินงานการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๔	๐.๗๓	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๑๓	๐.๕๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๔ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์

(n = ๓๒๐)

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๓.	ท่านมีความรู้มากขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๑	๐.๖๙	ปานกลาง
๑๔.	ท่านมีบทบาทในสังคมมากขึ้น เมื่อโครงการต่างๆที่ท่านมีส่วนร่วมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวท่านและสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน และคนส่วนใหญ่ในชุมชน	๓.๑๙	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๕.	ท่านและสมาชิกในกองทุนสวัสดิการชุมชนมีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการพื้นฐานที่ดี ที่มีในกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ท่านมีส่วนร่วม	๓.๑๓	๐.๗๐	ปานกลาง
๑๖.	กองทุนสวัสดิการชุมชนของท่านที่ท่านมีส่วนร่วมมีการพัฒนามากขึ้นเป็นที่น่าพอใจและเป็นผู้รับผลประโยชน์	๓.๑๕	๐.๗๓	ปานกลาง
๑๗.	ท่านมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมหรือโครงการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๘	๐.๗๑	ปานกลาง
๑๘.	ท่านมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรม/โครงการเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่จะทำให้กองทุนสวัสดิการชุมชนและชุมชนปลอดภัยจากภาวะแวดล้อมเป็นพิษ	๓.๑๘	๐.๖๗	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๑๖	๐.๓๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๖ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๖ ค่าเฉลี่ย \bar{X} ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการประเมินผล

(n = ๓๒๐)

ลำดับที่	การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	ระดับการมีส่วนร่วม		
		\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๙.	ท่านมีส่วนร่วมในการติดตามการดำเนินงานกิจกรรมและโครงการของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๕	๐.๖๕	ปานกลาง
๒๐.	ท่านมีส่วนร่วมในการนำปัญหาหรืออุปสรรคที่พบเห็นในการทำกิจกรรมหรือโครงการเกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนมารายงานให้ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชนหรือคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนทราบ	๓.๑๐	๐.๖๙	ปานกลาง
๒๑.	ท่านมีส่วนร่วมในการประมวลผลการดำเนินงานตามแผนและโครงการของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๐๘	๐.๖๔	ปานกลาง
๒๒.	ท่านมีส่วนร่วมในการเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนเพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินผล	๓.๑๕	๐.๖๘	ปานกลาง
๒๓.	ท่านศึกษาและติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนอย่างสม่ำเสมอ	๓.๑๐	๐.๗๔	ปานกลาง
๒๔.	ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ จูงใจให้องค์กรอื่นๆ รับทราบและเรียนรู้ในการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน	๓.๑๒	๐.๙๗	ปานกลาง
	ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๑๒	๐.๓๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๖ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ ๓.๑๒ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกข้อ

๔.๓ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผู้วิจัยได้สรุปผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรได้แก่ การจำแนกตาม เพศ, อายุ, ระดับการศึกษา, รายได้, อาชีพ และสถานภาพ โดยการทดสอบค่าที (t - Test) สำหรับทดสอบกับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และทดสอบค่าเอฟ (F - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า ๒ ค่า เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยทดสอบภายใต้ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ รายละเอียดตามสมมติฐานที่ ๑ - ๖ ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ประชาชนมีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน	เพศ				t	Sig.
	ชาย (๑๒๔)		หญิง (๑๙๖)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๐๖	๐.๓๘	๓.๑๓	๐.๔๑	-๑.๔๗๗	๐.๑๔๑
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๐๘	๐.๔๐	๓.๑๖	๐.๔๑	-๑.๕๗๘	๐.๑๑๖
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๑๖	๐.๓๓	๓.๑๕	๐.๓๕	.๓๒๕	๐.๗๔๕
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๐๖	๐.๓๘	๓.๑๕	๐.๔๐	-๒.๐๑๕*	๐.๐๔๕
ภาพรวม	๓.๐๙	๐.๒๓	๓.๑๕	๐.๒๘	๑.๘๒๙	๐.๐๖๘

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๗ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินผล แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนด้านการตัดสินใจ, ด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ ประชาชนมีอายุต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน ตามตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	อายุ								F	Sig.
	ต่ำกว่า ๒๐ ปี (๑๐ คน)		๒๐ - ๔๐ ปี (๑๐๙ คน)		๔๑ - ๖๐ ปี (๑๕๘ คน)		๖๑ ปีขึ้นไป (๔๓ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๑๘	๐.๓๔	๓.๐๘	๐.๔๐	๓.๑๑	๐.๓๙	๓.๑๐	๐.๔๗	๐.๒๗๖	๐.๘๔๓
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๑๗	๐.๒๗	๓.๐๙	๐.๓๙	๓.๑๓	๐.๔๒	๓.๒๐	๐.๔๔	๐.๗๒๓	๐.๕๓๙
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๐๕	๐.๒๙	๓.๑๔	๐.๓๔	๓.๑๔	๐.๓๔	๓.๒๗	๐.๓๒	๒.๐๕๔	๐.๑๐๖
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๐	๐.๓๔	๓.๑๒	๐.๓๘	๓.๑๒	๐.๔๒	๓.๐๙	๐.๓๕	๐.๐๘๖	๐.๙๖๘
ภาพรวม	๓.๑๓	๐.๑๙	๓.๑๑	๐.๒๗	๓.๑๓	๐.๒๖	๓.๑๖	๐.๒๘	๐.๔๐๖	๐.๗๑๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๘ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๓ ประชาชนมีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	ระดับการศึกษา						F	Sig.
	ต่ำกว่า ปริญญาตรี (๒๙๙ คน)		ปริญญาตรี (๑๘ คน)		สูงกว่าปริญญาตรี (๓ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๑๐	๐.๕๐	๓.๑๗	๐.๕๐	๓.๐๐	๐.๒๙	๐.๓๓๕	๐.๗๑๖
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๑๒	๐.๔๑	๓.๑๕	๐.๓๗	๓.๕๐	๐.๑๗	๑.๒๘๔	๐.๒๗๘
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๑๕	๐.๓๔	๓.๑๘	๐.๓๙	๓.๒๒	๐.๒๕	๐.๐๙๒	๐.๙๑๒
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๓	๐.๔๐	๒.๙๖	๐.๓๗	๓.๑๑	๐.๔๒	๑.๔๔๐	๐.๒๓๘
ภาพรวม	๓.๑๓	๐.๒๗	๓.๑๑	๐.๒๓	๓.๒๑	๐.๐๘	๐.๑๖๘	๐.๘๕๖

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๙ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๔ ประชาชนมีรายได้ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามรายได้

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	รายได้								F	Sig.
	ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ (๒๑๗ คน)		๑๐,๐๐๐-๑๕,๐๐๐ (๘๗ คน)		๑๕,๐๐๑-๒๐,๐๐๐ (๙ คน)		๒๐,๐๐๑ ขึ้นไป (๗ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๑๐	๐.๔๑	๓.๑๐	๐.๓๗	๓.๓๑	๐.๓๘	๓.๐๒	๐.๔๗	๐.๙๕๐	๐.๔๑๖
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๑๒	๐.๔๐	๓.๑๒	๐.๔๓	๓.๓๑	๐.๓๔	๓.๑๒	๐.๓๓	๐.๖๓๗	๐.๕๙๒
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๑๓	๐.๓๓	๓.๑๘	๐.๓๖	๓.๒๘	๐.๓๑	๓.๓๖	๐.๒๒	๑.๖๙๕	๐.๑๖๘
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๒	๐.๓๙	๓.๑๒	๐.๔๓	๓.๑๗	๐.๓๒	๒.๘๘	๐.๓๖	๐.๘๘๖	๐.๔๔๙
ภาพรวม	๓.๑๒	๐.๒๗	๓.๑๓	๐.๒๖	๓.๒๗	๐.๑๗	๓.๑๐	๐.๑๙	๐.๙๗๒	๐.๔๐๖

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๐ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามรายได้ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๕ ประชาชนมีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามอาชีพ

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	อาชีพ												F	Sig.
	ไม่ประกอบอาชีพ (๑๘ คน)		นักเรียนนักศึกษา (๔ คน)		เกษตรกรรวม (๑๙๒ คน)		ค้าขาย (๓๗ คน)		รับจ้าง (๕๙ คน)		อื่นๆ (๑๐ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๐๑	๐.๕๐	๓.๒๕	๐.๔๘	๓.๐๙	๐.๓๘	๓.๑๔	๐.๓๗	๓.๑๓	๐.๔๓	๓.๐๕	๐.๔๔	๐.๕๐๑	๐.๗๗๖
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๒.๙๙	๐.๕๑	๓.๑๓	๐.๓๔	๓.๑๖	๐.๔๐	๓.๒๔	๐.๓๒	๓.๐๘	๐.๔๓	๒.๘๐	๐.๔๑	๒.๖๙๐*	๐.๐๒๑
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๓๑	๐.๓๙	๒.๘๓	๐.๒๔	๓.๑๕	๐.๓๓	๓.๒๖	๐.๓๐	๓.๑๐	๐.๓๔	๓.๑๕	๐.๓๖	๒.๖๔๖*	๐.๐๒๓
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๗	๐.๓๒	๒.๙๒	๐.๑๗	๓.๑๒	๐.๔๐	๓.๑๙	๐.๓๕	๓.๑๑	๐.๔๐	๒.๘๓	๐.๔๕	๑.๕๘๙	๐.๑๖๓
ภาพรวม	๓.๑๒	๐.๓๐	๓.๐๓	๐.๒๑	๓.๑๓	๐.๒๖	๓.๒๑	๐.๒๒	๓.๑๐	๐.๒๘	๒.๙๖	๐.๒๕	๑.๗๕๙	๐.๑๒๑

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการตัดสินใจ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่าง
 กัน ด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ดังนั้น จึงทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา
 อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญ น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)
 รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๒ - ๔.๑๓

ตารางที่ ๔.๑๒ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ ด้านการปฏิบัติการ (LSD)

(n = ๓๒๐)

กลุ่มอาชีพ	อาชีพ						
	\bar{X}	ไม่ประกอบอาชีพ	นักเรียนนักศึกษา	เกษตรกร	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		๒.๙๙	๓.๑๓	๓.๑๖	๓.๒๔	๓.๐๘	๒.๘๐
ไม่ประกอบอาชีพ	๒.๙๙	-	-๐.๑๔	-๐.๑๗	-๐.๒๕*	-๐.๐๙	๐.๑๙
นักเรียนนักศึกษา	๓.๑๓	-	-	-๐.๐๓	-๐.๑๑	๐.๐๕	๐.๓๓
เกษตรกร	๓.๑๖	-	-	-	-๐.๐๘	๐.๐๘	๐.๓๖*
ค้าขาย	๓.๒๔	-	-	-	-	๐.๑๖	๑.๑๖*
รับจ้าง	๓.๐๘	-	-	-	-	-	๑.๐๐*
อื่นๆ	๒.๘๐	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๒ ประชาชนที่ไม่ประกอบอาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ น้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพค้าขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ประชาชนมีอาชีพเกษตรกร มีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย มีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และประชาชนที่มีอาชีพรับจ้าง มีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๓ แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด จำแนกตามอาชีพ ด้านการรับผลประโยชน์ (LSD)
(n = ๓๒๐)

กลุ่มอาชีพ	อาชีพ						
	\bar{X}	ไม่ประกอบอาชีพ ๓.๓๑	นักเรียนนักศึกษา ๒.๘๓	เกษตรกร ๓.๑๕	ค้าขาย ๓.๒๖	รับจ้าง ๓.๑๐	อื่นๆ ๓.๑๕
ไม่ประกอบอาชีพ	๓.๓๑	-	๐.๔๘*	๐.๑๖*	๐.๐๕	๐.๒๑*	๐.๑๖
นักเรียนนักศึกษา	๒.๘๓	-	-	-๐.๓๒	-๐.๔๓*	-๐.๒๗	-๐.๓๒
เกษตรกร	๓.๑๕	-	-	-	-๐.๑๑	๐.๐๕	๐.๐๐
ค้าขาย	๓.๒๖	-	-	-	-	๐.๑๖*	๐.๑๑
รับจ้าง	๓.๑๐	-	-	-	-	-	-๐.๐๕
อื่นๆ	๓.๑๕	-	-	-	-	-	-

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๓ ประชาชนที่ไม่ประกอบอาชีพ มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์ มากกว่าประชาชนที่มีอาชีพนักเรียนนักศึกษา, เกษตรกร และรับจ้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ประชาชนที่มีอาชีพนักเรียนนักศึกษา มีส่วนร่วมน้อยกว่าประชาชนที่มีอาชีพค้าขายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และประชาชนที่มีอาชีพค้าขาย มีส่วนร่วมมากกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับจ้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

สมมติฐานที่ ๖ ประชาชนมีสถานภาพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แตกต่างกัน
 ตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามสถานภาพ

(n = ๓๒๐)

การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน	สถานภาพ						F	Sig.
	โสด (๘๘ คน)		สมรส (๒๐๐ คน)		หม้าย/อยู่ย่ำร้าง/แยกกันอยู่ (๓๒ คน)			
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.		
๑. การมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ	๓.๑๒	๐.๔๕	๓.๑๑	๐.๓๘	๓.๐๔	๐.๓๙	๐.๔๕๖	๐.๖๓๔
๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ	๓.๑๕	๐.๔๐	๓.๑๔	๐.๔๐	๓.๐๒	๐.๔๔	๑.๔๔๘	๐.๒๓๗
๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์	๓.๒๐	๐.๓๕	๓.๑๕	๐.๓๓	๓.๑๐	๐.๓๒	๑.๔๐๕	๐.๒๔๗
๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล	๓.๑๒	๐.๔๐	๓.๑๔	๐.๓๘	๒.๙๙	๐.๔๔	๑.๗๖๗	๐.๑๗๒
ภาพรวม	๓.๑๕	๐.๒๖	๓.๑๓	๐.๒๖	๓.๐๔	๐.๒๙	๒.๑๗๐	๐.๑๑๖

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๔ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม
 จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ ๔.๑๕ สรุปผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสมมติฐานที่ ๑ - ๖

ปัจจัยส่วนบุคคล	ผลการทดสอบ	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
๑ เพศ	-	✓
๒ อายุ	-	✓
๓ ระดับการศึกษา	-	✓
๔ รายได้	-	✓
๕ อาชีพ	-	✓
๖ สถานภาพ	-	✓

จากตารางที่ ๔.๑๕ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

๔.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์รวบรวมแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended Questionnaire) เกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๔ ด้าน ประกอบด้วย ๑. การมีส่วนร่วม ด้านการตัดสินใจ (Decision-Making) ๒. การมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ (Implementation) ๓. การมีส่วนร่วมด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits) และ ๔. การมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล (Evaluation) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลในประเด็นที่ใกล้เคียงกันดังต่อไปนี้

๑. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจกำหนดนโยบายการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน</p> <p>๒. ประชาชนส่วนมากยังขาดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของกองทุนสวัสดิการชุมชน</p> <p>๓. ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน</p>	<p>๑. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนฯ สามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ</p> <p>๒. ใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้ประชาชนรับรู้เข้าใจเข้าถึงสารัตถประโยชน์ของกองทุนสวัสดิการชุมชน</p> <p>๓. ใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุกส่งข่าวสารถึงบ้านและใช้สถานีวิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน</p>

๒. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการปฏิบัติการ

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงเกี่ยวกับรายละเอียดวัตถุประสงค์ต่างๆ ตลอดจนถึงสวัสดิการที่กองทุนจัดตั้งขึ้น</p> <p>๒. ประชาชนมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มเพื่อจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ น้อย</p> <p>๓. ประชาชนส่วนมากยังขาดความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน</p> <p>๔. คณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนยังไม่มีความรู้เฉพาะด้านที่ตัวเองรับผิดชอบมากเท่าที่ควร</p>	<p>๑. ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายช่องทาง เช่นวิทยุชุมชน จุฬสารข่าวสารเป็นต้น</p> <p>๒. จัดตั้งกลุ่มย่อย มีประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมกลุ่มย่อย และประชุมใหญ่รายปีในวันทำบุญ หรือในเวลาที่เหมาะสม</p> <p>๓. จัดกิจกรรม สบ ทบ ทุน ช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เช่นอุทกภัย อัคคีภัยเป็นต้น เพื่อสร้างความรู้สึกเอื้อเฟื้อผู้ทุกข์ยากและจะเกิดการร่วมมือช่วยเหลือกันในชุมชนโดยอัตโนมัติ</p> <p>๔. นำคณะกรรมการไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดการซึมซับความรับผิดชอบโดยปริยาย</p>

๓. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. สวัสดิการที่ได้รับยังไม่ดึงดูดความสนใจของประชาชนมากเท่าที่ควร</p> <p>๒. สวัสดิการยังไม่ครอบคลุมและหรือบางสวัสดิการมีผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยเกินไป</p> <p>๓. ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำและสูงวัยจึงเป็นอุปสรรคในการจัดสรรสวัสดิการอย่างเหมาะสม</p>	<p>๑. สสำรวจความต้องการของประชาชนและจัดสวัสดิการตอบสนองตามความสามารถของกองทุนฯ ที่สามารถทำได้</p> <p>๒. จัดสวัสดิการให้ครอบคลุมทั่วถึงและจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต</p> <p>๓. จัดสวัสดิการช่วยเหลือด้านอุปโภคบริโภค ใช้ดูแลผู้สูงวัยในลักษณะชมรมผู้สูงอายุ</p>

๔. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม **ด้านการประเมินผล**

ปัญหา อุปสรรค	ข้อเสนอแนะ
<p>๑. ขาดการประชุมอย่างต่อเนื่องหลังจาก เสร็จกิจกรรมในแต่ละโครงการที่กองทุน สวัสดิการจัดขึ้น</p> <p>๒. ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านสื่อ เทคโนโลยีจึงไม่สามารถติดตามผลการดำเนินงาน ของกองทุนสวัสดิการได้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>๓. กองทุนสวัสดิการชุมชนแจ้งผลการ ดำเนินงานในด้านดีเป็นส่วนมากต่อสมาชิก ด้าน ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นส่วนน้อย ทำให้สมาชิกไม่มี แรงจูงใจในการร่วมค้นหาแนวทางการพัฒนา กองทุนสวัสดิการชุมชน</p>	<p>๑. เมื่อจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ควร ประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรม โครงการแต่ละโครงการอย่างอย่างต่อเนื่อง</p> <p>๒. กระจายข่าวการดำเนินงานในหลายๆ ช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว เอกสาร แผ่นพับ และสมาชิกกองทุนฯ บอกต่อๆ กันเป็นต้น</p> <p>๓. แจ้งข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบตาม ความเป็นจริง และร่วมกันหาแนวทางปรับปรุง พัฒนาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคมา วิเคราะห์ เพื่อพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา ต่อไป</p>

๔.๕ บทสัมภาษณ์ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน ๖ ท่านดังนี้

๑. นายกำธร เนียมแสง	ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๒. นางสาวสุกัญญา ตั้งสุขฤทัย	รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๓. นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์	รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน
๔. นางสาวกนกรัตน์ ทองชัยเดช	เหรัญญิกกองทุนสวัสดิการชุมชน
๕. พระครูเกษมสารวัณน์ (สมชาย สุภาจาโร)	ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน
๖. พระมหามานพ พุทธิริสี	ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน

ผลการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในประเด็นที่สำคัญจากการสัมภาษณ์ และสามารถนำมาสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมเนื่องจากประชาชนได้เล็งเห็นถึงประโยชน์จากการจัดสวัสดิการชุมชน จึงร่วมกันประชุมปรึกษาหารือถึงแนวทางในการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชนขึ้น เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงอย่างครบวงจรชีวิตทั้งในปัจจุบันและในอนาคตของคนในชุมชน^๑ ประชาชนได้ร่วมกันเสนอความคิดเห็นแสดงนโยบาย ในการวางแผนงานและโครงการต่างๆ เพื่อของบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชนและส่วนงานต่างๆ มาเข้าเสริมกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อประโยชน์กับชุมชนที่สามารถพึ่งพาตัวเองได้เป็นหลัก โดยไม่ต้องรอที่พึ่งภายนอก^๒

๒. ด้านการปฏิบัติการ โดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ แต่บางส่วนยังขาดทักษะในการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ^๓ การประชาสัมพันธ์สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนสมัครเข้าร่วมกองทุนสวัสดิการชุมชนยังไม่หลากหลาย และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น^๔

๓. ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมสวัสดิการที่ประชาชนได้รับจากการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ถือว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างหลักประกันคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น แต่สวัสดิการในด้านกองทุนฌาปนกิจถือว่ายังน้อยเกินไป^๕ งบประมาณจากกิจกรรมหรือโครงการที่จัดขึ้น ถือว่าเป็น

^๑ สัมภาษณ์, นายกำธร เนียมแสง, ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๕๗

^๒ สัมภาษณ์, นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์, เจ้าหน้าที่ทะเบียนกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๕๗

^๓ สัมภาษณ์, พระครูเกษมสารวัณน์, ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน, ๖ มกราคม ๕๗

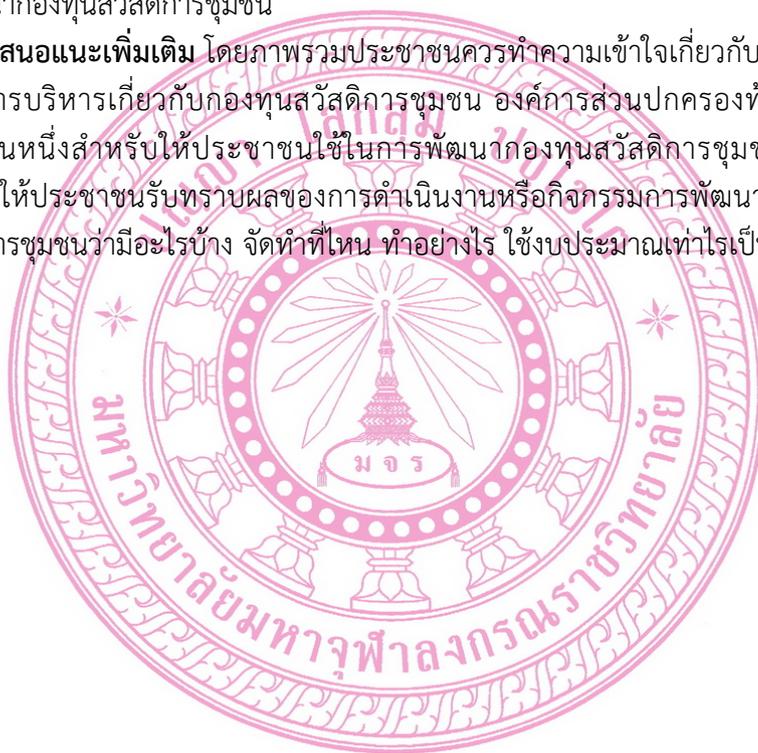
^๔ สัมภาษณ์, นางสาวกนกรัตน์ ทองชัยเดช, เหรัญญิกกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๕๗

^๕ สัมภาษณ์, นางสาวสุกัญญา ตั้งสุขฤทัย, รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๖ มกราคม ๒๕๕๗

ส่วนสำคัญต่อพื้นฐานการช่วยเหลือเกื้อกูลและสร้างพลังในการพึ่งตนเอง เป็นการขยายฐานสมาชิก พันฟูประเพณี วัฒนธรรม และจัดสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุในชุมชนเป็นต้น^๖

๔. ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมประชาชนได้มีส่วนร่วมติดตามตามการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน และร่วมกันสรุปผล ทำประชาคม เพื่อวิเคราะห์ถึงผลที่ได้แล้วนำมารายงาน เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ครั้งต่อไป^๗ ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในการวางแผนโครงสร้าง วางกฎระเบียบข้อบังคับ การบริหารจัดการ และการดำเนินงานกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน^๘

๕. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยภาพรวมประชาชนควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนิน และการบริหารเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน องค์การส่วนปกครองท้องถิ่นควรมีงบประมาณจำนวนหนึ่งสำหรับให้ประชาชนใช้ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน และควรประชาสัมพันธ์แจ้งให้ประชาชนรับทราบผลของการดำเนินงานหรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากกองทุนสวัสดิการชุมชนว่ามีอะไรบ้าง จัดทำที่ไหน ทำอย่างไร ใช้งบประมาณเท่าไรเป็นต้น^๙

^๖ สัมภาษณ์, นายกำธร เนียมแสง, อ่างแล้ว

^๗ สัมภาษณ์, นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์, อ่างแล้ว

^๘ สัมภาษณ์, พระมหามานพ พุทธิริสี, ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๕๗

^๙ สัมภาษณ์, พระมหามานพ พุทธิริสี, อ่างแล้ว

๕.๖ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยมาสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

แผนภูมิที่ ๕.๑ องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภูมิที่ ๔.๑ สรุปองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” โดยภาพรวม ดังนี้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ คือ

๑. **ด้านการรับผลประโยชน์** ประชาชนมีบทบาทมากขึ้นในสังคม มีหลักประกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการประสานงานระหว่างชุมชนกับภาครัฐดีขึ้น ในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่มีประโยชน์ต่อชุมชน ร่วมกับกองทุนสวัสดิการชุมชน ถือว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างหลักประกันชีวิตให้ดีขึ้น

๒. **ด้านการปฏิบัติการ** ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วมกันคัดเลือกตัวแทนเข้ามาเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

๓. **ด้านการประเมินผล** ประชาชนร่วมกันติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมและโครงการต่างๆ ร่วมกันเสวนาแสดงความคิดเห็นร่วมกับสมาชิกและประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา ให้องค์กรอื่นๆ รับทราบเพื่อเป็นการพัฒนากองทุนฯ ต่อไป

๔. **ด้านการตัดสินใจ** ประชาชนร่วมกันวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ฯ ร่วมกันเสนอความคิดเห็นในนโยบายวางแผนการใช้งบประมาณมาจัดสวัสดิการเพิ่มขึ้น เพื่อเป็นการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม อย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ คือ ๑) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑,๙๐๖ คน ทำการศึกษาต่อกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๒๐ คน โดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ทดสอบสมมติฐานโดยใช้การทดสอบค่าที (t - Test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร ๒ ตัวแปรที่เป็นอิสระต่อกัน และค่าเอฟ (F - test) โดยวิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Anova) เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ โดยวิธีหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) ผลการวิจัยสามารถนำมาสรุป อภิปรายผล และมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปผลและอภิปราย ได้ดังนี้คือ

๕.๑.๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ อาชีพ และสถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีจำนวน ๑๙๖ คน หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒๕ มีอายุอยู่ในช่วง ๔๑ - ๖๐ จำนวน ๑๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๘ มีการศึกษาอยู่ในระดับ ต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๓.๔๔ มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๒๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๗.๘๑ มีอาชีพเกษตรกร จำนวน ๑๙๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ และมีสถานภาพสมรส จำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๕๐

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล สามารถสรุปผลและอภิปรายได้ตามตารางที่ ๕.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๕.๑ สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคล	โดยภาพรวม		ด้านการตัดสินใจ		ด้านการปฏิบัติการ		ด้านการรับผลประโยชน์		ด้านการประเมินผล	
	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน	ยอมรับสมมติฐาน	ปฏิเสธสมมติฐาน
๑. เพศ	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
๒. อายุ	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
๓. ระดับการศึกษา	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
๔. รายได้	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓
๕. อาชีพ	-	✓	-	✓	✓	-	✓	-	-	✓
๖. สถานภาพ	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	✓

จากตารางที่ ๕.๑ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ และสถานภาพ ทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ จำแนกตาม อาชีพ ด้านการตัดสินใจ และด้านการประเมินผล ไม่แตกต่างกัน จึงเป็นการปฏิเสธสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ส่วนด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ซึ่งตรงกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

๕.๑.๔ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม สามารถสรุปผลและอภิปรายได้ ดังนี้คือ

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

๑. ด้านการตัดสินใจ ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยในการตัดสินใจกำหนดนโยบายการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ขาดความเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของกองทุนสวัสดิการชุมชน ไม่ค่อยมีเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการวางแผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

ข้อเสนอแนะ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของกองทุนฯ สามารถเสนอความคิดเห็นได้ทุกกรณีอย่างอิสระ ใช้กระบวนการสื่อสารเป็นกลยุทธ์ในการให้ประชาชนรับรู้เข้าใจเข้าถึงสารัตถประโยชน์ของกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยใช้ยุทธศาสตร์เชิงรุก ส่งข่าวสารถึงบ้านและใช้สถานีวิทยชุมชนเป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

๒. ด้านการปฏิบัติการ ขาดการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงเกี่ยวกับรายละเอียดวัตถุประสงค์ต่างๆ ตลอดถึงสวัสดิการที่กองทุนจัดตั้งขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ น้อย ส่วนมากยังขาดความเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดถึงคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนยังไม่มีความรู้เฉพาะด้านที่ตัวเองรับผิดชอบเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ ประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีการหลายๆ ช่องทาง เช่นวิทยุชุมชน จุลสารข่าวสาร เป็นต้น จัดตั้งกลุ่มย่อย มีประธานกลุ่มแต่ละกลุ่มประชุมกลุ่มย่อย และประชุมใหญ่รายปีในวันทำบุญหรือในเวลาที่เหมาะสม จัดกิจกรรมสภทบทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยต่างๆ เช่นอหกภัย อัคคีภัย เป็นต้น เพื่อสร้างความรู้สึกเอื้อเฟื้อผู้ทุกข์ยากและจะเกิดการร่วมมือช่วยเหลือกันในชุมชนโดยอัตโนมัติ นำคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการไปศึกษาดูงานในชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งก่อให้เกิดการซึมซับความรับผิดชอบโดยปริยาย

๓. ด้านการรับผลประโยชน์ สวัสดิการที่ได้รับยังไม่ดึงดูดความสนใจของประชาชนมากเท่าที่ควร ไม่ครอบคลุมและหรือบางสวัสดิการมีผลประโยชน์ที่ได้รับน้อยเกินไป และประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำอยู่ในช่วงสูงวัยจึงเป็นอุปสรรคในการจัดสรรสวัสดิการอย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะ สสำรวจความต้องการของประชาชนและจัดสวัสดิการตอบสนองตามความสามารถของกองทุนฯ ที่สามารถทำได้ จัดสวัสดิการให้ครอบคลุมทั่วถึงและจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต ช่วยเหลือด้านอุปโภคบริโภคและใช้ดูแลผู้สูงวัยในลักษณะชมรมผู้สูงอายุ

๔. ด้านการประเมินผล ขาดการประเมินอย่างต่อเนื่องหลังจากเสร็จกิจกรรมในแต่ละโครงการที่กองทุนสวัสดิการจัดขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ด้านสื่อเทคโนโลยีจึงไม่สามารถติดตามผลการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการได้อย่างต่อเนื่อง กองทุนสวัสดิการชุมชนแจ้งผลการดำเนินงานในด้านดีเป็นส่วนมากต่อสมาชิก ด้านปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นส่วนน้อย ทำให้สมาชิกไม่มีแรงจูงใจในการร่วมกันหาแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

ข้อเสนอแนะ เมื่อจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ควรประเมินและประชุมสรุปก่อนปิดกิจกรรมโครงการแต่ละโครงการอย่างต่อเนื่อง กระจายข่าวการดำเนินงานในหลายๆ ช่องทาง เช่น หอกระจายข่าว เอกสาร แผ่นพับ และสมาชิกกองทุนฯ บอกต่อๆ กันเป็นต้น แจกข้อมูลทั้งด้านบวกและด้านลบตามความเป็นจริง และร่วมกันหาแนวทางปรับปรุงพัฒนาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคมาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา ต่อไป

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

๕.๒.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญหรือสนใจต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนเป็นอย่างดี เนื่องจากประชาชนในชุมชนเท่านั้นที่รู้ว่าประชาชนมีความต้องการอะไรและอีกอย่างหนึ่งอยากให้ชุมชนมีความเจริญ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น จึงเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์,** ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” พบว่า โดยภาพรวมของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมการติดตามประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เขมราษฎร์ ชัมภรัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า มีระดับการมีส่วนร่วมในด้านการประชุม ด้านการวางแผน ด้านการสนับสนุนส่งเสริม ด้านการดำเนินกิจการ และด้านการติดตามประเมินผลในระดับปานกลาง^๒ เมื่อพิจารณาผลเป็นรายด้านสามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

^๑รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒).

^๒เขมราษฎร์ ชัมภรัตน์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖).

๑. ด้านการตัดสินใจ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชน ให้ความสำคัญต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะปัญหาความต้องการของชุมชน นำความต้องการของประชาชนในชุมชน มาร่วมกันกำหนดนโยบาย วางแนวทางการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ชาญ รูปสม** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.) ผลการวิจัยพบว่า การก่อเกิดและพัฒนาการของกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองนั้นเกิดขึ้น เพราะรัฐไม่สามารถให้บริการได้อย่างเพียงพอ และทั่วถึง จึงทำให้ผู้นำนั้นมองเห็นปัญหารวมไปถึงหน่วยงานจากภายนอก มีการสนับสนุนให้ภายนอกมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และดูงานในสถานที่ต่างๆ จึงทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการชุมชนเมืองขึ้น และการดูงานในสถานที่ต่างๆ นั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนรับเอารูปแบบการดำเนินงานเข้ามาในชุมชน ความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง โดยวัดจากประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุน และวัดจากความพึงพอใจของสมาชิกนั้นอยู่ในระดับปานกลาง กระบวนการบริหารจัดการมีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนมากเกินไปทำให้สมาชิกมีโอกาสจะเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย การระดมทุนนั้นมองเฉพาะทุนที่เป็นเงินเท่านั้น ยังไม่มองไปถึงทุนทางสังคมและด้านการประชาสัมพันธ์ยังอยู่ในวงแคบเฉพาะกลุ่มออมทรัพย์เท่านั้น”^๓

๒. ด้านการปฏิบัติการ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าเมื่อประชาชนร่วมกันคิดตัดสินใจ กำหนดนโยบาย วางแผนพัฒนาชุมชนแล้ว ก็ได้มีส่วนร่วมกันดำเนินการตามแผนที่วางไว้ โดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ อันส่งผลต่อการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พนัส พลภักษ์สุนันท์, และคนอื่นๆ** ในการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชนน่าวอยู่ กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมซึ่งคณะทำงานได้นำเทคนิคต่างๆ มาใช้ในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้สมาชิกชุมชนได้เรียนรู้จากภูมิปัญญา และประสบการณ์ของกันและกัน ก่อให้เกิดความสนใจและความตระหนักถึงศักยภาพของชุมชนเอง โดยเห็นได้จากผลการประชุมที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง สมาชิกชุมชนจะตรวจสอบ หาคำความเข้าใจ เรียนรู้ชุมชนตนเอง และชื่นชมกับผลงานที่ร่วมกันคิด ตั้งแต่การย้อนอดีตของชุมชน จุดอ่อนจุดแข็งของชุมชน วิสัยทัศน์ใน ๑๐ ปีข้างหน้า การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ระบุสภาพปัญหา ระบุทุนทางสังคม การจัดลำดับความสำคัญ การร่วมกันคิดกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกปัญหา เพื่อกำหนดในแผนแม่บท ทำให้สมาชิกชุมชนได้รู้จัก

^๓ชาญ รูปสม, “ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน : ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม.), วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘).

ตนเองดีขึ้น ผลการศึกษาปรากฏว่า สมาชิกชุมชนสามารถร่วมกันเรียนรู้ รู้จักชุมชนตนเองมากขึ้น จากการย้อนอดีต การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็ง การมองอนาคตชุมชนรู้ปัญหาและทุนของชุมชน สามารถร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไข ร่วมกันตัดสินใจในทุกขั้นตอน จนเกิดแผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง เพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่ เกิดการจัดตั้งสภาชุมชนและคณะกรรมการบริหาร เป็นเสมือนสัญญาประชาคม^๔

๓. ด้านการรับผลประโยชน์ พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองทุนสวัสดิการชุมชนได้จัดสรรสวัสดิการ ให้กับประชาชนโดยครอบคลุมทุกด้านแต่อาจจะเป็นสวัสดิการที่กระจายออกไป ไม่เจาะจงในด้านใดด้านหนึ่งซึ่งจำเป็นต่อความต้องการของประชาชน จึงเป็นผลทำให้การมีส่วนร่วมในด้านนี้อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสริมพงษ์ อยุธยา** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร พบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน อยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด และด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วม มากที่สุด ได้แก่ ด้านการรับผลประโยชน์ รองลงมา เป็นด้านการตัดสินใจ และด้านที่มีส่วนร่วมของ ประชาชนน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน เมื่อเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของ ประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และอาชีพที่แตกต่าง กันของประชาชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ และระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ในด้านการตัดสินใจ และด้านการดำเนินงาน^๕

๔. ด้านการประเมินผล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบว่าการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนนั้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่ เป็นไปตามความต้องการของชุมชนหรือไม่ มีความโปร่งใส ยุติธรรม ใช้จ่ายงบประมาณถูกต้องตามแผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชนหรือไม่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระโกศล มณีรัตน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเป็นไปตามเป้าหมายของแผน

^๔พนัส พุทธิสุนันท์, และคนอื่นๆ, การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนนำอยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี, (กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย, ๒๕๕๕).

^๕เสริมพงษ์ อยุธยา, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร, ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑).

หรือไม่ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนหรือเป็นไปตามความต้องการของประชาชนหรือไม่^๖

๕.๒.๒ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑. เพศ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามเพศ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๙๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๒๕ แสดงให้เห็นว่าเพศหญิงมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน มากกว่าเพศชาย อาจเป็นเพราะเพศหญิงเพศหญิงมีเวลามากกว่าจึงมีโอกาสมากกว่าในการมีส่วนร่วมการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติการ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิกุล สัจจามรรค ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง^๗

๒. อายุ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนแม้จะมีอายุต่างกันแต่ก็ไม่มีปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ในทุกๆ ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา พยัคฆพงษ์^๘ ได้วิจัยเรื่อง "ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตจังหวัดนครปฐมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น" ที่พบว่า ประชาชนมีอายุแตกต่างกัน มีความต้องการในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกช่วงระดับอายุได้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน ดังนั้นปัจจัยด้อยอายุจึงไม่ใช่ปัจจัยที่มีอิทธิพลสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

๓. ระดับการศึกษา การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามระดับการศึกษา โดย

^๖ พระโกศล มณีรัตน "การมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร" วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^๗ พิกุล สัจจามรรค, "ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง", การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๘).

^๘ กาญจนา พยัคฆพงษ์, "ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตจังหวัดนครปฐมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น", รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).

ภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า ประชาชนแม้จะมีการศึกษาต่างกัน แต่อาจจะมีความรู้ ความเข้าใจ ที่ทัศนคติความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน เพราะโดยพื้นฐานอยู่ในชุมชนเดียวกัน ได้รับข่าวสารโดยช่องทางเดียวกัน จึงไม่เป็นปัญหาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัชดาวรรณ คำเอี่ยม** ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์: ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษาพบว่า ๑. สมาชิกกลุ่มอาชีพส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ ๔๐ - ๔๙ ปี สถานภาพสมรส การศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพเกษตรกร รายได้ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท และมีระยะเวลาการเป็นสมาชิกกลุ่ม ๑ - ๓ ปี ๒. สมาชิกกลุ่มอาชีพมีความรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ๓. การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมสูงสุด คือ การตัดสินใจใน รองลงมาคือ การปฏิบัติงาน ส่วนการวางแผนดำเนินงานและการรับผลประโยชน์มีระดับการมีส่วนร่วมต่ำสุด ๔. ปัจจัยต่างๆ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้และระยะเวลาของการเป็นสมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์^๙

๔. รายได้ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามรายได้ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่รายได้ต่ำหรือสูง แต่เป็นการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชนที่มีความคิดเห็น มีความเสียสละคิดเพื่อประโยชน์สุข ความเจริญต่อส่วนรวม ดังนั้นรายได้ต่อเดือนจึงไม่มีผลหรือความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เสริมพงษ์ อยู่โต** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน จำแนกตามรายได้ ไม่แตกต่างกัน^{๑๐}

๕. อาชีพ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม จำแนกตามอาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกันไม่มีผลหรือความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม เนื่องจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั้นไม่ได้เลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีอาชีพ

^๙รัชดาวรรณ คำเอี่ยม, “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”, *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗).

^{๑๐}เสริมพงษ์ อยู่โต, การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร, *ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑).

ต่างกัน เป็นเพราะทุกคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้เกิดความเจริญประโยชน์สุขแก่ชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สงวนศักดิ์ บุญเรืองศรี** ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์" ที่พบว่า ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน^{๑๑} แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ อาจจะเป็นเพราะประชาชนที่มีอาชีพที่มีอาชีพเกษตรกรรมหรือรับจ้าง มีเวลาน้อยในการเข้ามามีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการ และด้านการรับผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์**, ได้วิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร" พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร รายด้านจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อาชีพ มีผลต่อด้านการมีส่วนร่วม ผลวิจัยปรากฏว่า ประชาชนที่ประกอบอาชีพรับราชการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ประกอบอาชีพค้าขาย และประกอบอาชีพลูกจ้างบริษัทเอกชน^{๑๒}

๖ สถานภาพ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีแนวคิด มีความเข้าใจ มีเวลา มีความเสียสละ มองเห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนเป็นหลัก จึงไม่มีปัญหาอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เขมราษฎร์ รัตน์** ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร อยู่ในระดับปานกลาง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับปานกลาง และในเรื่องการมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีระดับการมีส่วนร่วมในด้านการประชุม ด้านการวางแผน ด้านการสนับสนุนส่งเสริม ด้านการดำเนินงาน และด้านการติดตามประเมินผลในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ของสมาชิกสภา อบต. การรับรู้ข่าวสาร และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านเพศ อายุ

^{๑๑}สงวนศักดิ์ บุญเรืองศรี, "การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองกี่ อำเภอนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์", *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ*, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

^{๑๒}รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, "การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร", *รายงานวิจัย*, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑๐-๑๑๓.

อาชีพ สถานภาพสมรส ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดการสิ่งแวดล้อม^{๑๓}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม” ผู้วิจัยได้ดำเนินการตั้งแต่ต้น โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งนี้ แยกออกเป็น ๓ ประเด็นดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่ได้เสนอไปแล้วนั้น ผู้ศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

๑) **ด้านการตัดสินใจ** ควรเร่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยการส่งคณะกรรมการเข้าร่วมสัมมนาเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน และควรมีการเชิญคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นมาร่วมประชุม เพื่อกระจายความรู้และได้ทราบถึงข้อดีและข้อด้อยในการวางแผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

๒) **ด้านการปฏิบัติการ** ควรที่จะตั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาร่วมสนับสนุนในด้านทรัพยากรต่างๆ พร้อมทั้งส่งเสริมการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชนให้เป็นไปตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้ และในระยะยาว ควรกำหนดยุทธศาสตร์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการเพิ่ม/ลดจำนวนของสมาชิกกองทุน โดยให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการชุมชน ตลอดจนความเคลื่อนไหวต่างๆ โดยใช้สื่อที่หลากหลาย

๓) **ด้านการรับผลประโยชน์** ควรหาวิธีการนำงบประมาณที่ได้จากส่วนงานอื่นหรือลดสวัสดิการในสิ่งที่ไม่จำเป็นนั้น เพื่อนำมาเพิ่มในสวัสดิการฌาปนกิจ หรือเมื่อมีสมาชิกกองทุนถึงแก่กรรม ควรขอความร่วมมือกันของสมาชิกกองทุนสวัสดิการชุมชนบริจาคเงินละ ๑๐ บาท หรือมากกว่านั้นจากสมาชิกที่พร้อมจะช่วยเหลือ เพื่อเป็นทุนสมทบจากสวัสดิการที่ได้รับอยู่แล้ว

๔) **ด้านการประเมินผล** เมื่อมีการประชุมควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและนำมาพิจารณาอย่างจริงจัง ที่สำคัญควรทำประชาคมระดมความคิดเห็นในการปรับปรุงขั้นตอนหรือกิจกรรมโครงการต่างๆ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากผลการวิจัยที่ได้เสนอไปแล้วนั้น ผู้ศึกษาวิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน เชิงปฏิบัติการ ดังนี้

๑) ควรจัดตั้งคณะกรรมการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสวัสดิการชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน เข้ามาบริหารกองทุนสวัสดิการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

^{๑๓} เชมราษฎร์ ชัมภรัตน์, “การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๖).

๒) องค์กรบริหารส่วนปกครองท้องถิ่น ควรเห็นความสำคัญของกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลคลองจินดา และสนับสนุนงบประมาณในการส่งเสริมให้ประชาชนไปศึกษาดูงานกองทุนสวัสดิการชุมชนที่ประสบความสำเร็จเพื่อกลับมาพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา

๓) เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดาเป็นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ควรเปิดโอกาส หรือสร้างโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมวางแผนพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ร่วมดำเนินการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ร่วมติดตามตรวจสอบและร่วมประเมินผลการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน และควรหมุนเวียนให้ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ซึ่งมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่หลากหลาย และยังมีประเด็นที่ต้องการผู้เข้ามาดำเนินการศึกษาต่อ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

๑) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสภาพและปัญหาการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน

๒) ควรมีการศึกษาถึงความพึงพอใจของประชาชน ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมดำเนินการการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน ขององค์กรบริหารส่วนปกครองท้องถิ่น

๓) ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของประชาชนในการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน อย่างยั่งยืนและมั่นคง

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. **ทิศทางและรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมของประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เทพเพ็ญวานิสัย, ๒๕๔๘.
- _____. **พระราชบัญญัติการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖**. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. : ๒๕๔๖.
- กาญจนา แก้วเทพ. **สื่อเพื่อชุมชน, การประมวลองค์ความรู้, การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๓.
- โกวิท พวงงาม. **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. ม.ป.ท. : ๒๕๔๕.
- คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ. **แผนยุทธศาสตร์ ๕ ปี สร้างสวัสดิการสังคมฉบับที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๔**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสกายบุ๊กส์ จำกัด, ๒๕๕๐.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. **การพัฒนาประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.
- จำรัส นวลนิม. **การศึกษากับการพัฒนาประเทศ แนวความคิดและวิธีปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๔๐.
- จิตสุภา จำปา. **“กระบวนการจัดการสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงศ์ อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช**. สังคมสงเคราะห์ห่มหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- เจตนาถ แซ่เจี๋ย. **“ประเภทและวิธีการจัดสวัสดิการชุมชนโดยเครือข่ายออมทรัพย์หลักสี่ - ดอนเมือง กรุงเทพมหานคร”**. พัฒนาชุมชนห่มหาบัณฑิต. สาขาสังคมสงเคราะห์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘.
- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. **การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท**. คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๒๕.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง. **แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา : กระบวนทัศน์ที่เปลี่ยนแปลง**. เอกสาร ประกอบโครงการพัฒนาผู้นำด้านนโยบายการศึกษาและการพัฒนาขององค์กรสังคมชนบท กรุงเทพฯ, คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สิงหาคม ๒๕๔๕.
- ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร. **“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท”**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๒.
- ชินรัตน์ สมสืบ. **ทฤษฎีและหลักการรัฐประศาสนศาสตร์**. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๗.

- จิตยา สุวรรณะชญ์. “สังคมวิทยา ในวิทยาศาสตร์สังคม”. กรุงเทพมหานคร : สำนักวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๑๗.
- ติน ปรัชญพฤทธิ. **ภาวะผู้นำและการมีส่วนร่วม**. เอกสารการสอนชุดวิชาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร, พิมพ์ครั้งที่ ๙. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๓๕.
- ถวิลวดี บุรีกุล. **ทศวรรษ : ตัวชี้วัดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๐.
- ทงศักดิ์ คุ่มไชนะ. **หลักการพัฒนาชุมชน**. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐.
- ทวิทอง หงษ์วิวัฒน์. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๒๗.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. **การมีส่วนร่วม : หลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพมหานคร : ๕๙๘ Print, ๒๕๔๖.
- ปรัชญา เวสารัชช์. “**การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท**”. รายงานการวิจัย, สถาบันไทยคดีการศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๐.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. **ประชาธิปไตยกับชนชั้นกลาง**. กรุงเทพมหานคร : วิญญูชน, ๒๕๓๖.
- พนัส พงษ์สุนันท์, และคนอื่นๆ. **การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนนออยู่ : กรณีศึกษาจังหวัดราชบุรี**. กรุงเทพมหานคร : กรมอนามัย, ๒๕๔๕.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) หมวดสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร :ธรรมสภา, ๒๕๔๓.
- _____. **พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ ๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พัชรินทร์ สิริสุนทร. **แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ : สโม่สร, ๒๕๓๑.
- _____. **แนวคิดและทฤษฎีด้านการพัฒนาสังคม**. เอกสารประกอบการสอน สาขาวิชาพัฒนาสังคม. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๔๗.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๓๖.
- ระพีพรรณ คำหอม. **สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิกส์ จำกัด. ๒๕๔๙.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๑.
- วิทยา เชียงกุล. **การพัฒนาเศรษฐกิจสังคมไทย : บทวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฉับแกระ, ๒๕๒๗.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การพัฒนาเมืองและชนบทประยุกต์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ฟอร์เพช, ๒๕๔๙.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. **กลุ่มออมทรัพย์ธนาคารชุมชนเพื่อการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : เจริญการพิมพ์, ๒๕๔๕.

- สนธยา พลศรี. กระบวนการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- _____. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.
- _____. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔, ๒๕๔๕.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐.
- สมพร แสงชัย. **การวางแผนและโครงการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๒๐.
- สมยศ ทุ่งหว้า. **การพัฒนาชนบท**. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๓๔.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. “**ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**”. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐.
- _____. **ทฤษฎีการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอมีเทรดดิ้ง, ๒๕๒๒.
- สิน พันธุ์พินิจ. **เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัททุนพิบลิชซิง จำกัด, ๒๕๔๗.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. **รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ. **การวิเคราะห์สังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดวิธีการ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การการคลังสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๓.
- สุวรรณ พินิตานนท์. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งขององค์การบริหารส่วนตำบล**. กรุงเทพมหานคร : อสารศึกษาดินแดน, ๒๕๔๖.
- อคิน รพีพัฒน์, “**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**”. กรุงเทพฯ : ศักดิ์โสภณาการพิมพ์, ๒๕๒๗.

(๓) วิทยานิพนธ์ :

- กรรณิการ์ โอโมเณ. “**บทบาทของพระสงฆ์ต่อการพัฒนาท้องถิ่น เฉพาะกรณีโครงการสหบาลข้าว หมู่บ้านท่าสร้าง อ.เมือง จ.สุรินทร์**”. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖.
- กฤษณะชัย ลิ้มบุญแดง. “**การมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอาชญากรรมด้านยาเสพติดและการพนันในจังหวัดชลบุรี**”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.
- กาญจนา พยัคฆพงษ์. “**ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตจังหวัดนครปฐมในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น**”. รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๑).
- ชนิษฐา ศรีนนท์. “**การมีส่วนร่วมของกรรมการชุมชนต่อการวางแผนพัฒนา**”. **ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๒.
- เขมราษฎร์ ชัมภรัตน์. “**การมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของสมาชิกภาพองค์การบริหารส่วนตำบลศึกษาเฉพาะกรณี กิ่งอำเภอสว่างวีรวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี**”. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๖.

ฉอาน วุฒิธรรมรักษา. “ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รับรางวัลดีเด่นของตำบลคิ่งพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖.

เฉลิม อุคตทฤษฎ์. “การศึกษาบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชนบท”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๑.

ชาญ รูปสม. “ความสามารถขององค์กรชุมชนในการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน : ศึกษากรณีกองทุนสวัสดิการชุมชนเมือง (กชม)”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, ๒๕๔๘.

ทวีป คงเทียน. “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารองค์การส่วนตำบลเป็ริง อำเภอบางบัว จังหวัดสมุทรปราการ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๒๕๔๘.

ทศพล กฤตยพิสิฐ. “การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาตามแนวทาง “บวร” และ “บรม” เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๓๘.

บุญตั้ง อุ่นแก้ว. “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนของคณะกรรมการสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชนบทระดับตำบลในจังหวัดเพชรบูรณ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, ๒๕๓๗.

บุญส่ง แก้วอินทร์. “การมีส่วนร่วมในการบริหารของคณะกรรมการสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์, ๒๕๔๙.

ปิยะ ประทีปกรณณี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ ชายทะเลบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร”. **ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมและมานุษยวิทยา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖.

พระโกศล มณีนटना “การมีส่วนร่วมประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลเมืองบางมูลนาก อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร” **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พัชรี พงษ์ศิริ. “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของข้าราชการ : ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการการจัดหางาน”. **วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะรัฐศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

ยศ ถามูลแสน. “ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบของการพัฒนาชุมชนต่อศีลธรรมของเยาวชน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เขต ๓”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓.

รัชดาวรรณ คำเอี่ยม. “การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มอาชีพในการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ : ศึกษากรณีจังหวัดอุบลราชธานี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๗.

สงวนศักดิ์ บุญเรืองศรี. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลหนองก้อ อำเภอนองก้อ จังหวัดบุรีรัมย์”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ**, (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๓).

สนธิ สุหนต์. “การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์**, ๒๕๕๔.

สมพร ธงศรี. “การมีส่วนร่วมของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ผู้นำ อช.) ในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ในจังหวัดพื้นที่ความรับผิดชอบของศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, ๒๕๕๒.

สุวัฒน์ บุญลา. “ทัศนะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของกลุ่มประชาสังคม ศึกษาเฉพาะกรณี องค์การบริหารส่วนตำบลบางเสร่ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา**, ๒๕๕๕.

(๔) สารนิพนธ์

จิราพร ทัดตะวร. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาหมู่บ้านปราสาทใต้ อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”. **ภาคินิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ๒๕๕๒.

ชัยนาล อุ่นแก้ว. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งสะโตก อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่”. **การศึกษานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น**, ๒๕๕๐.

ถนอม ม่วงกล่อม. การประเมินประสิทธิผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วน ตำบล : ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลคอกกระบือ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. **ภาคินิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ๒๕๕๓.

นพพร ต้อนรับ. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการพัฒนาที่ราบสูง เฉพาะพื้นที่อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่”. **การค้นคว้าอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, ๒๕๓๖.

ประชัย ศรีจามร. “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการปลูกป่าภาครัฐ : กรณีศึกษา ตำบลป่าอ้อดอนชัย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”. **ภาคินิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**, ๒๕๕๙.

พิกุล สัจจามรรค. “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาเทศบาลนครลำปาง อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง”. **การค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)**, ๒๕๕๘.

พวงทอง โยธาใหญ่. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่”. **รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่**, ๒๕๕๕.

มนิรัตน์ นุตเจริญ. “การมีส่วนร่วมของตัวแทนประชาชนในการจัดซื้อจัดจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบล

- ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอ่างทอง”. **การค้นคว้าอิสระ ปริญญามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยปทุมธานี, ๒๕๕๐.
- ยุพาพร รูปงาม. “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”. **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมศาสตร์ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕.
- ระวิกานต์ แสนไชย. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน กรณีศึกษา ธนาคารขยะ ชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร”. **การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.
- วิเชียร อุฐบุญ. “การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดอุบลราชธานี”, **ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๓.
- สุนทร กองทรัพย์. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษา เฉพาะกรณี ตำบลท่าอิฐ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. **ภาคนิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๘.
- เสริมพงษ์ อยู่โต. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตบางคอแหลมกรุงเทพมหานคร. **ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการบริหารทั่วไป, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๑.

(๔) รายงานการวิจัย

- ชำนาญ มะโร. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. ๒๕๔๙-๒๕๕๑) ของ องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเพชร อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา. **รายงานการศึกษา อิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น, วิทยาลัย การปกครองท้องถิ่น, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๐.
- มาณี ไชยธีรานวัฒน์ศิริ และคณะ. **รายงานการวิจัยบทบาทของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์ : กรณีศึกษาภาคกลางและภาคตะวันออก**. นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๑.
- รัฐพงศ์ บุญญานันต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒.

(๕) เอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์

- ข้อมูลกองทุนสวัสดิการชุมชน ตำบลคลองจินดา อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม พ.ศ. ๒๕๕๔ (อัดสำเนา). สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. สรุปเชิงบริหาร การสัมมนาหกรรมการจัดสวัสดิการโดยชุมชน “สวัสดิการชุมชน คนไม่ทิ้งกัน”. ระหว่าง วันที่ ๔-๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ณ ห้องประชุมวิทยทัศน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี. (อัดสำเนา)
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, เอกสารประกอบการสัมมนาข้าราชการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ๓ มกราคม

๒๕๕๖, (อัตสำเนา).

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

สุทิพย์พร โชติรัตนศักดิ์. ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีภาวะทันสมัยกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น, [ออนไลน์].

แหล่งที่มา: <http://web.bsru.ac.th/~sutipporn/works/Modernization-Theory.pdf>

[๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๖].

(๖) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูเกษมสารวัฒน์, ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน, ๖ มกราคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นางสาวสุกัญญา ตั้งสุขุทัย, รองประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๖ มกราคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ พระมหามานพ พุทธิริทธิ์, ที่ปรึกษากองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นายกำธร เนียมแสง, ประธานกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นางสาวกนกรัตน์ ทองชัยเดช, เภรณุกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๒๕๕๗.

สัมภาษณ์ นางสาวอุบล ศรีรัตนพิทักษ์, เจ้าหน้าที่ทะเบียนกองทุนสวัสดิการชุมชน, ๗ มกราคม ๒๕๕๗.

๒. ภาษาอังกฤษ :

A. Primary Sources :

B. Secondary :

(I) Book

- Arthur Dunham. "The Outlook for Community Development" in **The Social Welfare Forum** Proceedings of The National Conference on Social Welfare. 1958.
- Cohen, John M. and Norman T. Uphoff. "Participation in Rural Development : Seeking Clarity Through Specificity." **World Development**, Vol. 8. 1980.
- Dye, T.R. Politics in America (3 ed.). **Upper Saddle River**, New Jersey : Prentice-Hall. 1999.
- Franklyn Lisk. **Popular participation in planning for basic needs: concepts, methods and practices**, Hants,Gower. 1985.
- Huntington, S.P. and Nelson, J.M. **No Easy Choice : Political Participation in Developing Country**, Cambridge Massachusetts, 1975.
- Reeder, William W. **Some Aspects of the Information Social Participation of Farm Families in New York State**, New York : Cornell University, 1978.
- White, Alastair T. **Why Community Participation?**, A Discussion of the Argument go, Community Participation : Current Issue and Lesson. Learned. n.p. United Nations Children' s Fun, 1982.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระมหาเฉลิมชัย ฐานสิริ (เล็กจินดา)
ว/ด/ป เกิด	: วันพุธ ที่ ๕ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๒
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๑๘/๙ หมู่ ๓ ต.บางช้าง อ.สามพราน จ.นครปฐม ๗๓๑๑๐
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๓๙ นักรธรรมชั้นเอก พ.ศ. ๒๕๔๕เปรียญธรรม ๖ ประโยค สำนักเรียนวัดพระงาม พ.ศ. ๒๕๕๕ปริญญาตรี พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อุปสมบท	: ๒ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๕ อู่ปัทมาภรณ์ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
สังกัด	: วัดวังน้ำขาว ต.คลองจินดา อ.สามพราน จ.นครปฐม
หน้าที่	: พ.ศ.๒๕๕๔ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดวังน้ำขาว พ.ศ.๒๕๕๒ ครูพระสอนศีลธรรม เจ้าหน้าที่นี้กจัดการทั่วไป หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไร่ขิง พระอารามหลวง
ปีที่เข้าศึกษา	: พ.ศ.๒๕๕๕ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: พ.ศ.๒๕๕๗ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	: ๑๑๑/๑ หมู่ ๕ วัดวังน้ำขาว ต.คลองจินดา อ.สามพราน จ.นครปฐม